

“Caminante, no hay camino, se hace camino al andar.”

อันโตนิโอ มาซาโด

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)

109 ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนนอก

เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310

โทรศัพท์: (02) 2754231-2 โทรสาร: (02) 2754230

Email: uclthailand@gmail.com

<http://deathpenaltythailand.blogspot.com/>

ผู้หญิง การจำคุก และโทษประหารชีวิต
ในประเทศไทย

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)

ตุลาคม 2561

ISBN: 978-616-93217-0-5

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม 2561

จำนวน 1,000 เล่ม

ผู้เขียน Louise McNeil, Reprieve Australia, ประเทศออสเตรเลีย
Lucie Michel, University of Lille, ประเทศฝรั่งเศส
Tristan Zinck, University of Liege, ประเทศเบลเยียม
แดนทอง บริน, สมาคมสิทธิเสรีภาพประชาชน

ผู้แปล สมศรี หาญอนันตสุข
เลอเกียรติ วงศ์สารพิบูล

ผู้จัดพิมพ์ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)
109 ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนนอก
เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310
โทรศัพท์ 022754231-2 Email: uclthailand@gmail.com

พิมพ์ที่ หจก. มาสเตอร์เพรส
133 ซ.อ่อนนุช 70/1 ถ.อ่อนนุช แขวงประเวศ เขตประเวศ
กรุงเทพมหานคร 10250
โทร. 0-2322-8828-9 โทรสาร 0-2721-0849
Email: info@masterpress.co.th

ผู้หญิง การจำคุก และโทษประหารชีวิตในประเทศไทย
ข้อเรียกร้องให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับผู้หญิงทั่วทุกแห่ง
จุดเริ่มต้น ข้อเสนอแนะ และการขอความร่วมมือ

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน ขอขอบคุณอย่างยิ่งต่อการ
สนับสนุนของสถานทูตสวีตเซอร์แลนด์

ภาพหน้าปกเป็นภาพของ ทราน ที บิช ฮานท์ อดีตนักข่าวชาวเวียดนาม
ที่กำลังถูกนำตัวไปประหารชีวิต เธอไม่ต้องการให้ปิดตา
ขอร้องให้ปลดกุญแจมือ และยื่นเผชิญหน้าบรรดาเพชรฆาต
ถ้าถ่านอิฐของเธอถูกเก็บไว้ในเรือนจำแห่งสุดท้าย
ที่กักขังเธอที่เกาะชวาตามที่เธอร้องขอ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
ผู้หญิง การจำคุก และโทษประหารชีวิตในประเทศไทย	1
1. ข้อถกเถียงหลัก	1
2. ผู้หญิง และโทษประหารชีวิตในประเทศไทย	2
3. ทำไมมุ่งเน้นผู้หญิง?	4
3.1 ผู้หญิงเผชิญกับการเลือกปฏิบัติทางกฎหมายและกระบวนการลงโทษ	4
3.2 นักโทษหญิงเป็นกลุ่มคนจำนวนน้อย	5
3.3 นักโทษหญิงมีปัญหาและความจำเป็นที่แตกต่าง	6
3.4 ครอบครัว	7
3.5 การถูกล่วงละเมิดในอดีต	8
3.6 ผู้หญิงเสียเปรียบจากกระบวนการทางกฎหมาย	9
3.7 ผลกระทบไม่สมสัดส่วนที่ผู้หญิงได้รับจากกฎหมาย ที่มีโทษประหารชีวิต	12
3.8 ผู้หญิงเผชิญกับการถูกเลือกปฏิบัติและความยากจนมากกว่า การยกเลิกโทษประหารชีวิตอย่างต่อเนื่อง	15 17
4. การจำคุกกักขังผู้หญิงเป็นเวลานานเป็นการละเมิดมาตรฐานสากล	18
4.1 ที่พักในเรือนจำ	19
4.2 การติดต่อกับโลกภายนอก	21
4.2.1 ระยะทางไกลจากบ้าน	21
4.2.2 ข้อจำกัดในการติดต่อสื่อสาร	22
4.3 สุขภาพ	25
4.3.1 โภชนาการ	25
4.3.2 การเข้าถึงการรักษาพยาบาล	26

4.3.3 สุขอนามัย	28
5. วินัยและความปลอดภัย	29
5.1 การลงโทษ	29
5.2 ขั้นตอนการค้นตัว	31
5.3 การปกครองของเรือนจำ	32
6. การทำงานและการศึกษา	33
6.1 แรงงาน	33
6.2 การศึกษา	34
7. นักโทษหญิงที่มีบุตร	34
7.1 นักโทษหญิงที่มีครรภ์	35
7.2 การแยกเด็ก	35
8. ครอบครัวของผู้ต้องขัง	36
8.1 เด็ก ๆ ต้องทนทุกข์ที่สูญเสียพ่อ/แม่	36
8.2 ครอบครัวประสบปัญหาด้วย	40
9. สิทธิของเด็ก	42
9.1 เด็กและทารกอาศัยหรือเข้าเยี่ยมแม่ในเรือนจำ	42
9.2 เด็กถูกทอดทิ้งเมื่อแม่ถูกจำคุก	45
10. ยาเสพติด	46
10.1 สถานการณ์ในประเทศไทย	51
เอกสารอ้างอิง	60
ภาคผนวก 1 ตัวอย่างนโยบายยาเสพติดของโปรตุเกส โดย Lucie Michel และ Tristan Zinck	81
ภาคผนวก 2 สิทธิตามกฎหมายของเด็กที่จะได้รับการเลี้ยงดู จากแม่หนังสืออ้างอิง	103

คำนำ

โฆษกรัฐบาลไทยหลายคนพูดอยู่เสมอว่า เจื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารชีวิตนั้น จำเป็นต้องได้รับความเห็นพ้องจากสาธารณชนที่จะให้ยกเลิก นี่เป็นประเด็นที่มักจะถกเถียงกันเพราะประเทศส่วนใหญ่ในโลกที่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตนั้น แท้ที่จริงแล้วประชาชนส่วนใหญ่ก็ไม่เห็นด้วยกับการยกเลิกการสนับสนุนโทษประหารชีวิตนั้น มาจากความคิดดั้งเดิมที่ต้องการให้ผู้ทำผิดรับกรรมแบบเดียวกัน ซึ่งมักจะพูดกันเสมอ คือ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ความเชื่อที่ยิ่งกว่านั้นคือเชื่อว่าโทษประหารเป็นมาตรการจำเป็นสำหรับควบคุมอาชญากรรมส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นปัญหาของความไม่รู้ไม่มีข้อมูล จากงานศึกษาที่สำคัญมากของ Cesare Beccare (นักวิชาการด้านกฎหมายชาวอิตาลี พ.ศ. 2281-2340) และการศึกษาวิจัยอีกหลายครั้งยืนยันข้อเสนอที่เคยนำเสนอมานานแล้วว่า โทษประหารชีวิตไม่ได้ช่วยป้องปรามอาชญากรรมร้ายแรง ท่านมหาตมะ คานธี เคยเน้นย้ำเช่นกันว่าการแก้แค้นไม่ได้เป็นการตอบโต้อาชญากรรมที่ยอมรับได้

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงความคิดประชาชนในเรื่องเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ยากที่สุด ความพยายามของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง นั่นคือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ที่เตรียมยกเลิกโทษนี้ ทำให้มีการปรึกษาหารือระดับภูมิภาคอยู่หลายครั้ง แต่ได้เข้าถึงคนมากที่สุดเพียงหนึ่งพันคน และประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงความคิดคนได้ไม่มากนัก

การรณรงค์มุ่งเน้นยกเลิกโทษประหารชีวิตผู้หญิง

คะแนนเสียงที่เพิ่มขึ้นในการลงคะแนนเสียงในสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2559 เพื่อให้พักการประหารชีวิตไว้ชั่วคราวนั้น เป็นแรงเสริมให้เกิดการผลักดันครั้งใหม่เพื่อชักจูงให้ประเทศไทยเดินหน้านับสนุนญัตติพักการประหารมากกว่าคณโบายปัจจุบันที่งดออกเสียง และเพื่อยอมรับการยกเลิกโทษประหารเต็มรูปแบบในเวลาต่อมา ในการลงคะแนนครั้งนี้มี 117 ประเทศที่สนับสนุนญัตติดังกล่าว อีก 40 ประเทศคัดค้าน ในขณะที่ 31 ประเทศงดออกเสียง และตัวแทน 5 ประเทศไม่เข้าประชุม

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ได้รณรงค์คัดค้านการลงโทษประหารชีวิตตลอดสิบปีที่ผ่านมา โดยได้มีการพูดถึงเรื่องนี้ในหลายแง่หลายมุม หัวข้อแตกต่างกันไปในแต่ละปี สสส. ได้ร่วมถกเถียงแง่มุมทางกฎหมายที่จะให้ยกเลิกการประหารชีวิต แง่มุมของศาสนา ปัญหาเฉพาะของการลงโทษประหารชีวิตที่เกี่ยวกับยาเสพติด ตัวอย่างคดีต่าง ๆ ที่มีการตัดสินประหารชีวิต สิทธิของเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย และล่าสุดโทษประหารชีวิตที่เกี่ยวกับคดีก่อการร้าย ถึงเวลาแล้วที่ต้องให้ความสำคัญกับการถกเถียงกันเรื่องวิธีการเพื่อนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารชีวิตทุกประเภท แนวทางหนึ่งคือ ข้อเสนอให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตผู้หญิงก่อน ดังตัวอย่างของประเทศฝรั่งเศสและสหราชอาณาจักร วิธีการจัดการกับโทษประหารชีวิตผู้หญิงของประเทศทั่วโลกเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ในประเทศสหราชอาณาจักร Ruth Ellis เป็นผู้หญิงคนสุดท้ายที่ถูกประหารชีวิตในปี พ.ศ. 2457 การตายของเธอนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารต่อ

ผู้หญิงอย่างไม่เป็นทางการ ตัวอย่างล่าสุดเกิดขึ้นที่ประเทศมองโกเลีย ซึ่งเป็นประเทศในเอเชียที่เริ่มมีกระบวนการยกเลิกโทษประหารชีวิต โดยตรากฎหมายเพิ่มลงในประมวลกฎหมายอาญาในปี พ.ศ. 2545 ไม่ให้ใช้โทษประหารต่อผู้หญิง ในที่สุดในปี พ.ศ. 2555 ทางกรมองโกเลีย ได้ยกเลิกโทษประหารสำหรับอาชญากรรมทั้งหมด และลงนามในพิธีสารเลือกรับฉบับที่สองของ *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง* (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ประเทศอื่น ๆ ที่ยกเลิกโทษนี้ในทางปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น รัสเซียและกัวเตมาลา มีการตรากฎหมายยกเลิกโทษประหารชีวิตผู้หญิงหรือระบุเป็นมาตราในรัฐธรรมนูญ โทษประหารชีวิตสำหรับผู้หญิงเป็นหัวข้ออภิปรายถกเถียงระหว่างประเทศและได้รับการศึกษาในหลายประเทศทั่วโลก

การประหารชีวิตผู้หญิงเป็นเรื่องน่าสยงขวัญ เธอมีภาระการดูแลรับผิดชอบในฐานะที่เป็นหญิง และไม่ควรถูกบังคับเพิ่มเติมที่ในกรณี que เธอถูกชักนำจากผู้ชาย ประเทศไทยขณะนี้มียกโทษประหารหญิง 87 คน ในจำนวนนี้ 80 คน ต้องโทษจากคดียาเสพติด (กรมราชทัณฑ์ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2561) ตามกฎหมายสากลในบริบทของ *คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ* ประเทศที่ยังมีโทษประหารชีวิตจะลงโทษประหารได้ เฉพาะผู้ต้องหาคดีฆาตกรรมโดยเจตนาเท่านั้น ไม่ใช่คดีอาญาที่เกี่ยวข้อง ยาเสพติด เราจะเน้นย้ำการห้ามประหารในกรณีดังกล่าวเพราะเป็นกรณี ที่มีผลต่อผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ได้รับโทษประหารชีวิต นอกเหนือจากข้อ

พิจารณาพิเศษเรื่องเพศและความจำเป็นที่จะรักษาชีวิตของผู้เป็นแม่และผู้ดูแลอภิบาลที่เป็นเพศหญิงทั้งหลาย

อันที่จริง ในประวัติศาสตร์ยุคหลังของโทษประหารชีวิตในประเทศไทยมีผู้หญิงเพียง 3 คน ที่ถูกประหารชีวิต แต่ผู้หญิงยังคงถูกตัดสินลงโทษประหารชีวิตอยู่เรื่อยมา พวกเธอต้องทนทุกข์กับความโดดเดี่ยว สิ้นหวังจากสภาพที่ถูกคุมขัง และจากคำบอกเล่าผู้หญิงที่ต้องโทษประหารตกอยู่ในสภาวะซึมเศร้าอย่างรุนแรง พวกเขาได้รับความสนใจเพียงเล็กน้อย และไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการฟื้นฟูใดๆ ในสภาพการกักขังที่ย่ำแย่ของเรือนจำหญิงในประเทศไทย ที่มีจำนวนนักโทษหญิงเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรสูงที่สุดในโลก

แม้ว่าจะมีคนจำนวนมากในประเทศไทยสนับสนุนโทษประหารชีวิต (จากการสำรวจของ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 พบว่าร้อยละ 87.1 ของผู้ตอบแบบสำรวจต้องการคงโทษนี้ไว้) เราเชื่อว่าประเทศไทยอาจจะยอมรับการยกเลิกโทษประหารต่อผู้หญิง และเมื่อเป็นเช่นนั้นจริงก็อาจจะเป็นฐานสำหรับการขยายไปสู่การไม่ประหารนักโทษชายด้วย ดังที่เกิดขึ้นในประเทศที่กล่าวมาข้างต้น

การประหารชีวิตเมื่อไม่นานมานี้ในประเทศอินโดนีเซีย เดือนมกราคม และเมษายน พ.ศ. 2559 เป็นอีกกรณีที่ทำให้โลกต้องจดจำโศกนาฏกรรมที่น่าเศร้าสลดใจ คำพิพากษาประหารชีวิตของผู้หญิงฟิลิปปินส์ที่ชื่อ แมรี เจน เวโลโซ (Mary Jane Veloso) เป็นการตอกย้ำความสยองขวัญของหญิงสาวผู้มีชีวิตติดอยู่ในบ่วงของความยากจน

และต้องโทษจากกระบวนการทางกฎหมายที่ผิดพลาด การประหารชีวิตของเธอได้รับการระงับ แต่อาจจะถูกนำกลับมาอีก มันเป็นการง่ายที่ร่วมแสดงความเห็นอกเห็นใจในกรณีนี้ แต่ในฐานะที่เป็นผู้เรียกร้องให้ยกเลิกโทษประหาร เราขอร่วมคัดค้านโทษนี้ในทุกกรณี

ทราน ที บิซ ฮานห์ (Tran Thi Bich Hanh) เป็นหญิงสาวอีกคนหนึ่งที่ถูกประหารชีวิตในเดือนมกราคม บนเกาะแห่งความตายของประเทศอินโดนีเซีย แม้จะมีการร้องขอจากรัฐบาลเวียดนามให้ไว้ชีวิตเธอ แต่กรณีของเธอไม่ได้รับการสนับสนุนในระดับโลกเธอจึงถูกประหารในที่สุด แต่เราได้รับรู้ถึงความกล้าหาญของเธอที่เดินเข้าสู่หลักประหาร โดยไม่ต้องให้ใครพุง เธอไม่รับผ้าปิดตาตามพิธีกรรมปกติ เธอขอให้ปลดกุญแจมือและยื่นเผชิญหน้าเหล่าเพชรฆาต ผู้หญิงหนึ่งคนยื่นต่อหน้าบรรดาทหารที่ทำตามคำสั่งอันขลาดเขลาให้ลงมือยิงผู้หญิงมือเปล่า นี่คือการตายที่มากเกินไปแล้วและเป็นความป่าเถื่อนที่น่าจะหมดสิ้นไปนานแล้ว

เราเสนอให้มีการศึกษาเพิ่มเติมกรณีพิเศษของผู้หญิงที่ต้องโทษประหารชีวิต และศึกษาสภาพเงื่อนไขการคุมขังพวกเธอ ปรากฏว่าเราต้องรอหลายเดือนมากเพื่อให้ได้เงินทุนมา และการดำเนินการโครงการนี้จะเดินหน้าลำบากภายใต้ข้อจำกัดทางการปกครองของทหารปัจจุบัน แผนแรกของเราคือ การหาทุนทำการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับเงื่อนไขและอุปสรรคที่จะพบ แต่เวลาผ่านไปจนเราเห็นว่าเราต้องเริ่มทำงานโดยไม่สามารถจะรอทำการศึกษาเบื้องต้น อันที่จริงระหว่างช่วงเวลาที่รอคอย เราได้ทบทวนโครงการและวัตถุประสงค์อย่างต่อเนื่อง เราโชคดียังยิ่งที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอาสาสมัครของออสเตรเลีย

Reprieve Australia ที่ส่งอาสาสมัครฝึกงานชื่อ Luise McNeil มาช่วยทำงานศึกษา นอกจากนี้ Lucie Michel (จาก University of Lille ประเทศฝรั่งเศส) และ Tristan Zinck (จาก University of Liege ประเทศเบลเยียม) ก็มาช่วยให้การศึกษามีความคืบหน้ามากขึ้น จากความช่วยเหลือของทั้งสาม เราสามารถจัดทำและนำเสนอเอกสารสรุปสะท้อนความเห็นฉบับนี้ ซึ่งเราเชื่อว่าอาจจะเป็นที่สนใจของผู้ที่รณรงค์ต่อต้านโทษประหารชีวิต ผู้ซึ่งเราจะขอคำปรึกษาในการระหว่งการดำเนินการโครงการนี้

ผมเชื่อว่าเอกสารนี้ได้หยิบยกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประหารชีวิตผู้หญิงเกือบทุกประเด็น นักโทษประหารหญิงในประเทศไทยไม่ได้ถูกแยกจากนักโทษทั่วไป และอยู่คลุกคลีอย่างอิสระกับผู้ถูกควบคุมตัวทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งผู้ต้องหาที่คอยการพิพากษาหรือยังไม่ได้รับการตัดสินคดี บางทีเสรีภาพในการสมาคมกันแบบนี้เป็นประโยชน์สำหรับพวกเธอ แต่ในขณะเดียวกันมันก็ทำให้พวกเธอไม่ได้รับการดูแลหรือการปฏิบัติเป็นพิเศษเพื่อรองรับสถานภาพนักโทษประหารที่เลวร้ายและชะตากรรมที่สุ่มเสี่ยงต่อชีวิตของพวกเธอ

ในรายงานการศึกษาของคุณ McNeil และคุณ Michel สภาพต่าง ๆ ของการจำคุกเป็นสภาพเงื่อนไขทั่ว ๆ ไปสำหรับนักโทษหญิงทุกคน แต่เราต้องไม่ลืมว่าในที่นี้เรามุ่งเน้นที่ผู้หญิง 71 คน ที่เป็นกลุ่มคนที่ต้องรับมือกับภัยคุกคามอย่างมหันต์ของโทษประหารชีวิต การศึกษาเป็นประโยชน์ในฐานะที่เป็นบทวิจารณ์การคุมขังทั่วไปของนักโทษหญิงในเรือนจำไทยที่กำลังเผชิญสภาพสุดจะทนได้ในทัณฑสถานหญิงของไทย

สหประชาชาติมีกฎระเบียบพิเศษที่ให้ใช้ปฏิบัติต่อผู้อยู่ระหว่างการต้องโทษประหารชีวิต ซึ่งประเทศไทยไม่ให้ความสนใจปฏิบัติตามความละเอียดนี้อาจเป็นพื้นฐานให้ร้องทุกข์ได้ว่าโทษประหารชีวิตผู้หญิงนั้นไม่มีความชอบธรรมเลย ถ้าสภาพเงื่อนไขต่าง ๆ ของการจำคุกพวกเธอไม่คำนึงถึงความมีมนุษยธรรม

สภาพของการจำคุกมีการเปลี่ยนแปลงทั่วโลกในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เรือนจำแต่ดั้งเดิมถูกกำหนดเป็นสองส่วน คือ ส่วนของนักโทษและส่วนผู้คุมนักโทษ ที่ความสัมพันธ์โดยทั่วไปมีความเป็นปฏิปักษ์กัน มีความขัดแย้งและความกลัวซึ่งกันและกัน หลายสิบปีที่ผ่านมา มีส่วนที่สามที่เติบโตมาจากตัวแทนของภาคประชาสังคม มาเป็นครู บุคลากรทางการแพทย์ ที่ปรึกษา ผู้ฝึกอบรม หรือผู้สร้างแรงจูงใจในรูปแบบต่าง ๆ ตัวแทนของส่วนที่สามนี้ไม่ได้เป็นเจ้าของที่เรือนจำ ไม่สวมชุดเครื่องแบบของเรือนจำ และสร้างความสัมพันธ์กับผู้ถูกคุมขังในเรือนจำบนพื้นฐานวิชาชีพแบบเดียวกันกับที่ปฏิบัติกับลูกค้าในโลกภายนอก การมีบทบาทของภาคประชาสังคมมีผลทำให้สภาวะแวดล้อมของเรือนจำอยู่ในสภาพที่เป็นปกติสุขมากขึ้น และทำให้นักโทษมีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งสักวันหนึ่งพวกเขาจะต้องทำเมื่อกลับคืนสู่สังคม เจ้าหน้าที่เรือนจำในประเทศไทยไม่ได้ตระหนักถึงศักยภาพมหาศาลของกลุ่มประชาสังคมดังกล่าวที่มาช่วยเหลือในเรือนจำของเขา โดยยังคงไม่เปิดกว้างและยึดติดกับความแบ่งแยกเรือนจำเป็นสองส่วนที่มีมาแต่อดีต การเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาการของปฏิบัติต่อกันในเรือนจำจะช่วยให้อสภาพแวดล้อมของเรือนจำที่มีปัญหาอยู่แล้วมีมนุษยธรรมมากขึ้น

หลังจากการเริ่มเสนอโครงการนี้ เรามีโอกาสอ่านรายงานการศึกษาที่คล้ายคลึงกันของประเทศฟิลิปปินส์ในปี พ.ศ. 2549 การศึกษานั้นมาจากแรงจูงใจเดียวกับของสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) คือ การใช้ข้อโต้แย้งพิเศษให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับสตรีเพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีในหมู่ประชาชนที่เห็นด้วยกับโทษประหารชีวิต เพื่อเปิดโอกาสปูทางให้นโยบายของรัฐบาลมีความคืบหน้า และเปิดทางให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตทั้งหมด ถ้าพิจารณาจากกรณีที่ประชาชนฟิลิปปินส์เรียกร้องไม่ให้ประหารชีวิต Mary Jane Veloso ต้องถือว่าบทเรียนนี้ประสบความสำเร็จที่ดี ความหวังที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิตภายในสิ้นปี พ.ศ. 2557 ดังที่ได้เขียนไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนฉบับที่ 3 ของประเทศไทย ถูกมองข้ามโดยรัฐบาลปัจจุบันที่มาจากรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2557 เราหวังว่าแรงผลักดันให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตจะกลับมาใหม่ เมื่อมีรัฐสภาที่เป็นประชาธิปไตย ขณะเดียวกันการรณรงค์อย่างต่อเนื่องให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตยังมีความจำเป็น เพื่อไม่ให้ความก้าวหน้าที่ได้มาก่อนหน้านี้สูญเปล่า ไม่ให้ขอบเขตของโทษประหารชีวิตถูกขยายไปรวมถึงคดีอาญาทางการเมือง และแม้แต่ยังไม่มีให้การดำเนินการประหารชีวิตกลับคืนมา

ข้อสังเกตสุดท้าย คือ ข้อพึงระวังในการเปลี่ยนโทษประหารชีวิตไปเป็น “โทษจำคุกตลอดชีวิตโดยไม่มีโอกาสปล่อยตัว” ในแบบอย่างของประเทศสหรัฐอเมริกา การลงโทษในลักษณะนี้ไร้ความหมายและไร้เหตุผลใดที่จะสามารถอธิบายได้ มุมมองของเรามองไปไกลกว่าการช่วยชีวิตเพียงอย่างเดียว เราไม่ยอมรับได้เลยที่จะทดแทนการประหารชีวิตด้วย

การประหารชีวิตอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนำไปสู่การชราภาพก่อนวัยจากการถูกขังเดี่ยวและถูกทอดทิ้ง

จากการศึกษากรณีประเทศฟิลิปปินส์ มีตัวอย่างเรื่องราวโดยละเอียดของผู้หญิงสี่คนที่ถูกลงโทษประหารชีวิต เรื่องราวของทั้งสี่คนเป็นกรณีที่มาจากความยากจนและการถูกละเมิดโดยบุคคลอื่นที่น่าเศร้าที่สุด แต่ส่วนที่เหมือนกันคือ ความผูกพันของผู้หญิงแต่ละคนที่มีให้กับลูก ๆ ของพวกเธอ ความปรารถนาของพวกเธอที่จะปกป้องลูกจากชะตากรรมที่ตนเคยประสบมานั้นแข็งแกร่งเกินกว่าการกลัวความตายของตนเองอย่างมากมาย ความรู้สึกต่อเด็ก ๆ เช่นนี้เป็นสิ่งที่น่าหวงแหนที่เราควรรักษาไว้ และควรมีการเสนอระบบการทำทัณฑ์บน หรือการปล่อยตัวก่อนกำหนดสำหรับสตรีที่กล่าวมา ผู้ต้องขังทุกคนที่ถูกปล่อยตัวควรได้รับการควบคุมดูแลและให้การสนับสนุน พวกเธอควรมีการดูแลเป็นพิเศษเพื่อให้พวกเธอสามารถเลี้ยงดูและปกป้องลูก ๆ และให้เธอสามารถบริหารพ่อแม่ หรือญาติที่สูงอายุและเจ็บป่วยได้ เรื่องนี้ไม่ใช่เป็นการผ่อนปรนให้แก่อาชญากรรม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การให้ค่าคุณค่าของมนุษย์ และยังแสดงให้เห็นวิถีทางที่ผู้ชายที่กระทำผิดอาจได้รับการช่วยชีวิตเช่นกัน ในการไปเยือนเรือนจำที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้ ผมสังเกตเห็นว่านักโทษชายจำนวนมากนั่งอยู่บนเก้าอี้คนพิการหรือต้องการความช่วยเหลือในการเดิน แต่ละคนถูกห้อมล้อมด้วยนักโทษรายอื่นที่แสดงความห่วงใยและความเต็มใจที่จะช่วยเหลือ สังคมที่เอาใจใส่ซึ่งกันและกันของนักโทษมีความเป็นไปได้และเริ่มปรากฏให้เห็นในเรือนจำต่าง ๆ ที่การจำคุกผู้คนไม่เคยจบสิ้น มันเป็นความฝันหรือเปล่า? แต่อย่างไร

ก็ยิ่งตีกว่าฝันร้ายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเพิ่งประกาศว่า
เรือนจำของไทยเป็น “ศูนย์กลางแห่งความชั่วร้าย”

แดนทอง บริน
สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน
(สสส.)

ผู้หญิง การจำคุก และโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

Louise McNeil, Reprivee Australia, ประเทศออสเตรเลีย

Lucie Michel, University of Lille, ประเทศฝรั่งเศส

Tristan Zinck, University of Liege, ประเทศเบลเยียม

แดนทอง บริน, สมาคมสิทธิเสรีภาพประชาชน

1. ข้อถกเถียงหลัก

ประเทศไทยควรยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับผู้หญิงเพราะ:

- แนวโน้มทั้งในระดับโลกและภายในประเทศแสดงให้เห็นถึงการยอมรับที่เพิ่มมากขึ้นว่าการประหารชีวิตสตรีเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้
- ผู้หญิงมีโอกาสถูกจับกุมในข้อหาฆ่าเสพติดมากกว่า แม้ว่า จะไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้เกี่ยวข้องหลักก็ตาม ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ควรมีโทษประหารชีวิต
- ผู้หญิงที่ถูกลงโทษประหารชีวิตต้องใช้ชีวิตยาวนานในสภาพเรือนจำที่น่าสะพรึงกลัว ซึ่งเป็นผลร้ายต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจรวมถึงสภาวะทางสังคม ในสภาพที่ต่ำกว่าเกณฑ์สากลขั้นต่ำสุด
- การตัดสินประหารชีวิต หรือจำคุกผู้หญิงระยะยาวส่งผลกระทบต่อทางลบต่อลูกหลาน เพราะผู้หญิงมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งไม่สามารถจะทำได้หากการถูกคุมขังถาวร และ

- โทษประหารชีวิตเป็นโทษที่ไม่เหมาะสมสำหรับผู้หญิงอย่างสิ้นเชิง มันไม่สามารถยับยั้งการทำผิดได้ เพราะการก่ออาชญากรรมของผู้หญิงเกือบทั้งหมดมาจากสภาพแวดล้อม (เช่น กรณีของความยากจน) และอาจถือได้ว่าเป็นการทรมาณหรือการลงโทษที่โหดร้าย เลวทราม และไร้มนุษยธรรม เนื่องจากบรรยากาศของความกลัวและความไม่แน่นอนตลอดเวลาเพราะอาจถูกเรียกตัวไปประหารเมื่อไหร่ก็ได้

2. ผู้หญิง และโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

สถิติจากกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีผู้ชาย 441 คน และผู้หญิง 87 คน ที่ต้องโทษประหารชีวิต โดยร้อยละ 92 ของผู้หญิงที่ถูกโทษประหารชีวิตเป็นคดียาเสพติด เมื่อเทียบกับผู้ชายมีเพียงร้อยละ 49 เท่านั้น [1]

ประเทศไทยยังคงมีโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดที่หลากหลาย รวมถึงการฆาตกรรมที่รุนแรง การกระทำผิดที่ทำให้เกิดการตาย การข่มขืน การลอบวางเพลิง หรือการลักพาตัวในบางสถานการณ์ การครอบครองยาเสพติด (เทียบเท่าเฮโรอีนเกินกว่า 20 กรัม) การค้ายาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย การกบฏ การจารกรรม ความผิดทางทหารบางอย่าง การค้ามนุษย์ผู้หญิงและเยาวชน และการใช้อาวุธปืนอย่างผิดกฎหมาย [2]

ในทางปฏิบัติ ประเทศไทยจะไม่ค่อยมีการประหารชีวิตมากนัก การประหารชีวิตครั้งล่าสุดเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2561 (คดีฆาตกรรม) และครั้งล่าสุดที่ผู้หญิงคนหนึ่งถูกประหารชีวิตคือเมื่อ 19 ปีก่อน

ในปี พ.ศ. 2542 เมื่อนักโทษหญิงสมัย ปานอินทร์ อายุ 53 ปี ซึ่งถูกจับกุมด้วยข้อหาฆ่าเสพติด ถูกประหารด้วยกระสุนเจ็ดนัดโดยมีการแจ้งให้เธอรอปลงหน้าเพียงไม่กี่ชั่วโมง เธอถูกห้ามไม่ให้ใช้โทรศัพท์พูดกับลูกสาวก่อนตาย คุณสมัย ปานอินทร์ เป็นผู้หญิงคนที่สามที่ถูกประหารชีวิตในประเทศไทย ก่อนนั้นในปี พ.ศ. 2522 คุณกิ่งแก้วเป็นอีกคนหนึ่งที่ถูกประหารชีวิตในข้อหาสมรู้ร่วมคิดในการฆาตกรรมเด็ก (ซึ่งเธอยังคงปฏิเสธข้อกล่าวหาจนวาระสุดท้าย) และก่อนหน้านั้น 37 ปี มีผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่ถูกประหารชีวิต การประหารชีวิตคุณกิ่งแก้วเป็นกรณีที่ยืดเยื้ออย่างยิ่ง เพราะเธอยังมีลมหายใจอยู่หลังจากถูกกระสุนสับนัดกระหน่ำไปที่หน้าอก และผู้คุมพยายามที่จะเร่งการเสียชีวิตและบีบคอเธอให้ตายสนิท

การที่ประเทศไทยมีการประหารชีวิตผู้หญิงเพียงสามครั้งนับตั้งแต่การสร้างรัฐไทยยุคใหม่แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยไม่ยากลงโทษประหารชีวิตนักโทษหญิง ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2554 ผู้หญิงทุกคนที่มีโทษประหารชีวิตและผ่านขั้นตอนทางกฎหมายทั้งหมดแล้วได้รับการพระราชทานอภัยโทษโดยลดโทษมาเป็นจำคุกตลอดชีวิต [3] และ 6 เดือนต่อมา ประเทศไทยยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับหญิงตั้งครุฑจากการแก้ไขกฎหมายฉบับใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2550 [4] โดยมีจุดประสงค์ “เพื่อว่าเด็กจะได้รับการดูแลจากแม่และเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม” [5] นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2548 ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมจัดที่กรุงเทพมหานคร ตัวแทนจากกระทรวงยุติธรรมก็กล่าวว่า “ประเทศไทยไม่ประหารชีวิตผู้หญิง” [6]

ในความเป็นจริง ผู้หญิงที่ถูกตัดสินประหารชีวิตในประเทศไทยมักจะเสียชีวิตในคุกหรือต้องใช้ชีวิตอยู่หลังลูกกรงอย่างยาวนานในสภาพ

ที่ย่ำแย่กว่ามาตรฐานสากลขั้นต่ำ (ดูหัวข้อ 4 ด้านล่าง) การที่ยังมีโทษประหารชีวิตประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่เสถียรของประเทศไทยย่อมหมายถึงผู้หญิงที่มีโทษประหารชีวิตต้องอยู่กับความกลัวว่าพวกเธออาจถูกนำตัวไปประหารชีวิตเมื่อไหร่ก็ได้ โดยทราบล่วงหน้าเพียงไม่ถึงชั่วโมง การลงโทษประหารชีวิตต่อสตรีเพศจะต้องถูกยกเลิกทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติ เพื่อให้ระบบกฎหมายสามารถให้ความยุติธรรม โดยไม่ต้องลงโทษในลักษณะที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดทอนความเป็นมนุษย์

3. ทำไมมุ่งเน้นผู้หญิง?

3.1 ผู้หญิงเผชิญกับการเลือกปฏิบัติทางกฎหมายและกระบวนการลงโทษ

เมื่อเทียบกับประชากรแล้ว ประเทศไทยมีนักโทษผู้หญิงมากกว่าประเทศอื่น ๆ โดยมีการประมาณการว่ามีผู้หญิงที่ถูกคุมขัง 59 คน ต่อประชากร 100,000 คน [7] ส่วนใหญ่ของนักโทษหญิงเหล่านั้นยากจนไม่รู้หนังสือ และถูกจับขังในข้อหาที่เกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ใช้ความรุนแรง พวกเขามีความจำเป็นเฉพาะเจาะจงสำหรับเพศหญิง เช่น ครอบครัวยุติแลสุขภาพ หรือเหตุการณ์ร้ายจนถึงความผองใจในอดีต เป็นต้น ที่มักถูกละเลยในระบบที่ควบคุมโดยผู้ชายและมุ่งเน้นไปที่ประชากรชายส่วนใหญ่ ดังนั้นสตรีมีแนวโน้มที่จะได้รับการลงโทษในรูปแบบที่แตกต่างกันและบางครั้งรุนแรงกว่าที่ตั้งใจไว้

สนธิสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนห้ามมิให้มีการกำหนดนโยบายและการกระทำที่เลือกปฏิบัติต่อสตรี [8] ซึ่งหมายความว่า

รัฐทั้งหลายต้องพิจารณาแก้ไขผลกระทบที่แตกต่างกันของกลยุทธ์ความยุติธรรมทางอาญาต่อสตรี แม้ว่ากลยุทธ์เหล่านี้จะถูกตั้งขึ้นเพื่อเป้าหมายที่ชอบธรรมก็ตาม [9] นโยบายต่าง ๆ ที่ดูเป็นกลางอาจจะส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติและไม่เท่าเทียมกันในการประยุกต์ใช้ หัวข้อนี้จะกล่าวถึงวิธีการที่สตรีมีส่วนเสียเปรียบอย่างยิ่งในระบบกฎหมายและระบบการลงโทษของประเทศไทย และเหตุใดที่การเลือกปฏิบัติเหล่านี้สมควรได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ

3.2 นักโทษหญิงเป็นกลุ่มคนจำนวนน้อย

โดยทั่วไป จำนวนนักโทษหญิงจะอยู่ระหว่างร้อยละ 2 ถึง 10 ของจำนวนผู้ต้องขัง [10] แม้ว่าจำนวนนักโทษหญิงของประเทศไทยจะเป็นตัวเลขที่สูงมาก (ร้อยละ 13.2) [11] แต่อย่างไรก็ตามนักโทษหญิงก็ยังเป็นกลุ่มคนจำนวนน้อย ทำให้มีทัณฑสถานหญิงมีจำนวนน้อย นักโทษหญิงต้องถูกคุมขังในเรือนจำที่ห่างไกลภูมิลำเนาและเสี่ยงต่อความแออัดมากยิ่งขึ้น [12] การที่เรือนจำตั้งอยู่ห่างไกลจากครอบครัวทำให้เกิดผลเสียต่อนักโทษหญิง เพราะพวกเธอได้รับการเยี่ยมเยียนน้อยลงและมีความโดดเดี่ยวมากขึ้น ซึ่งมีผลเสียต่อสุขภาพจิต [13] สัดส่วนตัวเลขที่ต่ำของนักโทษหญิงยังหมายถึง ความต้องการเฉพาะของพวกเธอมีแนวโน้มที่จะถูกมองข้าม เพราะโครงสร้างพื้นฐานของคุก ความปลอดภัย และบุคลากร ทั้งหมดมุ่งเน้นไปที่นักโทษชาย นอกจากนี้การเข้าถึงกิจกรรมของพวกเธอยังมีข้อจำกัดมาก เพราะโปรแกรมและกระบวนการต่าง ๆ จะเหมาะสมสำหรับนักโทษชายมากกว่า [14]

3.3 นักโทษหญิงมีปัญหาและความจำเป็นที่แตกต่าง

นักโทษหญิงมีความต้องการทางจิตวิทยา ทางสังคม และการดูแลสุขภาพแตกต่างกับนักโทษชาย [15] ในมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่เห็นชอบต่อข้อกำหนดกรุงเทพ (United Nation Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders, or the Bangkok Rules) (ชุดมาตรฐานสากลที่พิจารณาลักษณะเฉพาะของนักโทษหญิง) ได้ตระหนักว่านักโทษหญิงเป็น “กลุ่มที่อ่อนแอที่สุดกลุ่มหนึ่งที่มีความต้องการและความจำเป็นเฉพาะตัว” [16] ความต้องการเหล่านี้เกิดขึ้นจากความยากจน หน้าที่ในการให้การดูแล ความต้องการทางสุขภาพเฉพาะด้านของเพศหญิง และการถูกข่มเหงในอดีต ภายใต้ระบบที่ออกแบบโดยผู้ชายสำหรับประชากรนักโทษส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ชาย ความต้องการเหล่านี้จะไม่ค่อยได้รับการตอบสนองหรือการพัฒนาให้ดีขึ้นแต่กลับเลวร้ายลงอย่างชัดเจนเพียงเพราะการถูกกักขัง [17] เป็นต้นว่า นักโทษหญิงอาจจะได้รับความอับอายอยู่เนืองนิจเนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์ของใช้ที่ถูกสุขอนามัย หรืออาจถูกรบกวนหรือทรมานเนื่องจากความอับยศที่ตนต้องติดคุก [18] สองสิ่งที่เน้นความแตกต่างทางเพศอย่างยิ่งคือ ภาวะผูกพันในครอบครัวและความเจ็บไข้ในอดีต

ในบางครั้งการไม่สนใจความต้องการเฉพาะของผู้หญิง อาจจะได้ว่าเป็นการปฏิบัติหรือลงโทษที่เลวร้าย ไร้มนุษยธรรม และลดทอนความเป็นมนุษย์ [19] ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน (CAT) และข้อ 7 ของ ICCPR [20] ในบางโอกาส การเลือกปฏิบัติในการเข้าถึงโครงการและบริการเฉพาะเพศ ตลอดจนการรักษาความสัมพันธ์

กับครอบครัว อาจขัดต่ออนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี
ทุกรูปแบบ (CEDAW) [21] การไม่พิจารณาและตอบสนองความต้องการ
เฉพาะของนักโทษหญิงเท่าที่ควรย่อหมายถึงผู้หญิงต้องทนทุกข์ทรมาน
จากผลของการถูกคุมขังที่แตกต่างจากชาย

3.4 ครอบครัว

นักโทษหญิงมักจะมีภาระการดูแลเอาใจใส่มากกว่านักโทษชาย
โดยมีเด็กหรือญาติผู้สูงอายุที่พึ่งพารายได้ การดูแล และการสนับสนุน
ทางความรู้สึกจากพวกเขา ในการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับเรือนจำหญิง
ของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (สทท.) เมื่อปี พ.ศ. 2556
แสดงให้เห็นว่าร้อยละ 82 ของนักโทษหญิงบอกว่าพวกเธอมีลูก โดยที่
หนึ่งในสามเป็นเด็กที่อายุต่ำกว่าหกปี [22] การกักขังผู้หญิงที่เป็นตัวหลัก
ในการดูแลครอบครัวก่อให้เกิดความเสียหายอันยิ่งใหญ่ต่อเด็กที่ยังพึ่ง
ตัวเองไม่ได้ ไม่ว่าเด็กจะถูกแยกออกจากมารดาที่คุมขังหรือจำคุกอยู่กับ
พวกเธอก็ตาม [23] นักโทษหญิงหลายคนบอกว่าครอบครัวและลูก ๆ
ของเธอต้องอยู่อย่างลำบาก เนื่องจากการที่พวกเธอถูกจำคุก โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในกรณีที่ผู้หญิงเป็นผู้หารายได้สนับสนุนครอบครัวมาก่อนที่จะ
ถูกต้องโทษจำคุก [24] การแยกผู้หญิงจากครอบครัวของพวกเขายังอาจ
ทำให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจอย่างยิ่งและมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อ
สุขภาพจิตของเธอ ด้วยเหตุนี้ นักโทษหญิงจึงอาจมีความต้องการที่ไม่ได้รับ
การตอบสนองในระบบทัณฑกรรมที่เน้นการลงโทษผู้ชาย ทั้งนี้รวมถึงสิทธิ
ในการเยี่ยมเยือนในขอบเขตที่กว้างกว่า เช่น การเยี่ยมของเด็กในลักษณะ
ที่ถูกเนื้อต้องตัวกันได้ เป็นต้น การถูกจำคุกยังหมายถึงการสูญเสียโอกาส

ในการสืบพันธุ์ของผู้หญิงและมีผลกระทบมากกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ผู้หญิงยังมีระยะเวลาในการมีลูกได้สั้นกว่าผู้ชาย

3.5 การถูกล่วงละเมิดในอดีต

นักโทษหญิงที่เคยถูกล่วงละเมิดทางร่างกาย จิตใจ หรือทางเพศ ก่อนที่จะถูกลงโทษมีสัดส่วนสูง จากการสำรวจของ สรท. ประมาณร้อยละ 40 ของนักโทษหญิงระบุว่าเคยถูกทำร้ายร่างกายมาก่อน และแม้ว่ามีรายงานนักโทษหญิงน้อยกว่าร้อยละ 5 ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ในอดีต ตัวเลขนี้น่าจะน้อยกว่าความเป็นจริงอย่างมาก [25] นอกจากนี้หนึ่งในห้าของนักโทษหญิงที่ถูกสัมภาษณ์ในประเทศไทยแจ้งว่าเคยพยายามทำร้ายตัวเองหรือพยายามฆ่าตัวตาย [26] ตัวเลขเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกับการศึกษาอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น ร้อยละ 64 ของเด็กหญิงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนของรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา แจ้งว่าเคยถูกล่วงละเมิด [27] ในประเทศอาร์เจนตินาร้อยละ 39 ของนักโทษหญิงที่สัมภาษณ์รายงานว่าเคยเจอความรุนแรงจากคู่สมรสหรือสมาชิกในครอบครัวก่อนที่จะถูกจำคุก และร้อยละ 14 ระบุว่าพวกเขาถูกข่มขืนอย่างน้อยหนึ่งครั้ง [28] แม้แต่ข้อกำหนดกรุงเทพเองก็ยอมรับว่านักโทษหญิงมี “ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่มากเกินไป” [29]

โอกาสที่จะเผชิญภัยอันตรายเหล่านี้จะทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมาก ในสถานที่คุมขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการที่นักโทษหญิงเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจระหว่างการจับกุม การสอบสวน และเมื่ออยู่ในเรือนจำ [30] จากผลของการถูกล่วงละเมิดทำให้นักโทษหญิงมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากปัญหาสุขภาพที่มีอยู่ก่อน เกิดปัญหาสุขภาพจิต

ตลอดจนเผชิญกับความทรมานจิตใจในอดีตอีกครั้งเมื่อต้องมาถูกตอกย้ำจากการจำคุก ขึ้นตอนหรือเหตุการณ์ภายในเรือนจำบางอย่างที่ดูจะไม่มีอะไรพิเศษอาจเป็นปัญหาต่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง ตัวอย่างเช่น วิธีการค้นตัว การควบคุม และการหน่วงเหนี่ยวบางรูปแบบ “ถูกมองว่ามีผลเสียอย่างยิ่งสำหรับคนที่มีประวัติการถูกข่มเหง หรือถูกทำร้ายทางกายใจมาในอดีต ส่งผลให้ความทรงจำในอดีตถูกย้ำเตือนและทำให้มีความทุกข์ยิ่งขึ้นด้วย” [31] ดังที่ยอมรับกันในที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ และสะท้อนในข้อกำหนดกรุงเทพ ความรุนแรงต่อผู้หญิงนั้นส่งผลเฉพาะต่อผู้หญิงที่เข้าสู่กระบวนการทางอาญา ดังนั้น พวกเธอจะต้องได้รับการดูแลทางการแพทย์และทางจิตใจอย่างเหมาะสม รวมทั้งต้องไม่ทำให้เธอรู้สึกว่าการตกเป็นเหยื่อขณะคุมขังด้วย [32] トラบโดที่ปัจจัยเหล่านี้ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ระบบเรือนจำมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากเกินควรต่อนักโทษหญิงที่เปราะบางที่สุด

3.6 ผู้หญิงเสียเปรียบจากกระบวนการทางกฎหมาย

ผู้หญิงในประเทศไทยมักจะต้องเผชิญกับความยากลำบากและการเลือกปฏิบัติในระบบกฎหมายมากกว่าผู้ชาย ผลรวมจากความยากจน การขาดความรู้ด้านกฎหมาย และความช่วยเหลือทางกฎหมายที่ไม่เพียงพอหมายความว่าผู้หญิงมักได้รับโทษจำคุกยาวนานซึ่งมักไม่สอดคล้องกับความผิด จากความมั่นใจว่าบทบาทของตนเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมในคดียาเสพติด หรือความไม่เข้าใจว่าสิ่งที่กระทำนั้นผิดกฎหมาย ทำให้พวกเธอยืนยันในความบริสุทธิ์ของตัวเองและไม่ได้รับการลดโทษเหมือนกับพวกที่รับสารภาพ ยิ่งไปกว่านั้นการพิจารณาคดีด้วยความมีอคติไม่คำนึงถึง

ปัจจัยประกอบต่าง ๆ เป็นต้นว่า ภาระที่พวกเขาต้องดูแลคนในบ้านหรือ การถูกบังคับขู่เข็ญให้ทำความผิด ล้วนแต่มีส่วนทำให้ผู้หญิงเสียเปรียบ ในทางกฎหมายได้¹

หากวัดกันตามเกณฑ์เฉพาะ ผู้หญิงเป็น “กลุ่มที่อ่อนแอที่สุดกลุ่มหนึ่ง” โดยทั่วไปพวกเขามีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลและการช่วยเหลือน้อย ทางกฎหมายกว่ากลุ่มอื่น ผู้หญิงที่ถูกขังอยู่ในประเทศไทยมักจะยากจน และมีอัตราการรู้หนังสือและการศึกษาต่ำ ร้อยละ 41 ของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ โดย สทท. ได้รับการศึกษาเพียงแค่ระดับประถมศึกษา และร้อยละ 65 แจ้งว่ามีปัญหาในการอ่านหรือเขียน [33] ด้วยเหตุนี้ ผู้หญิงจำนวนมาก ที่ถูกคุมขังในประเทศไทยมีความรู้หรือไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับ ระบบกฎหมายและสิทธิของตนได้ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำ ของผู้หญิงก็ยิ่งทำให้พวกเขามีความเสี่ยงที่จะถูกลิดรอนอิสรภาพ เพราะว่าจะไม่สามารถจ่ายค่าปรับสำหรับความผิดเล็กน้อย ไม่สามารถจ่ายค่าประกันตัว

---

¹ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) ได้อ้างว่าในหลายกรณีที่โทษ ประหารชีวิตเป็นโทษอย่างเดียวตามกฎหมายนั้นเป็นการละเมิดมาตรา 6 ของอนุสัญญาสากล ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง ที่ว่าด้วยสิทธิในการมีชีวิตอยู่ ในคดีของ Thompson ที่ถูกฟ้องในประเทศ St. Vincent and Grenadines จำเลยถูกตัดสินว่าทำการฆาตกรรมและ ได้รับโทษประหารชีวิตซึ่งเป็นโทษตามกฎหมาย แต่ UNHRC เห็นว่าการบังคับใช้บทลงโทษ ประหารชีวิตภายใต้กฎหมายของรัฐนั้นเป็นการลงโทษตามประเภทของอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้สนใจสถานการณ์ส่วนตัวของจำเลยหรือสถานการณ์ของการกระทำความผิด ระบบที่บังคับใช้โทษประหารชีวิตในคดีฆาตกรรมทุกกรณีที่เป็น “การกระทำที่ใช้ความรุนแรง โดยเจตนา ส่งผลให้บุคคลต้องเสียชีวิต” เป็นระบบที่กีดกันผู้ถูกกล่าวหาจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุด นั่นคือ สิทธิในการมีชีวิตอยู่ โดยไม่พิจารณาว่าการลงโทษในรูปแบบพิเศษเช่นนี้เหมาะสมกับ กรณีของผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ การบังคับใช้โทษประหารชีวิตต่อผู้หญิงโดยไม่พิจารณาสภาวะ แวดล้อมของแต่ละกรณีเป็นการลงโทษผู้หญิงที่ถือว่าเป็น “กลุ่มที่อ่อนแอที่สุดกลุ่มหนึ่งที่มีความ ต้องการและความจำเป็นเฉพาะตัว” (ข้อกำหนดกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก) ตามที่กล่าวก่อนหน้านี

หรือการปล่อยตัวชั่วคราว และจ่ายค่าทนาย [34] ร้อยละ 45 ของ นักโทษหญิงที่สำรวจในประเทศไทยรายงานว่าพวกเขาไม่มีทนาย ในระหว่างการพิจารณาคดีและร้อยละ 20 มีทนายอาสาหรือทนาย ที่ศาลแต่งตั้งให้ [35] ซึ่งหมายถึงว่า ผู้หญิงจำนวนมากจะต้องดำเนินการ ตามกระบวนการทางกฎหมายโดยได้รับการชี้แนะน้อยมาก สถานการณ์ ที่เป็นอยู่นี้ส่งผลกระทบต่อผลของการตัดสินใจโดยเฉพาในกรณี ที่เกี่ยวข้องกับโทษประหารชีวิต ในประเทศไทยการรับสารภาพจะลดโทษ ลงได้ครึ่งหนึ่ง [36] แต่ผู้หญิงมักไม่ได้รับรู้เรื่องนี้หรือได้รับคำแนะนำ ที่ไม่เหมาะสม และยังคงยืนยันความบริสุทธิ์ของตัวเอง เป็นเหตุให้เธอ ต้องรับโทษยาวนานกว่ามาก สธท. ตั้งข้อสังเกตว่าโทษจำคุกของผู้หญิง จำนวนมากดูจะ “ยาวนานเกินไปหรือไม่ได้สัดส่วนกับความผิด” โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับโทษประหารชีวิต [37]

ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงที่ถูกดำเนินคดีต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติ ทางอ้อม สภาพก่อนการถูกจำคุกพวกเธอมักจะเลวร้ายยิ่งกว่านักโทษชาย การเลือกปฏิบัติทางอ้อมเกิดขึ้นเมื่อกฎหมาย นโยบายหรือโครงการ อาจจะไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ แต่มีผลในการเลือกปฏิบัติเมื่อการดำเนินการ จริงเกิดขึ้น เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นได้ดังตัวอย่างเช่น กรณีผู้หญิงไม่ได้รับ ประโยชน์หรือโอกาสเท่าเทียมกับผู้ชายสืบเนื่องจากความไม่เท่าเทียมกัน ที่มีอยู่ก่อนแล้ว เมื่อนำกฎหมายที่ไม่เลือกเพศมาบังคับใช้ ความเหลื่อมล้ำ ที่มีอยู่เดิมก็ยังคงดำรงอยู่และบางครั้งเลวร้ายลงกว่าเดิม เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้น กับผู้หญิงที่ถูกคุมขัง สภาพของพวกเธอยิ่งเลวร้ายลง ความไม่เท่าเทียมกัน ที่ดำรงอยู่ก่อนจำคุกก็ยังคงอยู่และไม่ได้รับการแก้ไข ทั้งหญิงและชาย ต่างมีความทุกข์ แต่ช่องว่างระหว่างพวกเขายังคงอยู่ กระบวนการ

ทางกฎหมายเองก็ทำให้ความแตกต่างระหว่างเพศคงอยู่และด้วยเหตุนี้จึงเป็นการเลือกปฏิบัติ หากจะไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง รัฐไม่เพียงจะต้องรับประกันสิทธิผู้หญิง แต่อาจต้องใช้มาตรการพิเศษที่คำนึงถึงความละเอียดอ่อนหรือความจำเพาะเจาะจงทางเพศเพื่อสร้างความเท่าเทียมอย่างจริงจัง

3.7 ผลกระทบที่ไม่สมสัดส่วนที่ผู้หญิงได้รับจากกฎหมายที่มีโทษประหารชีวิต

ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญาของไทย โทษประหารชีวิตสามารถนำมาใช้กับความผิดมากกว่า 62 อย่าง ตั้งแต่ความผิดกบฏถึงความผิดที่ก่อให้เกิดการตาย [38] นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 เมื่อมีการใช้วิธีการยิงเป้าแทนการตัดศีรษะ มีการประหารชีวิตไปแล้วกว่า 300 คน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับฆาตกรรม [39] เมื่อมีการประกาศ “สงครามยาเสพติด” ในปี พ.ศ. 2546 การลงโทษประหารชีวิตถูกใช้บ่อยครั้งมากขึ้นกับคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มาตรา 65 และมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2522 กำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับ “การจัดจำหน่ายยาเสพติดที่เป็นอันตราย เช่น เฮโรอีน” [40] การประหารชีวิตที่เกิดขึ้นล่าสุดซึ่งรวมถึงนักโทษ 2 คน ที่ถูกประหารชีวิตในปี พ.ศ. 2553 และ 3 ใน 4 คนที่ถูกประหารชีวิตในปี พ.ศ. 2546 เกิดจากความผิดฐานค้ายาเสพติด ปัจจุบันผู้ที่ต้องโทษประหารชีวิตเกือบครึ่งหนึ่งโดนข้อหากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมถึงผู้หญิงจำนวนมากเกินสัดส่วนที่ควรจะเป็น [41]

ผู้หญิงที่ถูกคุมขังในประเทศไทยส่วนใหญ่ถูกตัดสินว่าทำผิดในคดียาเสพติด ตัวเลขของกรมราชทัณฑ์แสดงให้เห็นว่าในปี พ.ศ. 2561

ร้อยละ 94 ของผู้หญิงที่ต้องโทษประหารมีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เมื่อเทียบกับร้อยละ 50 ของผู้ชาย อาจจะมีมองได้ว่าผู้หญิงที่ทำผิดกรรมที่ไม่เกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงนั้นมีสัดส่วนน้อย นั่นคือ ร้อยละ 8 เทียบกับร้อยละ 48 ของผู้ชาย สัดส่วนที่สูงของผู้หญิงที่ถูกคุมขังและถูกลงโทษประหารชีวิตด้วยความผิดยาเสพติดในประเทศไทยสะท้อนถึงแนวโน้มในการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านยาเสพติดทั่วโลกด้วย มีรายงานในประเทศอาร์เจนตินาเขียนไว้ว่า:

เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในอเมริกาใต้ การบังคับใช้กฎหมายต่อต้านยาเสพติดของประเทศอาร์เจนตินาไม่ได้ช่วยทำลายเครือข่ายการค้ายาจากบนลงล่าง **แต่มุ่งเน้นไปที่อาชญากรรมระดับล่างซึ่งผู้หญิงมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเป็นหลัก...** จำนวนนักโทษหญิงที่เพิ่มขึ้นในเรือนจำรัฐสามารถอธิบายให้เห็นได้ว่าเกิดจากความง่ายในการดำเนินคดีกับอาชญากรรมระดับล่าง [42]

การมีส่วนร่วมของสตรีในการลักลอบขนยาเสพติดมักเป็นเสมือนลาล่องที่ซนและส่งยาเสพติด [43] บทบาทที่ค่อนข้างไม่สำคัญนี้เป็นส่วนที่ปรากฏให้เห็นได้ง่ายที่สุด ทำให้ผู้หญิง “เป็นห่วงโซ่ที่เปิดเผยในการค้ายา” และสามารถตรวจพบและจับกุมได้ง่ายกว่า [44] เมื่อเป็นเช่นนี้ คดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดกลายเป็นการเลือกจับกุมและเลือกปฏิบัติ ผู้หญิงโดยเฉพาะผู้หญิงยากจนมักถูกลงโทษมากกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่เครือข่ายยาไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใด [45] ข้อสรุปนี้สอดคล้องกับตัวเลขอื่น ๆ ที่ชี้ว่านักโทษหญิงในประเทศไทยยากจนเป็นส่วนมาก และโดยทั่วไปมักก่ออาชญากรรมด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์มีเพียงร้อยละ 10 ที่มีรายได้ก่อนถูกจับกุม “มากพอที่จะมีชีวิตอยู่” [46] ผู้หญิงจำนวนน้อยมาก (ร้อยละ 2) ถูกลงโทษเพราะความผิดที่ใช้ความรุนแรง

เมื่อเทียบกับนักโทษชายร้อยละ 10 [47] แต่จำนวนผู้หญิงที่ต้องโทษจำคุก นานกว่า 20 ปี กลับมีมากกว่า [48]

ชนวนเหตุของโทษจำคุกยาว ๆ ก็คือ การที่ผู้หญิงอาจไม่รู้จริง ๆ ว่าสินค้าที่ตนถูกขอให้นำส่งคืออะไร หรือเชื่ออย่างสนิทใจว่าพวกเธอ มีบทบาทที่ไม่สำคัญเลยในอาชญากรรมยาเสพติด ซึ่งเธอไม่ได้เป็นผู้ริเริ่ม สืบเนื่องจากการไม่ได้รับคำแนะนำด้านกฎหมายที่ดีพอ พวกเธอยืนยัน ในความบริสุทธิ์ของตน และเช่นนี้เองทำให้เธอเสียโอกาสที่จะได้รับการ ลดหย่อนโทษ ในขณะที่ผู้ชายได้รับการลดหย่อนด้วยการยอมรับผิด และแสดงการสำนึกผิดอย่างจริงจัง

บทลงโทษที่รุนแรงต่อผู้หญิงที่ไม่ได้ทำผิดโดยใช้ความรุนแรง หรือทำความผิดระดับต่ำในคดียาเสพติด เป็นการละเมิดหลักกฎหมาย ระหว่างประเทศซึ่งระบุว่าสัดส่วนการลงโทษทางอาญาไม่ควรเกินกว่า ระดับความผิดของการก่ออาชญากรรม [49] การลงโทษเช่นนี้ยังฝ่าฝืน มาตรา 6 ของ ICCPR ซึ่งระบุว่าโทษประหารชีวิตอาจมีได้ตามกฎหมาย เฉพาะสำหรับ “คดีร้ายแรงที่สุด” เท่านั้น [50] ข้อความนี้ได้รับการ ตีความโดยองค์การสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหลายแห่งว่า การลงโทษ ประหารชีวิตถูกจำกัดไว้เฉพาะความผิด “ที่ส่งผลถึงชีวิตหรือส่งผลร้ายแรง ยิ่งยวดอื่น ๆ” แต่ไม่สามารถใช้กับผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด [51] แท้จริงแล้ว คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) ได้พิจารณาความหมายของคำว่า “อาชญากรรมร้ายแรงที่สุด” ในคดี นาย Lubuto ในประเทศแซมเบีย (LUBUTO V ZAMBIA) และยืนยัน ว่าการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ใช่ “อาชญากรรมร้ายแรงที่สุด” UNHRC เชื่อว่าวลี “อาชญากรรมที่ร้ายแรงที่สุด” ต้องได้รับการตีความ อย่างจำกัดเพื่อให้การลงโทษประหารชีวิตเป็นกรณีกเว้นพิเศษในข้อสรุป การสังเกตการณ์เกี่ยวกับประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2548 UNHRC

แสดงความห่วงใยที่โทษประหารชีวิตถูกนำไปใช้กับการค้ายาเสพติด ซึ่งเกินขอบเขตของ ICCPR [51] การใช้โทษประหารชีวิตต่ออาชญากรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีผลที่ไม่สมส่วนต่อผู้หญิง โดยเฉพาะผู้หญิงที่ยากจน และเสี่ยงต่อการถูกหลอกใช้ในการหาประโยชน์ของแก๊งค้ายาเสพติด และยังละเมิดกฎหมายต่างประเทศมากมาย

3.8 ผู้หญิงเผชิญกับการถูกเลือกปฏิบัติและความยากจนมากกว่า:

ผู้หญิงเผชิญกับการเลือกปฏิบัติทางเพศในสังคม² ในขณะที่ศาสนา เชื้อชาติ และภาษาของประเทศหนึ่งแตกต่างไปจากอีกประเทศหนึ่ง กลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่าในประเทศเป็นเพศชายเสมอ เพื่อเสริมอำนาจ การครอบงำแบบนี้ สังคมได้สร้างจารีตประเพณีและตรากฎหมายที่สะท้อน ค่านิยมที่มีอยู่ การสร้างเสริมค่านิยมมาตรฐานดังกล่าวก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและความไม่เสมอภาคอย่างเป็นระบบต่อคนนอกกลุ่มที่มีอำนาจ

---

²กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) พยายาม แก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมของสังคม “ทุกสังคมได้รับอิทธิพลจากค่านิยมหลักทางสังคม (...) ค่านิยมเหล่านี้มักเน้นคนเพศชาย ไม่รกร่วมเพศ และร่างกายแข็งแรงปกติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง เชื้อชาติ ศาสนา และภาษาหลักของสังคมนั้น” ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ระบุไว้ในมาตรา 3 ว่าจะต้องมีการให้หลักประกัน “ความเท่าเทียมกัน ของเพศชายและเพศหญิงที่จะได้สิทธิทุกอย่างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมกัน” ความคิดเห็นทั่วไปต่อมาตรานี้โดยคณะกรรมการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Committee on Economic, Social and Cultural Rights หรือ CESCR) กล่าวว่า ผู้หญิง “มักจะถูกปฏิเสธความเท่าเทียมทางสิทธิมนุษยชนของพวกเธอ โดยเหตุผลหลักมาจาก สถานะภาพที่ด้อยกว่าชายตามธรรมเนียมและประเพณี หรือเป็นผลมาจากการเลือกปฏิบัติ ที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย” ควรย้ำอีกครั้งว่า หลักการมอนทรีออลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสตรี (Montreal Principles on Women’s Economic, Social and Cultural Rights) ชี้ชัดว่าผู้หญิงไม่ได้มีโอกาสในชีวิตเช่นเดียวกับชาย มันเป็นเรื่องสำคัญ ที่ต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ตลอดจนเรื่องราวเฉพาะของพวกเธอก่อนที่จะกล่าวโทษเธอ

ผู้หญิงเป็นเหยื่อรายแรกของกระบวนทัศน์แห่งอำนาจที่เหนือกว่าดังที่กล่าวมา ความไม่เสมอภาคเหล่านี้อาจไม่เด่นชัดและสังคมอาจมองเป็นเรื่อง “ปกติ” ทำให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าและอ่อนแอกว่าผู้ชาย ความไม่เท่าเทียมกันแสดงออกผ่านบทบาทที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติตาม เช่น การดูแลน้องชายน้องสาวและผู้สูงอายุ การช่วยทำงานบ้าน เป็นต้น การศึกษาของผู้หญิงมักจะถูกกละเลย ผู้หญิงมีโอกาสน้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งทำให้การหลีกเลี่ยงความยากจนทำได้ยากขึ้น เส้นทางที่นำไปสู่ความผิดพลาดทางอาญาของผู้หญิงมีเหตุมาจากชีวิตที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมมาตั้งแต่เด็ก การพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการเป็นธรรมควรนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาด้วย

กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกล่าวถึงความยากลำบากที่ผู้หญิงต้องเผชิญโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ กฎหมายเหล่านี้เสนอแนะให้ยอมรับว่าการเลือกปฏิบัติทางเพศมีอยู่จริง และมีความจำเป็นที่ต้องให้หลักประกันความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ³ กฎหมายระหว่างประเทศระบุ

---

³หลักการมอนทรีออลให้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นในคำแถลงว่า “ระบบและสมมติฐานต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมของสตรีต่อการได้รับสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมมักจะเป็นเรื่องที่ไม่มองเห็น เพราะเป็นสิ่งที่ฝังลึกอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชนภายในรัฐทั้งหลาย” เพื่อถ่วงดุลความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ *หลักการมอนทรีออล* เสนอว่า “เพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้หญิงเข้าถึงสิทธิเหล่านี้ การดำเนินการจะต้องคำนึงถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิง เป็นต้นว่า ประเพณีดั้งเดิมที่มอบหมายให้ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงทำหน้าที่ดูแลเด็ก ๆ คนแก่ และคนป่วย นั้นจำกัดอิสรภาพของผู้หญิงในการไปไหนมาไหน ซึ่งส่งผลต่อการจ้างงานและการศึกษา การลดมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของงานที่ผู้หญิงมักทำมาตั้งแต่อายุน้อย ไม่ว่าจะได้รับค่าจ้างหรือไม่มีส่วนกำหนดให้ผู้หญิงมีสถานะความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยเหล่านี้ได้ลดทอนความสามารถในการหารายได้ของผู้หญิงและความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจ พร้อมทั้งทำให้อัตราความยากจนของผู้หญิงทั่วโลกอยู่ในระดับสูง”

ชัดเจนว่าความยากจนทำให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะที่ล่อแหลม และลดโอกาส การพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของพวกเธอ

นอกจากนี้ ความยากจนยังทำให้ผู้หญิงและเด็กเกิดการบริโภค อาหารลง เด็กผู้หญิงเป็นคนกลุ่มแรกที่ต้องหยุดการเรียน ผู้หญิงจำนวน มากกว่าถูกบังคับให้โยกย้ายถิ่นฐาน และผู้หญิงต้องเสี่ยงกับการค้ามนุษย์ ความรุนแรง และสุขภาพที่ไม่ดี

การบังคับใช้มาตราเหล่านี้และหลักประกันอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ในกลไกสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ อย่างสมบูรณ์ จะต้องมีการทำความเข้าใจ ประสบการณ์ของผู้หญิงในเรื่องความต่ำต้อย การถูกกำหนดการปฏิบัติตน และความเสียเปรียบในเชิงโครงสร้าง การยอมรับความเท่าเทียมทางเพศ ตามกฎหมายนั้นไม่เพียงพอ กล่าวคือ ทุกฝ่ายที่รับผิดชอบต้องมีความ มุ่งมั่นที่จะแก้ไขความเสียเปรียบทางกายภาพและทางสังคมของผู้หญิง อย่างจริงจัง

การยกเลิกโทษประหารชีวิตอย่างต่อเนื่อง

การยกเลิกโทษประหารชีวิตผู้หญิงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะนำไปสู่ การยกเลิกโทษประหารชีวิตทั้งหมด ตัวอย่างเช่น ประเทศฝรั่งเศสและ อังกฤษห้ามประหารชีวิตผู้หญิงหลายปีก่อนที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิต ผู้ชาย โดยทั่วไปดูเหมือนว่าสังคมจะไม่ค่อยอยากลงมือประหารชีวิตผู้หญิง อยู่แล้ว ทศคนคดีนี้สามารถนำไปใช้ระดมความเห็นประชาชนให้ค้านโทษ ประหารได้ (อย่างน้อยก็ในบางกรณี) หลาย ๆ ประเทศรวมทั้งกัวเตมาลา มองโกเลีย รัสเซีย และทาจิกิสถาน ได้ระงับการใช้โทษประหารชีวิตต่อ ผู้หญิงในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว [52] เป็นความหวังว่าประเทศไทย จะปฏิบัติเช่นนั้นด้วย

4. การจำคุกผู้หญิงเป็นเวลายาวนาน เป็นการละเมิดมาตรฐานสากล

สภาพเงื่อนไขต่าง ๆ ในเรือนจำหญิงที่บันทึกไว้ในส่วนนี้มาจากหลายแหล่ง เหตุที่ข้อมูลถูกรวมไว้ในการศึกษาครั้งนี้เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องมากที่สุดกับการถูกคุมขังหญิงที่ต้องโทษประหารชีวิต ในทางปฏิบัติขณะนี้ผู้หญิงจะไม่ถูกประหารชีวิต และโทษประหารชีวิตได้กลายเป็นการจำคุกตลอดชีวิตในสภาพที่เลวร้ายมากแม้แต่สำหรับการจำคุกที่มีการจำกัดหรือกำหนดเวลา แต่สภาพเหล่านี้กลายเป็นความน่ารังเกียจและไร้เหตุผลเมื่อการจำคุกไม่มีเวลาสิ้นสุด ในการนำเสนอรายงานนี้เราขอให้ผู้อ่านคำนึงอย่างต่อเนื่องว่าสภาพเงื่อนไขเหล่านี้ไม่มีที่สิ้นสุด และการตัดสินใจประหารชีวิตจะก่อให้เกิดความเจ็บปวดไม่จบสิ้น การแก่ง่อนวัยและความตายในสภาพที่ถูกทอดทิ้ง ในขณะที่การลดโทษและการให้อภัยโทษนั้นจะมีความเป็นไปได้ แต่นั่นต้องขึ้นอยู่กับตัวชี้วัดพฤติกรรมและกำหนดเวลาที่ไม่แน่นอน ซึ่งทำให้มันห่างไกลเกินไปที่จะเป็นความหวังที่แท้จริง การทำลายสิทธิมนุษยชนโดยสิ้นเชิงนี้เป็นพื้นฐานข้อเรียกร้องของเราที่ให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับสตรีโดยทันที

ในช่วงที่ประเทศไทยยุติการประหารชีวิตเป็นการชั่วคราวระหว่างปี พ.ศ. 2552-2561 ศาลก็ยังลงโทษประหารชีวิตนักโทษประมาณ 55 รายต่อปี [53] การประหารชีวิตมีความไม่แน่นอนว่าจะถูกใช้เมื่อไรและอาจจะถูกนำกลับมาใช้ใหม่ได้ทุกเมื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ประเทศไทยไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองอย่างรุนแรงในปัจจุบันชะตากรรมของผู้ต้องโทษประหารชีวิตคือ “ความไม่แน่นอนอย่างยิ่งยวด” และระยะเวลายาวนานของการถูกกักขัง [54] สำหรับผู้หญิง 102 คน

ที่ต้องเผชิญกับโทษประหารชีวิตในช่วงต้นปี พ.ศ. 2561 โทษนี้หมายถึง การใช้ชีวิตอยู่ในที่คุมขังที่แออัดและขาดทรัพยากร ไร้การดูแลสุขภาพ โภชนาการ การติดต่อกับโลกภายนอก ตลอดจนโอกาสในการฟื้นฟูชีวิต

มีกลไกสากลหลายอย่างที่คุ้มครองนักโทษจากความเสี่ยงที่จะ ถูกปฏิบัติมิชอบระหว่างถูกคุมขัง รวมถึง *เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง* (UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, SMR) [55] และข้อกำหนดกรุงเทพระซึ่งพัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ที่พูดถึงความต้องการเฉพาะของผู้หญิงในระบบยุติธรรมทางอาญา [56] มาตราที่ 10 ของ ICCPR กำหนดเป็นพิเศษให้ทุกคนที่ถูกกีดรอนอิสรภาพมีสิทธิได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมาตราที่ 2 และ 3 รักษาสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเพศ [57] สนธิสัญญา เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก [58] อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ [59] และอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน [60] ก็มีความเกี่ยวข้องเช่นกัน

4.1 ที่พักในเรือนจำ

ทัณฑสถานหญิงในประเทศไทยต้องเผชิญภาวะวิกฤตของความแออัดยัดเยียด เนื่องจากการใช้มาตรการกักขังก่อนพิจารณาคดีมากเกินไป ความยาวนานของกระบวนการยุติธรรม นโยบายการลงโทษ และการขาดบุคลากรเพื่อรองรับการเพิ่มจำนวนคนในเรือนจำ [61] เรือนจำหญิงส่วนใหญ่มีนักโทษหญิงอยู่ระหว่างสองถึงหกเท่าของจำนวนที่ควรจะมี [62] นักโทษหญิงใช้เวลา 14 ชั่วโมงต่อวัน ถูกขังในห้อง

แบบหอพักร่วมกับนักโทษอีก 30 ถึง 125 คนในแต่ละห้อง [63] พื้นที่เฉลี่ยสำหรับนักโทษหญิงแต่ละคนมีเพียง 0.65 ตารางเมตร [64] และต้องนอนตะแคงข้างพร้อมมองขาอยู่ตลอดเวลา [65] นักโทษหญิงตั้งครรภ์และที่มีทารกจะนอนในหอพักแยกต่างหากซึ่งมีพื้นที่มากกว่า แต่พื้นที่ต่อคนก็กว้างเพียง 63-66 ซม. เทียบกับนักโทษหญิงอื่น ๆ ที่ 38 ซม. [66] ในเรือนจำแห่งหนึ่งทางภาคเหนือของไทย นักโทษ 150 คน ต้องใช้ห้องน้ำเพียงห้องเดียวร่วมกัน [67]

การปฏิบัติต่อนักโทษหญิงแบบนี้ขัดแย้งอย่างมากกับข้อเสนอแนะขององค์การระหว่างประเทศ เช่น *คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ* (ICRC) และ *คณะกรรมการเพื่อป้องกันการทรมานแห่งยุโรป* ซึ่งแนะนำว่าพื้นที่พักที่ใช้ร่วมกันควรมีอย่างน้อย 3.4 ตารางเมตร และ 4 ตารางเมตรต่อคน ตามลำดับ [68] ICRC ยืนยันว่าแม้แต่ “ในภาวะฉุกเฉินพิเศษ” พื้นที่พักในห้องขังต้องไม่น้อยกว่า 2 ตารางเมตรต่อคน และต้องเพิ่มพื้นที่ให้มากขึ้นโดยเร็วที่สุด [69]

ความแออัดยัดเยียดมีผลต่อการจัดการและการปฏิบัติในเรือนจำ และส่งผลให้มีมาตรฐานในหลายด้านที่เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องหาต่ำลง ในการประเมินห้องคุมขังผู้ลี้ภัยเข้าเมืองของประเทศไทย องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration) พบว่าความแออัดยัดเยียดทำให้เกิด “ปัญหาทางจิต โรคผิวหนัง โรคติดต่อทางอากาศ และปัญหากล้ามเนื้อ” [70] ความแออัดส่งผลต่อการเข้าถึงน้ำ อาหารและบริการด้านสุขภาพของนักโทษ เป็นสาเหตุหลักของการทะเลาะวิวาท และนำไปสู่การแพร่ระบาดของเหาและวัณโรค [71] นอกจากนี้ ไม่ใช่ักโทษทุกคน

ที่จะได้รับที่นอนแต่ต้องนอนบนผ้าห่มบาง ๆ ซึ่งหนุนร่างกายได้น้อยมาก ไฟในห้องจะถูกเปิดตลอดทั้งคืน ทำให้นักโทษหลับยากและปรับตัวให้เข้ากับชีวิตปกติยากเมื่อได้รับการปล่อยตัวจากคุก [72]

เรือนจำเหล่านี้ไม่สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งกำหนดให้ที่พักสำหรับนักโทษทั้งหมดต้องเป็นไปตามข้อกำหนดด้านสุขภาพ โดยต้องคำนึงถึงสภาพอากาศและปริมาตรอากาศ ความกว้างของพื้นที่พักชั้นต่ำ แสงสว่าง ความร้อน และการระบายอากาศ [73] เกณฑ์มาตรฐานนี้ยังกำหนดว่านักโทษทุกคนจะต้องมีเตียงแยกต่างหากและสะอาดเพียงพอ [74] ในข้อสรุปการสังเกตการณ์ประเทศไทยปี พ.ศ. 2557 คณะกรรมการต่อต้านการทรมานได้แสดงความห่วงใยอย่างมากเกี่ยวกับ “ระดับความแออัดที่สูงมากและสภาวะที่เลวร้ายในเรือนจำ” รวมทั้งการระบายอากาศและแสงที่ไม่เพียงพอ [75] คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนก็ได้แสดงความกังวลประเด็นนี้เช่นกันในข้อสรุปการสังเกตการณ์ประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2548 [76]

4.2 การติดต่อกับโลกภายนอก

4.2.1 ระยะเวลาไกลจากบ้าน

จากการที่เรือนจำหญิงมีจำนวนน้อย และนักโทษหญิงถูกจัดสรรให้ไปอยู่ในเรือนจำตามความยาวนานของโทษ หมายความว่า นักโทษหญิงจำนวนมากต้องไปอยู่เรือนจำห่างไกลจากบ้านเป็นเวลานาน [77] เกือบครึ่งหนึ่งของนักโทษไทยที่ได้รับการสำรวจของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (สท.) กล่าวว่าครอบครัวหรือลูก ๆ ของพวกเขา

ไม่มาเยี่ยมเยียนได้ เพราะเรือนจำอยู่ไกลเกินไปหรือค่าใช้จ่ายในเดินทางแพงเกินไป [78] สำหรับนักโทษต่างชาติในทัณฑสถานหญิงจำนวนกว่า 2,000 ราย ตัวเลขสัดส่วนนี้น่าจะสูงกว่ามาก [79] การขาดการติดต่อกับลูกและญาติเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักโทษหญิงทุกข์ทรมานใจและส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและการกลับคืนสู่สังคมในอนาคต [80]

สถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึง**ความล้มเหลวในการปฏิบัติ**ตาม **ข้อกำหนดกรุงเทพข้อที่ 4** ที่ระบุว่านักโทษหญิงควรถูกกักขังในเรือนจำที่ใกล้บ้านโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบในการดูแลและความต้องการของพวกเธอ [81] หากทำเช่นนั้นไม่ได้ เจ้าหน้าที่เรือนจำควรชดเชยที่ผู้หญิงต้องเสียประโยชน์เพราะถูกให้ไปอยู่ในเรือนจำห่างไกลจากบ้านของตน เช่น อนุญาตให้มีการใช้โทรศัพท์ได้มากขึ้น [82] มาตรการเหล่านี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้กับผู้หญิงจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากความห่างเหิน ทำให้ปัญหาสุขภาพจิตแย่งและลดทอนความสามารถของพวกเธอที่จะรักษาความสัมพันธ์สนับสนุนจากภายในชุมชน [83]

4.2.2 ข้อจำกัดในการติดต่อสื่อสาร

ความสามารถในการติดต่อกับครอบครัวและเพื่อนของนักโทษหญิงมักจะถูกขัดขวางโดยนโยบายเรือนจำที่จำกัดการเยี่ยมและการติดต่อสื่อสารอย่างมาก เรือนจำหญิงส่วนใหญ่ไม่อนุญาตให้มีการใช้โทรศัพท์หรือมีอย่างจำกัดมาก ทำให้นักโทษหญิงที่อยู่ห่างไกลจากบ้านและไม่ค่อยได้รับการเยี่ยมเยียนไม่สามารถใช้ช่องทางการสื่อสารนี้ได้ [84] นอกจากนี้ นักโทษต้องใช้โทรศัพท์บ้าน ทะเบียนบ้าน และบัตรประชาชนเพื่อขอโทรออก นักโทษโทรศัพท์ถึงครอบครัวได้เท่านั้น บ่อยครั้งค่าใช้จ่ายแพงมากและต้องมีเจ้าหน้าที่ของเรือนจำร่วมรับฟัง [85]

จำนวนจดหมายที่ได้รับอนุญาตให้เขียนส่งได้ขึ้นอยู่กับภาระงานประเภทของนักโทษ จากที่ยอมให้ส่งได้สัปดาห์ละสองฉบับ (สำหรับนักโทษชั้นดีมาก) ถึง 4 สัปดาห์ต่อฉบับ (สำหรับนักโทษชั้นเลว) [86] จดหมายถูกจำกัดให้เขียนได้ไม่เกิน 15 บรรทัด และมีความล่าช้าอย่างมากทั้งจดหมายเข้าและออก เนื่องจากจดหมายทั้งหมดต้องผ่านการตรวจเซนเซอร์รองผู้อำนวยการรักษาความปลอดภัยของเรือนจำแห่งหนึ่งกล่าวว่า การตรวจเป็นสิ่งจำเป็น “เพราะนักโทษเขียนเรื่องไม่ดีเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่เรือนจำและนักโทษคนอื่น ๆ” [87] จดหมายอาจใช้เวลาถึงสองเดือนกว่าที่จะถึงมือผู้รับหรือไม่ได้ถูกส่งให้เลย ซึ่งทำให้เกิดความทุกข์ใจเป็นที่สุดสำหรับนักโทษที่พึ่งพาการสื่อสารทางนี้หรือกำลังติดต่อเรื่องข่าวด่วน [88] ในบางกรณีพวกนักโทษที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลนักโทษด้วยกันจะสามารถเข้าถึงจดหมายและอาจจะอ่านข้อความสื่อสารของนักโทษคนอื่น ๆ ได้ [89]

สิทธิในการเยี่ยมเยียนแตกต่างกันไปสำหรับแต่ละเรือนจำ และขึ้นอยู่กับภาระงานประเภทของนักโทษ เรือนจำส่วนใหญ่อนุญาตให้มีการเยี่ยมแบบ “ปิด” (ไม่ให้สัมผัสตัว) ได้ตลอดสัปดาห์ นาน 15 ถึง 30 นาที [90] ส่วนการเข้าพบแบบ “เปิด” (สัมผัสตัวได้) ระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะมีไม่บ่อย โดยทั่วไปเพียงปีละครั้ง และเรือนจำบางแห่งก็ยกเลิกการเยี่ยมนักโทษลักษณะนี้ทั้งหมด [91] ซึ่งทำให้ยากยิ่งขึ้นสำหรับพวกเขาที่จะรักษาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และผิดกฎหมายข้อที่ 28 ของข้อกำหนดกรุงเทพที่ระบุว่า เรือนจำควรอนุญาตและส่งเสริมให้มารดากับลูก ๆ ได้พบกันแบบเปิดเป็นเวลานาน เรือนจำบางแห่งไม่อนุญาตให้เพื่อนเยี่ยมเยียนนักโทษ ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ใจอย่างยิ่งสำหรับนักโทษที่ไม่มีครอบครัวหรือครอบครัวที่ไม่สามารถมาเยี่ยมเยียนได้ [92] บ่อยครั้ง

เสียงในห้องเยี่ยมญาติจะดังมาก และไม่มีฉากกั้นระหว่างนักโทษ ทำให้ยากที่จะพูดคุยหรือสื่อสารเป็นการส่วนตัว [93]

คนที่มาเยี่ยมหรือจดหมายเป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักโทษที่พวกเขาเฝ้าคอยอย่างใจจดใจจ่อ บางครั้งหากนักโทษไม่สามารถระบุชื่อผู้ส่งจดหมาย (หรือระบุไม่ถูกต้อง) จดหมายจะถูกส่งกลับไปยังผู้ส่ง [94] การปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันเกิดขึ้นได้ถ้านักโทษระบุชื่อของผู้มาเยี่ยมผิด ผู้มาเยี่ยมไม่เพียงแต่ถูกปฏิเสธการเข้าเยี่ยม แต่นักโทษต้องลงชื่อในบันทึกเพื่อแสดงให้ผู้มาเยี่ยมทราบว่าเธอปฏิเสธการเยี่ยม [95] การปฏิบัติเช่นนี้เป็นสาเหตุที่สร้างความทุกข์ใจใหญ่หลวงสำหรับนักโทษหญิง และดูเหมือนจะไม่เกิดขึ้นในเรือนจำชาย

การจำกัดการติดต่อกับโลกภายนอกในลักษณะนี้ไม่สอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับระหว่างประเทศ *เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ* ระบุว่าผู้ต้องขังต้องได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับครอบครัวและเพื่อนฝูงอย่างสม่ำเสมอ ทั้งโดยการติดต่อสื่อสารและการเข้าเยี่ยม [96] ในทำนองเดียวกัน *ข้อกำหนดกรุงเทพ* ระบุว่า ควรส่งเสริมให้นักโทษได้มีการติดต่อกับครอบครัวเพราะเป็นต้นตอสำคัญในการสร้างสุขภาพจิตและการกลับคืนเข้าสู่สังคมของนักโทษหญิง [97] เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีการรักษาความสมดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวกับการคำนึงถึงความปลอดภัยตามมาตรา 17 แห่ง ICCPR [98] นักโทษทุกคนมีสิทธิที่จะมีความเป็นส่วนตัวในระดับหนึ่งในเรื่องชีวิตครอบครัว [99]

4.3 สุขภาพ

มาตรา 12 ของ *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม* (ICESCR) ให้สิทธิทุกคนที่จะ “เข้าถึงมาตรฐานด้านสุขภาพทั้งกายและใจที่ดีที่สุดเท่าที่จะหาได้” [100] สิทธินี้ครอบคลุมถึงบรรดาผู้ต้องขังที่มีสิทธิเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์และการรักษาพยาบาลเท่า ๆ กับที่ชุมชนได้รับ [101] โดยทั่วไปแล้วผู้ต้องขังหญิงมีความต้องการบริการสาธารณสุขพื้นฐานมากกว่าผู้ต้องขังชาย และอาจจะได้พบแพทย์เป็นครั้งแรกเมื่ออยู่ในเรือนจำ ผู้ต้องขังหญิงมักจะมีภาวะสุขภาพที่ไม่ได้รับการตรวจวินิจฉัยหรือไม่ได้รับการรักษา ก่อนเข้าเรือนจำ เนื่องจากสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ต่ำต้อยและการถูกเลือกปฏิบัติ ทำให้พวกเขาไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขในชุมชนที่ดีพอ [102] ผู้หญิงที่ถูกจำคุกยังมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาทางจิตมากกว่าผู้ชาย ซึ่งบ่อยครั้งเป็นผลมาจากความรุนแรงในครอบครัว ก่อนหน้านั้น และการทารุณกรรมทางร่างกายและทางเพศ [103]

4.3.1 โภชนาการ

นักโทษหญิงไม่ได้รับอาหารอย่างเพียงพอ และอาหารที่พวกเขาได้รับมีคุณภาพต่ำมาก [104] รายงานบางฉบับระบุว่าอาหารของนักโทษหญิงเป็นข้าวขาวธรรมดาที่มีผัก “ใกล้เน่าเสีย” [105] นักโทษต้องเสริมอาหารด้วยอาหารจากร้านในเรือนจำซึ่งราคาแพงกว่าข้างนอกหลายเท่าและเกินรายได้ของพวกเขา นอกจากนี้ปริมาณอาหารที่ครอบครัวส่งมาให้แก่นักโทษถูกจำกัดหรือไม่ได้รับอนุญาต [106] ในเรือนจำหลายแห่งน้ำดื่มมีไม่เพียงพอ [107] การขาดโภชนาการที่ดีพออาจมีผลร้ายแรงต่อสุขภาพ และไม่เป็นไปตามกฎกติกาข้อ 20 ของเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ

ซึ่งกำหนดให้การดำเนินการของเรือนจำต้องมีอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เพียงพอต่อสุขภาพและความแข็งแรงของร่างกาย มีคุณภาพ และมีจัดเตรียมและบริการที่ดี [108] โภชนาการที่ย่ำแย่อาจเป็นปัญหาต่อการดูแลรักษาผู้ต้องขังที่ติดเชื้อเอชไอวี [109]

4.3.2 การเข้าถึงการรักษาพยาบาล

นักโทษหญิงในประเทศไทยไม่ได้รับการดูแลสุขภาพที่เพียงพอ สาเหตุหลักเพราะขาดแคลนบุคลากรของเรือนจำที่มีความชำนาญ ในเรือนจำจะไม่มีหมออยู่ประจำ (ยกเว้นโรงพยาบาลที่เรือนจำคลองเปรม) และหมออาจไปเยี่ยมเรือนจำเดือนละครั้งหรือน้อยกว่านั้น [110] จึงเป็นไปได้ที่พวกเธอจะมีโอกาสเข้าถึงแพทย์ทันที และไม่มี การดูแลทางการแพทย์ในเวลากลางคืน ในวันหยุดสุดสัปดาห์ และวันหยุดราชการ [111] พยาบาลเป็นผู้รับผิดชอบดูแลรักษานักโทษเป็นส่วนใหญ่และมีจำนวนที่ขาดแคลนอย่างหนัก ในกรุงเทพมหานคร สัดส่วนคือ พยาบาล 1 คนต่อนักโทษ 645 คน และแย่งกันใช้นั้นในชนบท (พยาบาล 1 คนต่อนักโทษ 1,566 คน) [112] ปกติพยาบาลสองคนต้องรับมือกับการตรวจรักษา 70 ถึง 100 ครั้งต่อวัน [113] นอกจากนี้ยังแทบไม่มีนักจิตวิทยาที่ให้การดูแลสุขภาพจิตด้วย นักจิตวิทยาหนึ่งคนที่ทัศนสถานหญิงกลางต้องดูแลนักโทษหญิง 4,517 ราย [114] ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน นักสังคมสงเคราะห์ และทันตแพทย์มีจำนวนน้อยมาก ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพอย่างจริงจังและจำกัดความสามารถของนักโทษหญิงในการเข้าถึงการรักษาและการดูแลตามที่พวกเขาต้องการ [115]

สืบเนื่องจากขาดแคลนบุคลากร นักโทษหญิงจึงต้องรอคอยการรักษา และเนื่องจากที่ไม่มีการตรวจคัดกรองทางการแพทย์อย่าง

เพียงพอเมื่อแรกเข้าเรือนจำ พวกเขาจึงอาจไม่ได้รับการดูแลที่เหมาะสม และอาจทำให้ผู้ต้องขังคนอื่น ๆ มีความเสี่ยงไปด้วย พวกเขาจะถูกนำส่งโรงพยาบาลต่อเมื่ออาการหนักมากแล้ว [116] นักโทษไม่สามารถได้รับการรักษาเฉพาะตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการรักษาทางจิตวิทยา และจิตเวชที่โดยทั่วไปจำกัดการรักษาอยู่ที่การจ่ายยา [117] มีการให้บริการด้านสาธารณสุขเชิงป้องกันอยู่บ้าง เช่น การคัดกรองมะเร็งปากมดลูกปีละครั้ง แต่ไม่น่าจะเพียงพอตามข้อกำหนดกรุงเทพซึ่งกำหนดรวมถึงการตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านมและมะเร็งทางนรีเวช ซึ่งมีความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพในเรือนจำ [118] การขาดแคลนยาที่เหมาะสมก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง เพราะนักโทษในเรือนจำบางแห่งได้รับยาพาราเซตามอลสำหรับความเจ็บป่วยทุกกรณี [119] ในเรือนจำทุกแห่งยังไม่มี การเก็บความลับส่วนตัว เรือนจำบางแห่งอนุญาตให้นักโทษที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ดูแลสามารถเข้าถึงข้อมูลทางการแพทย์ของนักโทษอื่น โดยเป็นส่วนหนึ่งของงานบริหาร ซึ่งถือเป็นเรื่องที่น่าห่วงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีข้อมกล่าวหาว่าผู้ต้องขังที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ดูแลใช้อำนาจเหนือผู้ต้องขังคนอื่น ๆ [120] เรือนจำเหล่านี้ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อ 8 ของข้อกำหนดกรุงเทพ ซึ่งกำหนดให้รักษาสิทธิของผู้ต้องขังหญิงในเรื่องความลับทางการแพทย์ [121]

การบริการทางการแพทย์สำหรับนักโทษหญิงผิดแผกอย่างมากจากมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ ซึ่งกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์อย่างน้อยหนึ่งคนต่อเรือนจำหนึ่งแห่งที่มีความรู้เกี่ยวกับจิตเวชบ้าง มีเจ้าหน้าที่ทันตแพทย์ที่นักโทษทุกคนจะสามารถเข้ารับการรักษาได้ มีการแยกนักโทษที่สงสัยว่าติดเชื้อหรือเป็นโรคติดต่อ

และให้นักโทษที่ป่วยทุกคนได้พบแพทย์ทุกวัน [122] นอกจากนี้ *ข้อกำหนดกรุงเทพ* ยังระบุส่วนประกอบสำคัญในการตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้นของผู้ต้องขัง ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้มีการดำเนินการในระหว่างการตรวจร่างกายแบบลวก ๆ ในเรือนจำหญิง ส่วนประกอบเหล่านี้รวมถึงการตรวจโรคติดต่อทางเพศหรือโรคในกระแสโลหิต การประเมินการติดยาและปัญหาด้านสุขอนามัยเจริญพันธุ์ ประกอบกับพิจารณาว่านักโทษมีปัญหาจากการล่วงละเมิดทางเพศหรือความรุนแรงอื่น ๆ ที่เกิดก่อนหน้านั้นหรือไม่ [123] ไม่ได้มีการจัดเตรียมการดูแลสุขภาพจิตที่มีความเฉพาะตัว มีความละเอียดอ่อนทางเพศ มีความเข้าใจความบอบช้ำทางจิตใจ และมีความครอบคลุมไว้ให้ [124] และไม่ได้มีการให้บริการดูแลสุขภาพเฉพาะเพศอย่างน้อยที่สุดเท่าที่มีอยู่ในชุมชน [125] ทัศนสถานควรจะมีโครงการรักษาการติดยาในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมอีกด้วย [126] และต้องมีมาตรการป้องกันการฆ่าตัวตายและการทำร้ายตัวเอง [127]

4.3.3 สุขอนามัย

นักโทษหญิงมีอ่างน้ำยาวสำหรับอาบน้ำ แต่ตารางเวลาของคุณที่เข้มงวดและความแออัดในพื้นที่บริเวณห้องน้ำ บ่อยครั้งทำให้ไม่มีเวลามากเพียงพอที่จะอาบน้ำและไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับนักโทษทุกคน [128] นอกจากนี้นักโทษถูกจำกัดให้ใช้น้ำได้คนละเพียง 10-12 ลิตร และเรือนจำบางแห่งจะปล่อยน้ำออกจากถังในตอนเย็น ทำให้ยากที่จะใช้ห้องสุขาซึ่งแปรสภาพเป็นห้องที่สกปรกมาก [129] ห้องสุขาไม่กี่แห่งภายในห้องขัง (ที่มีฐานซีเมนต์ด้านหน้าสูงไม่เกินสองฟุตเพื่อความเป็นส่วนตัว) ทำให้บ่อยครั้งมีคิวยาวที่นักโทษบางครั้งต้องรอถึงครึ่งชั่วโมงเพื่อใช้ห้องน้ำ [130] ถึงแม้กรมราชทัณฑ์จะจัดหาสุขภัณฑ์ชำระร่างกายแก่นักโทษ เช่น สบู่

แชมพู และแปรงสีฟัน แต่สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงพอสำหรับใช้ทั้งปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ้าอนามัยซึ่งมีให้นักโทษหญิง 10 แผ่นต่อเดือน [131] นักโทษต้องซื้อสิ่งจำเป็นเหล่านี้จากร้านค้าในเรือนจำในราคาที่สูงอย่างมาก [132] ผู้ที่ไม่มีสมาชิกในครอบครัวนำเงินหรือสิ่งของพวกนี้มาให้กลายเป็นกลุ่มที่ประสบความยากลำบากอย่างยิ่ง

เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ กำหนดให้มีห้องอาบน้ำอย่างเพียงพอสำหรับนักโทษทุกคน [133] รวมถึงน้ำและสุขภัณฑ์ที่จำเป็นต่อสุขภาพและความสะอาด [134] นอกจากนี้นักโทษหญิงต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งจำเป็นตามความต้องการเฉพาะทางสุขอนามัยของสตรี เช่น ผ้าอนามัยฟรี และมีน้ำประปาสม่ำเสมอ [135] เงื่อนไขเหล่านี้ไม่ได้รับการตอบสนองในลักษณะที่ทำให้นักโทษหญิงสามารถรักษาสุขอนามัยได้อย่างมีศักดิ์ศรี

5. วินัยและความปลอดภัย

5.1 การลงโทษ

กฎหมายของประเทศไทยยอมให้มีการลงโทษผู้ต้องขังหลายระดับ รวมถึงการระงับการเยี่ยมนักโทษ การขังเดี่ยวไม่เกิน 3 เดือน และการคุมขังในห้องมืดที่ไม่มีเครื่องนอน [136] บทลงโทษเหล่านี้ถูกใช้ในแต่ละเรือนจำแตกต่างกันไป แต่การระงับการเข้าเยี่ยมและการขังเดี่ยวหรือการแยกขังบางส่วนดูเหมือนจะเกิดขึ้น “ไม่ใช่ชาน ๑ ครั้ง” [137] นักโทษที่ถูกขังเดี่ยวได้รับบริการทางการแพทย์ไม่สม่ำเสมอ ขาดน้ำสะอาดที่ใช้ในการดื่มหรือทำความสะอาดร่างกาย ซึ่งบ่อย ๆ เป็นเหตุให้เป็นโรคผิวหนัง และจะไม่ได้รับอนุญาตให้พบครอบครัวของพวกเขา [138] นักโทษ

ยังรายงานว่ามีอาการลงโทษบ่อยมากด้วยความผิดที่เล็กน้อยมาก [139] พวกเขาอาจถูกลดอันดับชั้น (เช่น การเปลี่ยนสถานะจาก “ดี” เป็น “ไม่ดี”) สำหรับการทำความผิดเล็กน้อย เช่น การทะเลาะวิวาท ซึ่งเป็นการลงโทษอย่างหนักเพราะจะเป็นเหตุทำให้พวกเขาไม่ได้รับการลดโทษ [140] บทลงโทษเหล่านี้เป็นการฝ่าฝืนทั้งเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำและข้อกำหนดกรุงเทพฯ รวมทั้งไม่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะขององค์การสหประชาชาติ [141] ข้อกำหนดกรุงเทพฯระบุว่าอาการลงโทษนักโทษหญิงไม่ควรรวมถึงการห้ามติดต่อกับครอบครัวโดยเฉพาะกับลูก ๆ [142] และการลงโทษโดยการขังเดี่ยวต้องไม่ใช้กับหญิงตั้งครรภ์ สตรีที่มีทารกหรือมารดาที่ให้นมลูก [143] นอกจากนี้ เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ ห้ามใช้การลงโทษที่โหดร้ายทารุณหรือเสื่อมเสียความเป็นมนุษย์ [144] และการลงโทษที่อาจส่งผลให้นักโทษเสียสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต ถ้านักโทษไม่ได้รับการประเมินจากแพทย์ก่อน [145]

ในเดือนมิถุนายนปี พ.ศ. 2557 คณะกรรมการต่อต้านการทรมานกล่าวในข้อสังเกตสรุปว่า คณะกรรมการฯ มีความผิดหวังที่ทราบว่ามีการลงโทษด้วยการกักขังเดี่ยวเป็นเวลามากถึงสามเดือน “บ่อยครั้งในสภาพที่ไม่ถูกสุขลักษณะและปล่อยปละละเลย” [146] คณะผู้แทนพิเศษขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการทรมาน การกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือการลงโทษที่เป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีได้ระบุไว้ว่าโดยทั่วไปในกรณีที่สภาพของการขังเดี่ยวเป็นเหตุให้เกิดความเจ็บปวดหรือทรมานทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรง หรือในกรณีที่การคุมขังเดี่ยวถูกใช้เป็นการลงโทษระหว่างการกักขังก่อนพิจารณาตัดสินคดี โดยไม่กำหนดเวลา หรือขังเป็นเวลานาน หรือใช้กับผู้พิการทางจิต อาจถือ

เป็นการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดทอนความเป็นมนุษย์ หรือแม้แต่เป็นการทรมาน [147] การกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิด มาตรา 16 ของ *อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือการลงโทษที่เลื่อมเสียความเป็นมนุษย์* ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำที่ทารุณโหดร้าย และไร้มนุษยธรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ [148] นอกจากนี้การใช้การคุมขังเดี่ยวยังเพิ่มความเสี่ยงที่นักโทษจะถูกทรมานและถูกกระทำอย่างไร้มนุษยธรรมโดยไม่ถูกตรวจพบและไม่มีใครขัดขวาง

5.2 ขั้นตอนการค้นตัว

ผู้ต้องขังทั้งหมดจะถูกเปลี่ยนกายค้นตัวเมื่อแรกเข้าเรือนจำ และจะถูกค้นตัวในลักษณะที่ลุกล้ำร่างกายเมื่อใดก็ตามที่เดินทางออกจาก เรือนจำและกลับเข้าเรือนจำ ตัวอย่างเช่น เมื่อไปศาลหรือโรงพยาบาล [149] ซึ่งเป็นการละเมิดกติกาข้อที่ 20 ของ *ข้อกำหนดกรุงเทพ* อย่างมาก กฎข้อนี้เรียกร้องให้พัฒนาวิธีการตรวจค้นรูปแบบอื่น เช่น การสแกน โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงว่า “ขั้นตอนการค้นตัวในลักษณะที่ลุกล้ำร่างกายถือเป็นการทำร้ายความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของบุคคลอย่างร้ายแรง อีกทั้งยังเสี่ยงต่อการก่อให้เกิดการบาดเจ็บทางกายและจิตใจ” [150] ขั้นตอนการค้นตัวในลักษณะที่ลุกล้ำร่างกายเป็นประจำยังไม่ช่วย ปกป้องศักดิ์ศรีของนักโทษหญิงซึ่งได้รับการคุ้มครองตามกติกาข้อที่ 19 ของ *ข้อกำหนดกรุงเทพ* [151] รวมถึงสิทธิของทุกคนที่สูญเสียอิสรภาพ ที่จะ “ได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม และให้เกียรติต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน” ตามที่ระบุไว้ในมาตราที่ 10 ของ ICCPR [152]

การคั้นร่างกายอาจเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมหรือเสื่อมเสียที่ละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ [153] หากกระทำเกินกว่าเหตุ ทำให้อับอายหรือสร้างความรู้สึกถูกล่วงเกินหรือต่ำต้อยไร้ค่า [154] การเปลือยกาย **คัณฑ์ผู้หญิงมีผลกระทบมากกว่าคัณฑ์ผู้ชายมาก** เนื่องจากนักโทษหญิงเป็นกลุ่มที่มีอัตราการถูกข่มเหงทางเพศสูงกว่าผู้ชาย [155] มีนักโทษในเรือนจำแห่งหนึ่งเล่าว่าบางครั้งทางเรือนจำให้นักโทษที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ดูแลเป็นผู้คัณฑ์ตัวแบบลูก้าร่างกาย การทำแบบนี้เป็นการละเมิดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ ซึ่งห้ามการใช้นักโทษในเรือนจำทำหน้าที่ลงโทษนักโทษอื่น [156]

5.3 การปกครองของเรือนจำ

เรือนจำหญิงมีตารางเวลาที่เข้มงวดและไม่ยืดหยุ่น ทำให้นักโทษมีเวลาอาบน้ำ กินอาหาร ซักเสื้อผ้า น้อยมาก ก่อนที่จะกลับไปห้องพักในตอนเย็น [157] นักโทษตื่นเวลา 5:30 น. เพื่อทำความสะอาดห้องนอน และได้รับปล่อยตัวออกจากห้องพักเวลา 6:30 น. ซึ่งพวกเขาใช้เวลาอาบน้ำและใช้ห้องสุขาครึ่งชั่วโมง และอีกครั้งครึ่งชั่วโมงสำหรับอาหารเช้า ก่อนกิจกรรมประจำวัน (โดยปกติคือการทำงาน) อาหารเย็นจะกินตอนบ่าย 3 โมง แม้ว่าจะได้กินอาหารกลางวันก่อนหน้านั้นเพียงสามชั่วโมง นักโทษทำงานอีกครั้งในช่วงบ่ายแล้วมีเวลาครึ่งชั่วโมงเพื่อรอคิวและใช้พื้นที่อาบน้ำก่อนที่ห้องซึ่งจะถูกปิดล็อกอีกครั้งเวลา 16:30 น. [158] คิวที่ยาวและการขาดพื้นที่มากพอเนื่องจากความแออัดยัดเยียดทำให้สภาพการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น พวกเขาจึงอยู่ในสภาพที่เร่งรีบตลอดเวลา ซึ่งนำไปสู่ความเครียดอย่างยิ่งและทำให้ความสามารถในการดูแล

ความต้องการขั้นพื้นฐานของตัวเองลดลง [159] ตัวอย่างเช่น พวกเขา
มักถูกให้งดอาหารเย็นเนื่องจากไม่มีเวลามากพอและเนื่องจากช่วงเวลา
ระหว่างอาหารกลางวันและอาหารเย็นสั้นเกินไป [160] เรื่องเช่นนี้ขัดแย้ง
กฎกติกาข้อ 20 ของเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ ที่ระบุไว้ว่าควรให้บริการอาหาร
ตามเวลาที่กำหนด [161] การปกครองในเรือนจำที่เข้มงวดมากเกินไปยัง
ไม่สอดคล้องกับ *ข้อกำหนดกรุงเทพ* ที่ส่งเสริมให้มีวางแผนที่เหมาะสม
และเฉพาะตัวสำหรับนักโทษแต่ละคน [162] รวมทั้งให้การดูแลเกื้อหนุน
นักโทษในเวลาที่พวกเขาชิมเศร้าไม่สบายใจเป็นพิเศษ [163]

6. การทำงานและการศึกษา

6.1 แรงงาน

นักโทษหญิงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่นอกห้องขังเพื่อทำงานในโรงงาน
หรือโรงฝึกงานของเรือนจำ ค่าตอบแทนของพวกเธอในทุกเรือนจำอยู่ใน
ระดับต่ำมาก โดยปกติจะอยู่ระหว่าง 70 ถึง 400 บาทต่อเดือน [164]
ซึ่งเป็นอัตราที่คนงานนอกเรือนจำได้รับต่อวัน แม้ว่าค่าตอบแทนจะต่ำ
เช่นนี้ บางครั้งพวกเธอยังได้รับค่าจ้างล่าช้า 2 ถึง 3 เดือน [165] จึงเป็น
เรื่องยากที่พวกเธอจะซื้อสิ่งจำเป็นจากเรือนจำโดยเฉพาะพวกที่ไม่มีญาติ
ให้เงิน [166] นักโทษหญิงต้องได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานเท่ากับ
คนทั่วไปที่ทำงานนอกเรือนจำ ตามคำแนะนำของ mandela-rules [167]
นักโทษควรจะสามารถเลือกประเภทของงานที่ตนต้องการทำ [168]
และควรจะเป็นงานที่ถนัดหรือเพิ่มศักยภาพของพวกเขาให้สามารถมีอาชีพ
สุจริตได้หลังจากได้รับการปล่อยตัว [169]

6.2 การศึกษา

การเข้าร่วมฝึกอบรมอาชีพและการศึกษาอยู่ในระดับที่ต่ำ มีเพียงร้อยละ 12 ถึง 22 ของจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ [170] อาจเป็นเพราะพวกเขาไม่มีเวลานอกห้องขังน้อยเกินไปและมีความจำเป็นต้องทำงานมากกว่า แม้ว่าอัตราการเข้าร่วมของนักโทษหญิงอยู่ในระดับต่ำ แต่จากการสำรวจพบว่านักโทษหญิงร้อยละ 30 บอกว่าพวกเขาต้องการฝึกอบรมวิชาชีพในเรือนจำเพื่อเสริมโอกาสที่จะกลับคืนสู่สังคม [171] จะเห็นได้ชัดว่าระบบปัจจุบันมีความไม่สอดคล้องซึ่งต้องได้รับการตรวจสอบ ส่วนหนึ่งของปัญหาคือ การขาดโอกาสที่จะมีโครงการฝึกอาชีพที่ชุมชนเป็นผู้จัด เนื่องจากเรือนจำให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยมาก ทำให้ฝ่ายบริหารเรือนจำมักไม่เต็มใจที่จะร่วมมือกับภาคประชาสังคม [172] ซึ่งไม่สอดคล้องกับ *เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ* ที่ระบุว่าหน่วยงานต่าง ๆ ของชุมชนควรได้รับเชิญเข้าช่วยฟื้นฟูนักโทษเพื่อให้มั่นใจว่าพวกเขาได้รับการปฏิบัติในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง [173]

7. นักโทษหญิงที่มีบุตร

การเป็นแม่ของเด็กเป็นคุณลักษณะที่โดดเด่นมากของนักโทษหญิง⁴ เด็กสร้างสถานภาพและคุณค่าทางสังคมในสายตาของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่เรือนจำคนอื่น ๆ เรื่องของลูกเป็นเรื่องที่นักโทษหญิงคุยกันมากที่สุด แต่เด็กก็เป็นภาระและต้นตอของความห่วงใยและความทุกข์ใจ

⁴สำหรับเอกสารในหัวข้อนี้ให้ดู Corinne Rostaing, “La Relation Carcerale”, Paris, 1997, Presses Universitaires de France

ได้ด้วยเช่นกัน กฎกติกาข้อที่ 49 ของ *ข้อกำหนดกรุงเทพ*คุ้มครองสิทธิเด็กที่ยังต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ในฐานะบุคคลที่ไม่ใช่เด็ก และกำหนดให้การตัดสินใจทำอะไรต้องอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก [174] อีกสิ่งหนึ่งที่น่าเป็นห่วงคือ ความจริงที่ว่าถ้าหากแม่ไม่มีเงินพอเป็นค่าใช้จ่ายให้กับเด็กได้ ความต้องการของเด็กที่อาศัยอยู่กับแม่ในเรือนจำจะขึ้นอยู่กับกรมราชทัณฑ์เท่านั้น [175]

7.1 นักโทษหญิงที่มีครรภ์

นักโทษที่ตั้งครรภ์ อยู่ในช่วงให้นมลูกหรือมีทารกมาด้วย ไม่ได้ได้รับการจัดสรรพื้นที่ในห้องนอนที่เพียงพอ พื้นที่นอนของพวกเรามีความกว้างเพียง 60 เซนติเมตรต่อคน [176] ไม่มีกิจกรรมทางกายภาพที่เหมาะสมกับสภาพของพวกเธอ ในขณะที่พวกเธอควรจะเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัยได้มากขึ้น รวมถึงห้องอาบน้ำและห้องสุขา [177] ดูเหมือนว่าความต้องการทางการแพทย์และโภชนาการของผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์และให้นมบุตรไม่ได้ถูกนำมาพิจารณาตามที่กำหนดโดย *ข้อกำหนดกรุงเทพ*

7.2 การแยกเด็ก

เด็ก ๆ สามารถอยู่ในคุกกับแม่ได้จนกระทั่งพวกเขาจะมีอายุครบหนึ่งขวบ เมื่อเด็กอายุหนึ่งขวบแล้วพวกเขาจะถูกย้ายออกและให้ไปอยู่กับสมาชิกในครอบครัว ถ้าหากพ่อไม่มีตัวตนหรือสมาชิกครอบครัวไม่ยอมที่จะรับผิดชอบเด็ก ทางเลือกนี้ก็จะปัญหา หนทางเลือกอื่นคือให้มีการอุปถัมภ์เด็ก หรือมอบให้สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า [178] การกำหนดอายุเพื่อแยกเด็กออกจากแมื่อย่อมหมายถึงไม่มีการประเมินความเหมาะสมของ

แต่ละกรณีและการไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก ซึ่งกำหนดไว้ใน *ข้อกำหนดกรุงเทพ* [179] นอกจากนี้เรือนจำยังจัดให้เด็กที่ถูกแยกไปพบแม่ของเขาในเรือนจำเพียง 3-4 ครั้งต่อปี ซึ่งไม่เพียงพอและทำให้นักโทษหญิงไม่มี “โอกาสสูงสุดที่จะได้พบกับลูก ๆ ของตน” ตามที่กำหนดในกฎกติกาข้อ 52(3) ของ *ข้อกำหนดกรุงเทพ* [180] นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตในเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำว่าควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการดูแลและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักโทษกับครอบครัวของนักโทษด้วย [181]

8. ครอบครัวของผู้ต้องขัง⁵

8.1 เด็ก ๆ ต้องทนทุกข์ที่สูญเสียพ่อ/แม่

ลูกของผู้ต้องโทษประหารหรือผู้ที่ถูกประหารไปแล้วมักประสบกับความบอบช้ำทางกายและใจ และเป็นบาดแผลที่สาหัสมากเนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คนที่ถูกฆ่าตายย่อมไม่สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อีก เด็กเหล่านี้อาจได้รับความทุกข์ใจนานาประการและประสพภาวะความเครียดผิดปกติหลังเหตุสะเทือนใจไปตลอดชีวิต โทษประหารชีวิตไม่ได้ทำลายชีวิตของคนคนเดียวแต่ทำร้ายอีกหลายชีวิตที่ตามมา โดยทั่วไปคนมีแนวโน้มที่จะไม่สนใจในโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นกับเด็กจากความผิดของพ่อ/แม่ หรือแม่แต่ขยายความโกรธเคืองต่อผู้ใหญ่ที่กระทำผิดไปสู่เด็กโดยไม่รู้ตัว

⁵ บทอ้างอิงพื้นฐานสำหรับส่วนนี้คือ “Children of parents sentenced to death or executed”, child rights connect, <http://www.childrights.org/NGOGroup/childrightsissues/NationalCoalitions>, passim

“Lightening the Load of the Parental Death Penalty on Children”, Oliver Robertson and Rachel Brett, Quaker United Nations Office, 2013, www.quno.org

สาเหตุแรกของเหตุสะเทือนใจคือ พ่อ/แม่มีโอกาสที่จะถูกประหาร อีกเหตุผลหนึ่งคือ ความไม่สนใจหรือความคิดที่มุ่งร้ายจากสาธารณชน การที่เจ้าหน้าที่ไม่ยอมรับรู้ความเศร้าโศกของเด็กอาจทำให้เด็กบอบช้ำเพิ่มขึ้น ลูก ๆ ของผู้ต้องหาต้องทนทุกข์กับการสูญเสียญาติ เช่นเดียวกับ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม แต่สังคมไม่ถือว่าเด็กเหล่านี้เป็นเหยื่อ ผู้เคราะห์ร้ายและไม่เก็บสถิติจำนวนเด็กที่ได้รับผลกระทบ ในกรณีฆ่ากันตาย ในครอบครัว (พ่อหรือแม่ฝ่ายหนึ่งฆ่าอีกฝ่ายหนึ่ง) บุตรของผู้กระทำ ความผิดก็เป็นบุตรของผู้เสียหายด้วยในเวลาเดียวกัน⁶ แต่แม้กระนั้นรัฐเอง ก็ไม่ช่วยเหลือสนับสนุนพวกเขา โดยมองพวกเขาเป็นเด็กของผู้กระทำ ความผิดเป็นหลัก นอกเหนือจากความเจ็บปวดและความทุกข์ใจที่เด็ก ๆ ต้องเผชิญ เด็กอาจมีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การได้เห็นการตายของพ่อ/แม่ อาจทำให้เด็กเสียความมั่นใจในระบบของรัฐ และทำให้พวกเขาปฏิเสธอำนาจปกครองของรัฐ จุดมุ่งหมายแรกของการ ประหารชีวิตที่มีไว้เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับสังคมนั้นอาจจะไม่บรรลุผล และแท้ที่จริงอาจทำให้เกิดการกระทำความผิดอาญาต่อ ๆ ไปอีก

ตัวอย่างหนึ่งคือ ลูกชายของนาย अबดุลเลาะห์ ฮามีน (Abdullah Hameen) ซึ่งถูกประหารในเมือง Delaware ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2544 กรณีนี้เริ่มจากนาย अबดุลเลาะห์ ฮามีน ต้องโทษประหารชีวิต ด้วยข้อหาฆาตกรรม ขณะที่รอการประหารชีวิตเขาใช้เวลาอยู่ในคุก กระทำตัวเป็นคนดีช่วยนักโทษคนอื่น ๆ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

---

⁶ “จากการที่ร้อยละ 40 ถึง 70 ของผู้หญิงที่ถูกฆาตกรรมในยุโรป ประเทศอิสราเอล แอฟริกาใต้ และสหรัฐอเมริกา เกี่ยวข้องกับความรุนแรงจากผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือสมาชิก ของครอบครัว คนกลุ่มนี้มีจำนวนไม่น้อย” (Robertson and Brett, op.cit.)

พบปะกับเยาวชนผู้กระทำผิดและชักจูงพวกเขาออกไปจากอาชญากรรม เขาแต่งงานในขณะที่อยู่ในคุกและมีลูกชายกับภรรยาของเขา อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการยังประหารชีวิตเขา ถึงแม้จะมีการร้องขอชีวิตจากภรรยา และลูกชายตัวน้อยของเขา หลังจากการประหารชีวิตลูกชายของเขา เสียใจ มีอาการเหม่อลอยและซึมเศร้าไม่ไว้วางใจรัฐอีกต่อไป ไม่นานต่อมา ลูกชายก็มีปัญหาทำผิดกฎหมาย และต้องโทษประหารชีวิตไปอีกคนหนึ่ง แม้ว่าไม่ใช่ลูกของนักโทษประหารทุกคนจะกลายเป็นนักโทษประหารไปด้วย แต่การประหารชีวิตมีผลเป็นอันตรายใหญ่หลวงต่อเด็ก ๆ ถ้าพ่อของเขาถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ลูกชายของนายฮามินก็จะรู้สึกว่ายังมีพ่ออยู่และอาจจะไม่เข้าใจปัญหา เพราะมีพ่อคอยแนะนำอย่างที่พ่อของเขาทำให้กับคนอื่น ๆ เด็กอาจต้องทุกข์ใจจากการไม่มีคนคบหาด้วย และถูกตราหน้าจากเพื่อน ๆ ที่เชื่อมโยงพวกเขากับการก่ออาชญากรรมของพ่อ/แม่ ขณะที่โทษประหารชีวิตดึงดูดความคิดเห็นของสื่อและประชาชน แต่เด็กของนักโทษประหารไม่ได้รับการคุ้มครองป้องกัน และบางครั้งก็รับผลพวงที่พ่อแม่ก่อด้วยการถูกทำร้ายทางกายและวาจา เด็กไม่ได้รับการสนับสนุนและการดูแลอย่างเพียงพอโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ หรือได้รับน้อยเกินไป เมื่อพวกเขาเป็นลูกของพ่อแม่ที่ก่ออาชญากรรมในครอบครัว พวกเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม แต่กลับต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า ซึ่งเท่ากับถูกลงโทษซ้ำสองโดยไม่ได้ทำอะไรผิด หากญาติพี่น้องไม่สามารถดูแลด้วยแล้ว พวกเขาก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและอาจตกเป็นเหยื่อการกระทำผิด เหยื่ออาชญากรรมเผชิญความรุนแรงทางเพศ หรือถูกเอารัดเอาเปรียบ เด็กเหล่านี้เป็นมนุษย์เหมือนคนอื่น ๆ ที่ควรได้รับหลักประกันสิทธิในชีวิต พ่อแม่บางคนให้การ

ยอมรับว่าเด็ก ๆ ที่เผชิญความทุกข์จากการเสียชีวิตของพ่อแม่หรือญาติพี่น้องมักจะยากที่จะดูแล นี่เป็นอีกกรณีหนึ่งที่รัฐไม่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บริสุทธิ์เหล่านี้

การที่เด็กและพ่อแม่ต้องแยกกันยังเป็นชะตากรรมที่โหดร้ายต่อทั้งสองฝ่าย ไม่มีแม้แต่ช่วงเวลาสุดท้ายที่พ่อแม่และลูกจะได้รับอนุญาตให้กอดกัน ความทุกข์ที่เพิ่มพูนขึ้นเช่นนี้ไม่ได้เป็นเป้าหมายของคำพิพากษา แต่เป็นผลลัพธ์ที่โหดร้ายและไม่มีความจำเป็น เนื่องจากนักโทษประหารมักถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำเดียวกัน ความใกล้ชิดกับครอบครัวไม่ได้รับความสนใจเพราะโดยปกติครอบครัวจะอยู่ห่างไกลจากพวกเขา การติดต่อจึงเป็นเรื่องยากมาก ยิ่งถ้านักโทษประหารถูกจำคุกในประเทศอื่นที่ไม่ใช่ประเทศของตน (มักจะเป็นเพราะว่าย้ายถิ่นฐานไปทำงานที่ประเทศนั้น) เช่นในกรณีของ Mary-Jane Veloso ชาวฟิลิปปินส์ หรือ Sergeant Attaoui ชาวฝรั่งเศส ซึ่งทั้งสองคนถูกตัดสินประหารชีวิตในข้อหาฆ่าเสพติดในประเทศอินโดนีเซีย ชะตากรรมของลูกของทั้งสองยิ่งน่าเศร้ากว่าเนื่องจากพ่อแม่อยู่ไกลจากเขาคนละประเทศ การติดต่อระหว่างเด็กกับพ่อแม่ทางอ้อม เช่น จดหมายหรือโทรศัพท์ ซึ่งอย่างน้อยสามารถช่วยบรรเทาความรู้สึกโดดเดี่ยวก็อาจจะถูกจำกัดหรือห้ามสำหรับนักโทษประหารที่ถูกแยกจากครอบครัวและผู้ต้องขังอื่น ๆ

คำพิพากษาลดโทษให้เป็นจำคุกตลอดชีวิตถือเป็นข่าวดีสำหรับเด็ก ๆ อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามปัญหาบางประการยังคงอยู่และควรจะมีการพูดถึง ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัวถูกขัดจังหวะเมื่อพ่อ/แม่ต้องโทษประหารชีวิต เมื่อมีการลดโทษเป็นจำคุกตลอดชีวิตก็จำเป็นที่เด็กจะต้องมีผู้ดูแลในช่วงการเปลี่ยนแปลงนี้ เพื่อช่วยให้เขารื้อฟื้น

ความสัมพันธ์กับพ่อ/แม่ที่ถูกคุมขังได้อีกแม้ว่าประเทศไทยยังไม่ได้มีการ
ประหารในทางปฏิบัติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 และมีการประกาศนโยบาย
ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิต
โดยการหยุดการประหารชีวิตเป็นระยะเวลา 10 ปี แต่ในเดือนมิถุนายน
ของปีนี้ มีการประหารชีวิตนักโทษคนหนึ่งอย่างเร่งรีบและน่าสงสัย
การตัดสินใจโทษประหารชีวิตก็ไม่ได้ยุติลงในช่วงที่ไม่มีการประหารชีวิต
ลูก ๆ ของนักโทษจึงยังถูกกระทบจากความไม่แน่นอน เพราะการประหาร
อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กต้องได้รับการคำนึง
ถึงเป็นเบื้องต้นก่อน ไม่ว่าจะเป็ลลูกของเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายหรือลูกของ
นักโทษประหารก็ตาม ผลกระทบต่อเด็กควรได้รับการนำเสนอในศาล
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์แวดล้อมที่อาจบรรเทาโทษลงใน
การพิจารณาคดีโทษประหารในศาล แต่ในศาลบางแห่งการพูดถึงเด็ก
ในลักษณะนี้จะทำไม่ได้ “มิฉะนั้นพวกเขาก็ไม่ต้องประหารใครเลย”
ใช่แล้วหรือ! เมื่อผลจากการที่โทษประหารชีวิตถูกพินิจพิจารณาอย่าง
ลึกซึ้งขึ้น ข้อโต้แย้งจะเกิดขึ้นมากมายเพื่อให้ไม่ยอมรับเศษซากความ
ป่าเถื่อนที่คงเหลืออยู่ในกระบวนการยุติธรรมที่นี้

8.2 ครอบครัวประสบปัญหาด้วย

Rachel King นักกฎหมายชาวอเมริกันและนักกิจกรรมต่อต้าน
โทษประหารชีวิตเคยกล่าวว่า โทษประหาร หมายถึง ชีวิตบางคนมีค่า
มากกว่าคนอื่น ๆ โทษประหารชีวิตทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างผู้ที่
ตกเป็นเหยื่อ “ดี” และ “เลว” ครอบครัวของเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายเป็นคน
“ดี” และครอบครัวของคนที่ถูกประหารชีวิตเป็นคน “เลว” แต่พวกเขา

ทั้งสองกลุ่มประสบความสำเร็จและความเศร้าโศกที่คล้ายคลึงกัน โทษประหารชีวิตเพิ่มความเป็นเหยื่ออีกระดับหนึ่งคือ ครอบครัวและเพื่อนของผู้ต้องโทษประหารชีวิต คนเหล่านี้คือ บุคคลที่ไม่ปรากฏในการพิจารณาคดีในศาล น้อยครั้งที่พวกเขาจะมีโอกาสบอกเล่าเรื่องราวส่วนตัวของจำเลย หรือแม้แต่สิ่งที่เขากำลังประสบและสิ่งที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของพวกเขา ผู้ตกเป็นเหยื่อกลุ่มที่สองนี้ก็เผชิญกับ “ความเศร้าโศกเรื้อรัง” เช่นกัน แต่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากชุมชน ในขณะที่ผู้ที่เป็นเหยื่อของอาชญากรรม โดยตรงได้เบิกความและให้การในระหว่างการพิจารณาคดี แต่สมาชิกในครอบครัวและเพื่อนของจำเลยไม่ได้รับโอกาสที่จะบอกเล่าความเจ็บปวดของตน ศาลควรพิจารณาหลักฐานใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของอาชญากรรมแม้ว่ามันจะเป็นประโยชน์กับจำเลยก็ตาม

ความทุกข์ใจของครอบครัวผู้ต้องโทษประหารจะแตกต่างจากครอบครัวของผู้เป็นเหยื่อโดยตรง พวกเขาต้องยอมจำนนต่อสังคมที่ประหารคนที่เขารัก ในขณะที่การก่ออาชญากรรมอาจเกิดจากอารมณ์รุนแรง ซึ่งบ่อยครั้งมาจากอิทธิพลของยาเสพติดหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพชฌฆาตผู้ดำเนินการประหารมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ การประหารชีวิตมีการเตรียมการและคิดวางแผนเป็นเวลานานพร้อมด้วยความเห็นชอบของสังคมทั้งมวล ครอบครัวผู้ถูกประหารชีวิตต้องได้รับความเศร้าโศกไม่ใช่ว่าจากเพชฌฆาตเพียงคนเดียว แต่จากคนทั้งสังคมที่เห็นชอบให้ชีวิตของคนที่เขา รักต้องจบลง รัฐไม่มีการเยียวยาสำหรับผู้สูญเสียกลุ่มนี้ซึ่งอาจต้องสูญเสียผู้เลี้ยงดูหลักของครอบครัว บางคนไม่สามารถรับมือกับมลทินที่มีญาติรอกการประหารชีวิต และละทิ้งหรือปกปิดความสัมพันธ์ของพวกเขา สื่อที่ทำข่าวอาชญากรรมมักจะเสนอข่าวด้านเดียว และบ่อยครั้งจะเสนอภาพที่ไม่ถูกต้องของผู้ต้องหาและครอบครัวของเขาอย่างสิ้นเชิง

อีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้โทษประหารชีวิตเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ก็คือ เป็นการสอนเด็กว่าการฆ่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ยอมรับกันได้ ยิ่งไปกว่านั้นโทษประหารชีวิตอาจทำให้สมาชิกในครอบครัวมีปัญหาต่อกัน เช่น กรณีที่บางคนสนับสนุนโทษประหารชีวิตและต้องการให้ผู้ต้องโทษได้รับการประหาร ขณะที่คนอื่น ๆ อยากให้อภัยและยกโทษผู้กระทำความผิด ตัวอย่างกรณีของ Maria Hines และพี่ชายเธอที่ชื่อ Jerry Hines ในรัฐเวอร์จิเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา Jerry Hines ถูกฆาตกรรมและตัวฆาตกรถูกลงโทษประหารชีวิต เมื่อ Maria เรียกร้องขอให้ผู้ว่าการรัฐลดโทษคนฆ่าพี่ชายให้เป็นการจำคุกตลอดชีวิต เธอถูกคนในครอบครัวมองว่าเป็นคนทรยศต่อครอบครัวหลังจากที่มีข่าวในสื่อมวลชน ครอบครัวของเธอโดยเฉพาะพี่สะใภ้ของเธอได้หันมาต่อต้านเธอ หลังจากการประหารชีวิตผ่านไปแล้วกว่า 10 ปี ครอบครัวของ Maria ก็ยังคงไม่ยอมรับเธอ และลงโทษเธอฐานพยายามช่วยชีวิตฆาตกรที่สังหารพี่ชายเธอ

9. สิทธิของเด็ก

9.1 เด็กและทารกที่อาศัยในหรือเข้าเยี่ยมแม่ในเรือนจำ

ข้อเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติที่ดีของ *คณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก* (ในวันอภิปรายทั่วไป ปี พ.ศ. 2544) เตือนให้เราคำนึงถึงสิทธิของเด็กที่พ่อแม่ต้องถูกคุมขัง ในทางสากลเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ทั้งสองคน มีสิทธิในการพัฒนาและไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และมีสิทธิที่ความคิดเห็นจะต้องได้รับการรับฟัง แต่สิทธิเหล่านี้มักไม่ถูกนำมาพิจารณา เรือนจำมักจะแออัดและมีสภาพความเป็นอยู่ที่แย่ การบริการสุขภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกในการ

ศึกษามีไม่เพียงพอหรือไม่อยู่เลย ส่งผลให้สิทธิของเด็กถูกละเมิด เด็กที่อาศัยอยู่ในเรือนจำยังมีการติดต่อกับโลกภายนอกน้อยมากทำให้พัฒนาการของพวกเขาต้องถูกจำกัด

คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศอิตาลีในคดีระหว่าง M กับ รัฐ (พ.ศ. 2550) ซึ่งเกี่ยวกับผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ดูแลหลักของลูกสามคน เธอถูกตัดสินว่ากระทำผิดฐานฉ้อโกงหลายกระทงและกำลังเผชิญกับการจะถูกจำคุก แต่มันเป็นเรื่องแปลกใหม่เมื่อผู้พิพากษาส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงแนวคิดแคบ ๆ ที่ไม่ยอมลดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีเด็กในความดูแล แทนที่จะเป็นเช่นนั้น ศาลกลับมุ่งเน้นหลักแห่งสิทธิของเด็กที่ต้องได้รับการดูแลจากผู้ปกครองและหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก ผู้หญิงคนนี้ถูกตัดสินให้เข้ารับการควบคุมดูแลรวมถึงการให้ทำงานบริการชุมชนและให้จ่ายเงินชดเชยให้กับผู้เสียหายแทนการถูกคุมขังซึ่งจะส่งผลเสียต่อลูกของเธอ

คำตัดสินนี้ยืนยันการให้เกียรติต่อสิทธิมนุษยชนของรัฐธรรมนูญของประเทศอิตาลี ซึ่งในมาตรา 28 ได้บัญญัติสิทธิของเด็กตามที่มีการกำหนดไว้ใน *อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของเด็ก* (UN Conventions on the Rights of the Child หรือ CRC) และใน *อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกๆรูปแบบ* (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Woman หรือ CEDAW) รัฐธรรมนูญนี้ยังตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับ “คุณภาพของความกรุณาปราณี” ซึ่งควรจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินคดีทุกครั้ง

บทสรุปของคำตัดสินครั้งนี้ได้ถูกรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ในภาคผนวก แม้ว่ารัฐธรรมนูญของประเทศไทยจะมีสิ่งที่ให้ลำดับ

ความสำคัญที่แตกต่างออกไปและไม่สามารถให้การสนับสนุนสิทธิของเด็กได้เหมือนประเทศแอฟริกาใต้ แต่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาทั้งสอง คือ CRC และ CEDAW และมีหน้าที่ภายใต้สัญญาที่จะต้องดูแลสิทธิของเด็กในประเทศ บทสรุปนี้ได้รวมข้ออ้างอิงถึงคำตัดสินโดยละเอียดของศาลในคดีนี้ ซึ่งทนายของแม่ที่มีเด็กภายใต้การดูแลและกำลังเผชิญกับคำตัดสินจำคุกควรจะทำให้ความสนใจและศึกษาอย่างถี่ถ้วน

มีด้านที่เป็นประโยชน์และโทษต่อเด็กที่ได้รับอนุญาตให้อยู่กับแม่ที่ถูกคุมขัง ด้านที่ดีคือ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูก และการลดจำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือถูกส่งไปยังสถานเลี้ยงเด็ก แต่ด้านลบ เช่น กฎของเรือนจำที่เข้มงวดถูกใช้กับต่อเด็กด้วย หรือความขัดแย้งภายในเรือนจำซึ่งก็อาจมีผลกระทบต่อเด็กเช่นกัน

วิธีการปฏิบัติในปัจจุบันในประเทศไทยซึ่งยอมให้เด็กอยู่กับแม่ที่ถูกจำคุกเพียง 1 ปี จำกัดสิ่งที่เรือนจำต้องจัดหาให้มี ในเรือนจำควรจัดให้มีห้องเลี้ยงดูเด็กสำหรับให้นมเด็ก บริเวณเฉพาะสำหรับสตรีตั้งครรภ์ และศูนย์ดูแลเด็กเล็ก เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องได้รับการฝึกอบรมเรื่องสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับความละเอียดอ่อนทางเพศและสิทธิของเด็ก สิทธิของผู้หญิงมีครรภ์ต้องได้รับการดูแลตลอดจนการดูแลรักษาก่อนและหลังการคลอดลูก เรือนจำที่ไม่สามารถทำเช่นนี้ได้ไม่มีสิทธิ์ที่จะกักขังผู้หญิงได้มีการวิจัยที่ทำกับเด็ก ๆ ที่พ่อ/แม่ถูกจองจำ เด็ก ๆ อาจได้รับบาดแผลทางใจเมื่อเห็นการจับกุมเกิดขึ้น แล้วยังเผชิญกับความไม่แน่นอนและการไม่ได้รับข่าวสารหลังจากพ่อ/แม่ถูกจับกุมแล้ว เพื่อหลีกเลี่ยงผลร้ายที่ตามมา เรือนจำควรมีความมั่นใจว่าพนักงานของเรือนจำได้รับการฝึกอบรมให้ดูแลเด็กอย่างถูกต้องในระหว่างการเยี่ยมเยียนพ่อแม่ เช่น รักษาความ

เป็นส่วนตัวของพวกเขา เด็กควรได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมเยียนผู้ต้องขังได้อย่างสม่ำเสมอ เจ้าหน้าที่และข้าราชการเรือนจำต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษกับเด็ก ๆ ที่อาจต้องเผชิญความโดดเดี่ยวและการขาดข่าวสารเกี่ยวกับคดีของพ่อ/แม่

9.2 เด็กถูกทอดทิ้งเมื่อแม่ถูกจำคุก

เพื่อไม่ให้เด็กต้องถูกทอดทิ้งโดดเดี่ยว มาตรการบางอย่างควรต้องได้รับการปฏิบัติ ประการแรกดังที่กล่าวก่อนหน้านี้นี้ เด็ก ๆ มีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารและมีสิทธิในการติดต่อกับพ่อแม่ของพวกเขา เพราะเด็กจะได้รับประโยชน์จากสิทธิ์ที่จะได้รับทราบความจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ของพ่อแม่ การบันทึกการมีอยู่และจำนวนเด็กที่มีพ่อแม่ที่ถูกขังเป็นสิ่งจำเป็น และควรทำในลักษณะที่ไม่ไปทำร้ายจิตใจเด็ก หรือเลือกปฏิบัติต่อเด็ก เพราะเด็ก ๆ มีสิทธิในความเป็นส่วนตัว

คนบังคับใช้กฎหมายควรได้รับการฝึกอบรมด้านสิทธิเด็ก รวมทั้งวิธีการจับกุมพ่อแม่หรือผู้ดูแลหลักของเด็ก คนบังคับใช้กฎหมายควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อเป็นหลักประกันว่ามีการเคารพในสิทธิเหล่านี้เมื่อมีการเยี่ยม เรื่องของเด็กควรเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาเมื่อมีการตัดสินใจอะไรที่เกี่ยวกับพ่อแม่ของพวกเขาเริ่มตั้งแต่การถูกจับกุม ผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้องกับคดีนี้จะต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลาถึงภาระหน้าที่ของรัฐที่มีต่อบรรดาลูก ๆ ของผู้ที่ถูกพวกเขาพิจารณาคดี

ประเด็นการเข้าถึงเรือนจำที่กักขังก็ต้องมีการพูดถึง ระยะทางและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไม่ควรจะเป็นอุปสรรคกับเด็กที่อยากพบพ่อแม่ของเขา รวมทั้งเมื่อพ่อแม่ถูกจองจำในประเทศอื่น การโอนย้ายพ่อหรือแม่

ระหว่างเรื้อนจำก็ควรคำนึงถึงสิทธิของเด็กที่จะไปเยี่ยมที่เรื้อนจำด้วย ควรจัดให้มีการสนับสนุนทางการเงินและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ครอบครัวที่ไม่สามารถไปเยี่ยมญาติที่ถูกคุมขังไกลเกินไป และควรพิจารณาใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์หรือการคุยทางวิดีโอ เพื่อช่วยรักษาความสัมพันธ์ของพวกเขา ในทางกลับกันการไปเยี่ยมอาจไม่เหมาะสมหากพ่อ/แม่เป็นผู้กระทำการรุนแรงหรือทำร้ายเด็กเสียเอง อย่างไรก็ตาม การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ครอบครัวเข้าเยี่ยมไม่ควรถูกใช้เพื่อเป็นการกีดกันในการลงโทษพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้ต้องขัง เมื่อการประหารชีวิตจะเกิดขึ้น เด็กควรได้รับแจ้งล่วงหน้าก่อนวันลงมือประหาร และได้รับอนุญาตให้มีการเข้าเยี่ยมเป็นการใกล้ชิดส่วนตัวครั้งสุดท้าย และต้องได้รับศพหลังจากการประหารชีวิต แต่ประเทศไทยไม่เคยรพข้อเรียกร้องเหล่านี้ เมื่อทำการประหารชีวิตนักโทษ

ความยากลำบากที่เกิดขึ้นหลังจากการปล่อยตัวพ่อ/แม่ก็ต้องมีการคำนึงถึงด้วย เพราะเด็กต้องเผชิญกับปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ขึ้นใหม่กับพ่อแม่ที่ได้รับการปล่อยตัวออกมา การเคยถูกจำคุกอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิที่จะรับความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐด้วย ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการพัฒนาของเด็ก เรื่องนี้จึงต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็กเป็นหลัก (ดูภาคผนวกที่ 2 เรื่อง สิทธิตามกฎหมายของเด็กที่จะได้รับการเลี้ยงดูจากแม่)

10. ยาเสพติด

ยาเสพติดเป็นปัญหาหลักที่นำไปสู่การประหารชีวิตผู้หญิงในประเทศไทย เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย และนำไปสู่จำนวน

นักโทษหญิงที่มากเกินไป เหตุ ประเด็นนี้ต้องมีการศึกษาเป็นพิเศษ แต่บทสรุปกว้าง ๆ ได้ถูกรวมไว้ในการศึกษาี้เพราะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันอยู่ แหล่งที่มาหลักคือ “Yaa Baa: Production, traffic และ consummation de mephthamphetamines en Asie du Sud-Est continentale”, Pierre-Arnaud Chouvy, Joel Meissonnier, IRASEC, 2545. รวมทั้ง World Drug Report 2558, 2559 จาก สำนักงานสหประชาชาติด้านยาเสพติดและอาชญากรรม

Michel Kazatchkine หัวหน้า UNAIDS ซึ่งเป็นโครงการร่วมขององค์การสหประชาชาติในเรื่องเอชไอวี/เอดส์ กล่าวว่าสงครามยาเสพติดคือความล้มเหลวและมักจะกลายเป็นสงครามกับผู้ขายยาเสพติด สงครามแบบนี้มุ่งเน้นไปที่ผู้ใช้และผู้ขายตามท้องถนนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มองเห็นได้มากที่สุดในการค้ายาเสพติดทั่วโลก แต่คนที่เป็นใหญ่ในองค์กรอาชญากรรมยาเสพติดจะหลบซ่อนตัวได้อย่างดีและเข้าถึงตัวได้ยาก ในประเทศสหรัฐอเมริกายุคประธานาธิบดี Reagan สงครามยาเสพติดได้รับการดำเนินการอย่างแข็งขันเป็นพิเศษ นำไปสู่จำนวนนักโทษที่เพิ่มขึ้นเท่าตัว มันเป็นสงครามที่ไม่มีความยุติธรรมและเลือกปฏิบัติ แม้ว่าคนหนุ่มสาวผิวขาวจะเสพยามากกว่าคนผิวดำ แต่นักโทษในคดีเสพติดและครอบครองยาเสพติดของกระบวนการยุติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นคนผิวดำเกือบทั้งหมด ในเมืองชิคาโก ร้อยละ 90 ของนักโทษทั้งหมดเป็นคนผิวดำ ซึ่งในจำนวนนี้ ร้อยละ 70 ถูกลงโทษเพราะครอบครองและเสพยาเสพติดซึ่งไม่ได้เป็นอาชญากรรมรุนแรง เมื่อนักโทษเข้าอยู่ในคุกแล้วก็ยากที่จะออกมาได้ มีการตั้งนโยบาย “ไม่ผ่อนปรนใด ๆ ทั้งสิ้น” ขึ้น และเป็นนโยบายที่แพร่กระจายไปยังยุโรปด้วย การลงโทษทางกฎหมาย

ถูกใช้แทนการดำเนินการทางการแพทย์ นโยบายแบบนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง และความล้มเหลวในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นตัวพิสูจน์ให้ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าต้องหาทางออกแบบอื่น ถึงเวลาแล้วที่จะไม่ลงโทษการเสพยาส่วนบุคคลและการกักขังในข้อหาเสพยาเสพติดที่ตามมา การลงโทษไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหา มันไม่ได้ช่วยลดการใช้ยาเสพติดและทำให้ผู้เสพยาต้องอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ในทางตรงกันข้าม การไม่ลงโทษนั้นสอดคล้องเข้ากับหลักการทั่วไปของกฎหมาย เพราะเป็นการลดการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในนามของสงครามยาเสพติด มันหลีกเลี่ยงความเหลื่อมล้ำในการใช้กฎหมาย ตลอดจนการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มชุมชนที่มักจะต้องกลายเป็นแพะรับบาปอย่างไม่เป็นธรรม

นอกเหนือจากการลดความไม่เป็นธรรมแล้ว การไม่ลงโทษยังช่วยคุ้มครองสุขภาพของผู้คนได้ และยังเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติด หนทางเดียวที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้คือการไม่ลงโทษเมื่อทำไปพร้อมกับการให้การศึกษา การมีกฎหมายห้ามยาเสพติดเป็นตัวผลักดันให้มีการใช้ยาเสพติดอย่างหลบซ่อนมากกว่าการลดจำนวนการใช้ยาเสพติด และส่งผลให้มีการใช้ความรุนแรง การก่ออาชญากรรม และการจำคุกเพิ่มขึ้น ทั้งหมดนี้เป็นความรู้ทั่วไปของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสงครามกับยาเสพติดทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งประเทศไทย และ UNDP ปัญหาคือนโยบายทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติมักจะถูกลดทอนให้เหลือเพียงคำถามพื้นฐานว่า เราเห็นชอบหรือต่อต้านยาเสพติด? ถ้าหากต่อต้านยาเสพติดก็ต้องหมายความว่าต้อง

สนับสนุนการเพิ่มบทลงโทษสำหรับการเสพยาเสพติด การปราบปรามการใช้ยาเสพติดต้องหยุด เพราะว่า

1. การปราบปรามไม่ได้ช่วยลดการใช้ยาหรือช่วยคุ้มครองสุขภาพ
2. การปราบปรามนำไปสู่การเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นและสร้างสภาพแวดล้อมที่อันตรายต่อประชาชนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและผู้ด้อยโอกาส
3. การปราบปรามทำให้เกิดสภาพวิกฤตของนักโทษล้นเรือนจำ การห้ามตีมีแอลกอฮอล์ล้มเหลวเพราะคนทั่วไปไม่ต้องการเลิกตีมีแอลกอฮอล์

กระบวนการเดียวกันนี้กำลังเกิดขึ้นกับยาเสพติด รัฐบาลต่าง ๆ คิดว่าคนจะพอใจแล้วกับยาเสพติด “ที่ถูกกฎหมาย” เช่น แอลกอฮอล์ ยาสูบ และยาแก้ปวด แต่มันไม่ได้เป็นเช่นนั้น ดังนั้นจะต้องมีการริเริ่มนโยบายลดความเสี่ยงในระดับชุมชน เช่น การแจกเข็มฉีดยา การให้ข้อมูลกับประชาชนเกี่ยวกับผลเสียจากการใช้ยาเสพติดและ “การผสม” ยาเสพติด นโยบายเหล่านี้อาจลดอันตรายที่เกิดจากยาเสพติดต่อประชาชน แต่ไม่สามารถลดความรุนแรง ความไม่มั่นคง การควบคุมของกลุ่มมาเฟีย การทุจริต และการกระทำผิดกฎหมายได้ เหตุผลหลักที่ใช้อ้างในการห้ามยาเสพติดคือ การช่วยลดการเข้าถึงยาเสพติดที่เป็นอันตราย เช่น เฮโรอีนหรือโคเคน แต่แท้ที่จริงแล้วการห้ามยาเสพติดทำให้การค้ายาเสพติดทั่วโลกกระจายตัว ส่งผลให้ราคายาเสพติดในตลาดเพิ่มขึ้น และสร้างความเข้มแข็งให้กับขบวนการค้ายาและเครือข่ายที่ครอบคลุมทั่วโลก เส้นทางยาเสพติดเมื่อพาดผ่านไปที่ใดจะทิ้งร่องรอยบาดแผลทางสังคมไว้ที่นั่น คนเริ่มใช้ยาเสพติดที่มีให้ซื้อหา และเกิดกลุ่มแก๊งขึ้นที่เป็นผู้ขาย ผู้คนสามารถเข้าถึงยาเสพติดที่ให้โทษรุนแรงได้เมื่อเส้นสายของการแพร่กระจายมีความหนาแน่นและซับซ้อนมากจนยากแก่การกำจัดให้หมดสิ้น

คนทั่วไปกลัวยาเสพติด ความกลัวของพวกเขาเป็นเรื่องชอบธรรม เพราะยาเสพติดเปลี่ยนการรับรู้และความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของคน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่คุณยังรับทราบยังไม่ถูกต้องอย่างมาก นั่นคือ อันตรายที่เกิดจากสงครามยาเสพติดไม่ใช่อันตรายที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด ในยุโรปหลายประเทศ ประชาชนยอมรับการจำหน่ายเข็มฉีดยาและการออกใบสั่งยาเฮโรอีนและกัญชาทางการแพทย์ ขั้นตอนต่อไปคือ การยอมรับว่าผู้ใช้ยาเสพติดควรไปโรงพยาบาลมากกว่าการถูกคุมขัง ซึ่งจะช่วยให้บางด้านของสังคมอุดมคติ Utopia ของ Thomas Moore เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด แต่การไม่ลงโทษผู้ใช้ยาเสพติดต้องเผชิญปัญหาสำคัญประการหนึ่ง นั่นคือ สถาบันศาลและตำรวจต้องมีการเปลี่ยนแปลง ดูเหมือนว่าการเพิ่มความเข้มแข็งให้กับการห้ามยาเสพติดจะง่ายกว่าการที่จะเริ่มต้นโครงสร้างทางสังคมใหม่ทั้งหมด ซึ่งต้องอาศัยการแก้ไขปรับปรุงสังคมมนุษย์โดยรวม พวกแรกที่ได้รับประโยชน์จากกระบวนการยาเสพติดในปัจจุบันคือ ผู้ค้ายาที่มีวิธีการป้องกันตัวเองไม่ให้ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้ายาเสพติด แต่ไม่ใช่มีเพียงพวกนี้เท่านั้น บริษัทข้ามชาติรายใหญ่หลายแห่งได้รับการสนับสนุนจากเงินที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทุกคนที่ผู้ค้ายาเสพติดสามารถติดสินบน เช่น ตำรวจ นักการเมือง ผู้พิพากษา และนักธุรกิจ ก็มีส่วนได้เสียในระบบการห้ามยาเสพติดด้วย ในทางตรงกันข้าม พลเมืองสามัญชนไม่ได้ประโยชน์และจะมีชีวิตที่ดีขึ้นถ้าปราศจากระบบที่ฉ้อฉลและกดขี่นี้ แต่น่าเสียดายที่พวกเขามีกำลังต้านน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับอีกพวกหนึ่ง เงินจากยาเสพติดยังเชื่อมโยงโดยตรงกับการค้าอาวุธซึ่งมีผลกระทบต่อกองทัพต่าง ๆ ของโลก กล่าวกันว่าเงินจากยาเสพติดมีส่วนช่วยพยุงธนาकारในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี

ค.ศ. 2008 กลุ่มพลังเหล่านี้ต่างต่อต้านการเปลี่ยนแปลงและมีความเข้มแข็งกว่าขบวนการคัดค้านการห้ามยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อยาเสพติดยังไม่ถือว่าเป็นภัยคุกคามพื้นฐานหลัก อย่างไรก็ตามประเทศในทวีปอเมริกามีการพัฒนาดีขึ้นโดยไม่พยายามขยายสงครามกับยาเสพติด ประเทศเม็กซิโกและโคลัมเบียมีประสบการณ์ทำสงครามโศกเลียดกับยาเสพติด และรู้ดีว่ามันเป็นไปได้ที่จะเอาชนะพวกมาเฟียและแก๊งต่าง ๆ หากประเทศยังไม่มีการระดมพลังประชาธิปไตย ความปลอดภัย และการปกป้องโลก ประเทศทั้งสองขอให้มีการปฏิรูปนโยบายระหว่างประเทศและกำลังมองหาทางเลือกอื่นเพื่อแก้ปัญหา ดูเหมือนว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้เรียนรู้แล้วว่าการห้ามและการปราบปรามยาเสพติดอย่างหนักเป็นการต่อสู้ที่ไม่มีทางชนะ แต่ก็ขาดความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนยุทธวิธี แต่กลับพัฒนาระบบเรือนจำที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่โลกเคยเห็นมาขึ้นมาแทน

10.1 สถานการณ์ในประเทศไทย

ประเทศไทยไม่ได้ผลิตหรือเพาะปลูกยาเสพติดอีกแล้ว แต่กลายเป็นจุดผ่านของการขนส่งยาเสพติด การค้าและการใช้ยาเสพติดยังคงเป็นปัญหา ยาเสพติดที่ใช้กันมากที่สุด ได้แก่ ยากระตุ้นประเภทแอมเฟตามีน (Amphetamine) ตลอดจนยาหรือสารเสพติดที่ใช้ในสถานบันเทิง เช่น Ecstasy (ยาอี) หรือโคเคน เป็นต้น เฮโรอีนและแอมเฟตามีนผลิตมาจากประเทศพม่าหรือประเทศลาว และถูกใช้เพื่อการบริโภคภายในประเทศ หรือเพื่อการค้าในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ การผลิตยาเหล่านี้มีความสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามรายงาน World Drug Report 2559 ปริมาณยาเมทแอมเฟตามีนที่ยึดได้ในเอเชียตะวันออกเฉียง

และตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นเกือบสี่เท่าในช่วง ปี พ.ศ. 2552-2557 ประเทศไทยเป็นภาคี อนุสัญญาว่าด้วยยาเสพติดขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ. 2531 อนุสัญญาเดี่ยวขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ. 2504 และ อนุสัญญาสหประชาชาติที่เกี่ยวกับสารเสพติด พ.ศ. 2514 การจับกุม ยาเสพติดเกิดขึ้นบ่อยในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นยาเม็ดเมทแอมเฟตามีน ปริมาณสารต่ำ ซึ่งทำมาจากเมทแอมเฟตามีนและคาเฟอีนที่เรียกว่า “ยาบ้า” ซึ่งเป็นยาเสพติดผิดกฎหมายที่ใช้แพร่หลายมากที่สุด ส่วน Crystal methamphetamine หรือ “ยาไอซ์” เป็นยาเสพติด อีกอย่างหนึ่งที่ใช้ในประเทศไทย แม้ว่าประเทศพม่าซึ่งเป็นแหล่ง ต้นกำเนิดยาของประเทศไทยจะสัญญาว่าจะกำจัดการเพาะปลูกฝิ่น ภายในปี พ.ศ. 2548 แต่ไม่สามารถจะหยุดการเพาะปลูกได้จริง และเพื่อ ทดแทนการลดลงของการผลิตฝิ่นการผลิตยากระตุ้นประเภทแอมเฟตามีน จึงเพิ่มขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีที่ตั้งอยู่กลางเอเชีย มีเขตแดนที่ล้อมรอบ ผ่านเข้าออกได้ง่าย และมีเศรษฐกิจเฟื่องฟู ทำให้กลายเป็นประเทศ ที่ดึงดูดผู้ค้ายาเสพติด แม้ว่ารัฐบาลไทยจะประกาศต่อต้านคอร์รัปชัน แต่การคอร์รัปชันยังคงมีอยู่ทั่วไปในสังคม และการคอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดน่าจะมีอยู่เมื่อพิจารณาปริมาณและมูลค่าของยาเสพติดที่ทะลัก เข้าประเทศ ในแต่ละปียาบ้าหลายร้อยล้านเม็ดถูกผลิตออกมาในประเทศ พม่า ส่วนใหญ่ของปริมาณยานี้มีปลายทางที่ประเทศไทย

รัฐบาลไทยเริ่มมีมาตรการให้การรักษาผู้ติดยาแทนการจำคุก หากปริมาณยาของผู้ต้องหามีน้อยพอที่จะเชื่อได้ว่ามีไว้เพื่อเสพส่วนตัว อย่างไรก็ตามจำนวนคนที่เข้าโครงการดังกล่าวมีมากเมื่อเทียบกับจำนวน ผู้ถูกคุมขัง การกระจายยาบ้าในประเทศไทยมีห่วงโซ่ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับ

สถานการณ์ ตัวแทนจำหน่าย และความต้องการของพวกเขา เป้าหมายแรก
ของพวกเขาคือการผ่านชายแดน โดยผู้ได้รับมอบหมายให้ลักลอบขนยา
มักจะเป็นคนในเขตภูเขารู้สภาพพื้นที่และเส้นทางอย่างดี บ่อยครั้งที่
พวกเขาไม่ลังเลที่จะข้ามเขตแดนระหว่างประเทศเนื่องจากพื้นที่ที่พวกเขา
อาศัยอยู่ถูกแบ่งโดยเส้นเขตแดนสมมุติที่ประเทศต่าง ๆ ขีดขึ้นมา
เป็นผลให้พวกเขามักต้องเผชิญกับนโยบายที่เลือกปฏิบัติของประเทศ
ซึ่งอาจนำไปสู่การลงโทษได้ เมื่อขนยาเข้าประเทศได้สำเร็จยาจะถูกซ่อน
และขายโดยส่งต่อไปยังลูกค้าผ่านทางจุดนัดพบที่ตกลงตัดสินใจกันในช่วง
เวลาสุดท้าย ขั้นตอนเหล่านี้ช่วยให้องค์กรค้ายาเสพติดสามารถป้องกัน
ตัวเองได้ เพราะเมื่อมีการจับกุมและยึดยาได้ก็จะกระทบเพียงระดับเดียว
ตำรวจไทยประเมินว่าในแต่ละวัน มีรถบรรทุกพม่าประมาณ 5,000 คัน
ออกจากพม่าเพื่อลักลอบขนยาเสพติดเข้ามาไทย (“Yaa Baa : Production,
traffic และ consommation de mephthamphetamines en Asie du
Sud-Est continentale”, o.cit. p.105)

เนื่องจากกรุงเทพฯ มีประชากรจำนวนมากและหนาแน่น ทำให้
ต้องใช้เครือข่ายตัวกลางที่ซับซ้อน ผู้ค้าส่งเพียงไม่กี่รายแบ่งกันกระจายยา
ผู้ค้าส่งมีการกระจายขายตั้งแต่ 100,000 เม็ดต่อสัปดาห์ ถึง 100,000 เม็ด
ต่อวัน สำหรับการซื้อขายรายใหญ่ที่สำคัญ ผู้ค้าส่งมักเป็นผู้มีอิทธิพลและ
เป็นที่เคารพนับถือ โดยมีความสัมพันธ์พิเศษกับตำรวจและนักการเมือง
บางคน ตามปกติจะไม่สามารถเอาผิดกับคนพวกนี้ได้เนื่องจากเขาใช้วิธีผสม
กิจกรรมที่ผิดกฎหมายกับกิจกรรมไม่ผิดกฎหมายเข้าด้วยกัน ผู้ค้าส่ง
ขนาดใหญ่แต่ละรายมีอาณาเขตที่ตนเองเป็นผู้แจกจ่ายยาแต่ผู้เดียวเท่านั้น
ดังนั้นพวกเขาจึงไม่ค่อยขัดแย้งกันเอง คนกลุ่มนี้มักจะถูกเรียกว่า “เจ้าพ่อ”

เจ้าพ่อยาเสพติดทำตัวเป็นผู้ใหญ่ใจดีใจกว้าง และคอยอุปถัมภ์ดูแลคน ภายใต้อิทธิพลของตนเอง ซึ่งเจ้าพ่อคาดหวังว่าคนของตนต้องตอบแทน ด้วยการเชื่อฟังอย่างเบ็ดเสร็จ มีความจงรักภักดีและเหนือสิ่งอื่นใดต้อง ปิดปากเงียบกับการกระทำที่ผิดกฎหมายต่าง ๆ

เจ้าพ่อไม่เพียงแต่ควบคุมธุรกิจยาเสพติดเท่านั้น แต่ยังเป็นทีปรึกษา ให้ผู้คนในเรื่องต่าง ๆ ด้วย ศ. ดร.ผาสุก พงศ์ไพจิตร เคยเขียนถึงเรื่องนี้ เมื่อ ปี พ.ศ. 2537 ว่า คนที่อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าพ่อจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพ่อเมื่อเจอความลำบากอะไรก็ตาม เช่น การตั้งครุฑของ ภรรยา หรือค่าใช้จ่ายให้ลูกตอนต้นปีการศึกษา เจ้าพ่อมีอิทธิพลมหาศาล และลูกน้องก็เป็นหนี้บุญคุณต่อเจ้าพ่อ พวกเขาพ่อยังต้องการอย่างยิ่งที่จะ มีข้อตกลงกับบรรดานักการเมือง เพราะพวกเขาต้องการให้พรรคที่ยอมให้ เขาทำธุรกิจผิดกฎหมายต่อไปได้รับการเลือกตั้ง พวกเขาทำเช่นนั้นได้โดย การซื้อคะแนนเสียงจากประชาชนที่ต้องการเงิน ในอดีตเคยมีความขัดแย้ง ระหว่างเจ้าพ่อยาเสพติดแต่ดูเหมือนว่าข้อพิพาทดังกล่าวได้หมดไป เพราะตลาดยาเสพติดกำลังขยายตัวและไม่มีความจำเป็นต้องแย่งลูกค้า กันอีก โดยปกติผู้ค้าส่งรายย่อยมักจะอยู่ภายใต้ผู้ค้าส่งรายใหญ่ พวกเขา บางรายอาจจะพยายามทำธุรกิจอย่างอิสระ แต่ก็จะไม่ได้รับประโยชน์ จากเครือข่ายที่มีอยู่และการคุ้มครองจากผู้ค้าส่งรายใหญ่ อย่างไรก็ตาม การแข่งขันระหว่างผู้ค้าส่งรายใหญ่บางรายช่วยให้ราคายาเสพติดต่ำ ในประเทศไทยการลงโทษเป็นไปตามบทบาทของแต่ละคนที่มีอยู่ในองค์กร ทุกคนพยายามที่จะลดบทบาทตัวเองให้น้อยไว้ ผู้ค้าส่งได้รับการคุ้มครอง จากอำนาจของตน ส่วนผู้บริโภคสามารถอ้างความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หากไม่ได้มียาเสพติดปริมาณเกินการบริโภค พวกเขาผู้ค้าปลีกต่างหากที่ต้อง

เผชิญกับโทษหนักมากที่สุด เพราะไม่มีอำนาจมากพอที่จะป้องกันตัวเองได้ แต่มีปริมาณยาเสพติดที่มากเกินกว่าการบริโภคเอง ผู้ส่งยาเสพติดเป็นผู้ที่เปิดเผยตัวและเสี่ยงมากที่สุด บางครั้งพวกผู้ค้าส่งใช้เด็กอายุต่ำกว่า 7 ขวบ ในการส่งยาเสพติด เพราะกฎหมายไทยเอาผิดเด็กอายุเท่านี้ไม่ได้ ตัวเจ้าพ่อเองจะอยู่ห่างจากปฏิบัติการพวกนี้เนื่องจากอันตรายสูงเกินไป ผู้ค้าปลีกและผู้ค้ารายย่อยเป็นส่วนประกอบที่เล็กที่สุดในห่วงโซ่การกระจายยาดังกล่าว ผู้ขายยาตามท้องถนนเองก็ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงเนื่องจากงานแบบนี้ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับลูกค้า โดยปกติลูกค้าจะมีผู้ขายประจำตัวเนื่องจากต้องการรักษาความลับ ผู้ขายยาตามท้องถนนใช้วิธีทางการตลาดเพื่อสร้างความภักดีของลูกค้าเพื่อจะได้เป็นผู้ขายประจำตัว เช่น แจกตัวอย่างยาฟรีในตอนแรก เป็นต้น

ผู้ขายยาเสพติดมักซื้อยามากกว่าที่เขาต้องการ เพราะนอกจากจะได้ประโยชน์จากส่วนลดแล้วยังสามารถขายส่วนเกินให้กับผู้เสพยารายอื่น ๆ ขบวนการค้ายาเสพติดจึงเป็นระบบการเลื่อนฐานะขึ้น โดยที่ผู้บริโภครู้สึกสามารถผันตัวมาเป็นผู้ค้ารายย่อยหลังหนึ่งหรือสองปี และบางครั้งก็สามารถขยับเป็นผู้ค้าปลีกหลังสามปีสำหรับคนที่โชคดี หนทางไปสู่การเป็นเหมือนผู้ค้าส่งเป็นเรื่องยากมากเพราะต้องใช้เงินลงทุนสูง แต่เป็นการยากที่จะป้องกันไม่ให้ผู้บริโภครู้สึกผันตัวไปเป็นผู้ค้ารายย่อย ผู้เสพยาเสพติดมักจะอยู่ในสภาพที่ไม่ดีทางเศรษฐกิจและสังคม พวกเขาไม่มีโอกาสมากมายในชีวิตนอกเหนือจากการขยับตัวเองมาเป็นผู้ขายยาเสพติด

การเริ่มขายยาเสพติดช่วยให้พวกเขามีรายได้เพียงพอที่จะเป็นค่ายาที่ใช้เอง และทำให้มีรายได้มั่นคงขึ้นบ้าง ผู้ค้าส่งขายยาให้ผู้ค้าปลีกในราคาเม็ดละ 20-25 บาท ผู้บริโภครายย่อยจ่ายระหว่าง 70 ถึง 120 บาท ทำให้

มีส่วนต่างที่สามารถทำกำไรได้ ผู้ขายยาจะเริ่มขายที่โรงเรียน ในละแวกบ้าน หรือหมู่บ้านของตัวเอง พวกเขาพยายามที่จะทำกำไรให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการโดยตรงกับลูกค้า แต่สถานภาพของพวกเขาเทียบไม่ได้กับของผู้ค้าส่ง แม้ว่าการเลื่อนฐานะเป็นไปได้แต่ก็มีขีดจำกัด เมื่อใดก็ตามที่ตัวกลางสามารถทำกำไรได้มากพอ เขาก็จะได้รับเลื่อนฐานะโดยมีคนอื่นมาแทนที่ตน ซึ่งหมายความว่าทุกขั้นตอนของกระบวนการมีผู้ร่วมสองฝ่ายเสมอ นั่นคือ ผู้มียาเสพติดอยู่ในครอบครอง และคนที่เป็นเจ้าของยาตัวจริง

การขายยาตัวของยาเสพติดในประเทศแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องยากมากที่จะเข้าถึงผู้ที่รับผิดชอบอย่างแท้จริง เนื่องจากการคุ้มครองคนที่ทำงานให้พวกเขา และการคุ้มครองจากตำรวจและจากนักการเมืองบางคน นอกจากนี้ คนเหล่านี้ก็ไม่เคยนำตัวเข้าเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาแม้ว่าจะเป็นผู้ควบคุมมันก็ตาม พวกเขาซ่อนตัวอยู่หลังกิจกรรมที่ถูกกฎหมายและสถานะทางสังคมเพื่อป้องกันตัวเองให้พ้นจากอันตราย ส่วนที่ปรากฏให้เห็นมากที่สุดในช่วงนี้คือพวกที่อ่อนแอที่สุด ซึ่งได้แก่ ผู้เสพยาและผู้ค้ารายย่อย การจับกุมพวกเขาจะไม่สามารถหยุดการค้ายาเสพติดได้เลย เพราะจะมีคนมาแทนที่พวกที่ถูกจับได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย

ยากระตุ้นประเภทแอมเฟตามีนจะใช้มากในหมู่หญิงบริการ แรงงานผิดกฎหมาย ชาวประมงที่ตกงาน และกลุ่มที่มีลักษณะเดียวกัน เด็กนักเรียนหรือคนหนุ่มสาวที่ตกงานก็มีแนวโน้มที่จะบริโภคยานี้ สถานที่ซึ่งมีการใช้ยาเสพติดจำนวนมากคือ สถานที่ของงานหนักซึ่งมีแรงงานผิดกฎหมายจากประเทศพม่าหรือที่อื่น ๆ มาทำงาน เช่น การกรีดยางในจังหวัดนราธิวาส อายุเฉลี่ยของผู้เสพยากระตุ้นประเภทแอมเฟตามีนอยู่ระหว่าง 16 ถึง 23 ปี

ลักษณะหลักของผู้เสพยาบ้า คือ

1. คนขับรถ ผู้ขับซีรตบรรทุกมักใช้ยาบ้าเพราะจะช่วยกระตุ้นร่างกายและช่วยให้ขับรถได้นานขึ้น

2. คนหนุ่มสาวในปัจจุบันก็ใช้ยาด้วย คนกลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องมีปัญหาในชีวิตและมาจากครอบครัวที่ร่ำรวย

3. คนงานที่ใช้แรงงานหนักแทบทั้งหมดใช้ยาบ้า พวกเขาใช้เครื่องตี้มชูพลังเป็นประจำ แต่ร้อยละ 20 ของคนกลุ่มนี้เปิดเผยว่า ถ้าพวกเขาถูกกดดันจากนายงานหรือครอบครัวเพื่อเพิ่มอัตราการทำงาน เขาก็จะใช้ยาบ้า ครอบครัวของพวกเขาไม่เห็นยาบ้าเป็นยาเสพติดเพื่อความสุขส่วนตัว แต่เห็นเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนทำงานมากขึ้นและได้รับเงินมากขึ้น นี่คือการแตกต่างกับยาอื่น เช่น เฮโรอีน ซึ่งเป็นยาที่ครอบครัวไม่ยอมรับ คนไทยไม่เห็นว่ายาบ้าเป็นยาอันตรายเพราะถือว่าการใช้ยาบ้าเป็นการกระทำที่กล้าหาญ คนงานส่วนใหญ่ไม่ตระหนักถึงผลร้ายของยาดังกล่าวเมื่อการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่โลกอุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว คนงานไม่ได้มีเวลาในการปรับตัว การใช้ยาบ้าจึงเป็นวิธีเพิ่มประสิทธิภาพที่ครอบครัวคาดหวังจากพวกเขา และยังเป็นทางหนึ่งที่ทำให้นายจ้างยอมรับ นายจ้างยอมให้ลูกจ้างใช้ยาและสนับสนุนให้กินยานี้เพื่อเพิ่มกำลังการผลิตของลูกจ้าง โดยไม่ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายทางสังคมเพิ่มขึ้น บางครั้งนายจ้างซื้อยาจำนวนมากเพื่อขายในราคาถูกให้กับลูกจ้าง (บางกอกโพสต์ 16 มีนาคม 2540)

คนงานอุตสาหกรรมไม่ได้เป็นพวกเดียวที่ใช้ยาบ้า คนในชนบทก็เป็นลูกค้ายาบ้านี้ด้วย บริเวณชายแดนพม่า ร้อยละ 80 ของผู้ชายอายุระหว่าง 14 ถึง 35 ปีจะเป็นผู้บริโภคหรือผู้ขายยาบ้า สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา

ประเทศไทย (TDRI) ประเมินการว่าร้อยละ 82 ของผู้ขี้ยานพาหนะ เห็นว่ายาบ้าเป็นทางหนึ่งที่ทำให้เขาได้ค่าจ้างเพิ่ม แต่ร้อยละ 89 ของผู้ใช้ยาบ้าคาดว่าพวกเขาจะมีโอกาสประสบอุบัติเหตุบ่อยลงถ้าไม่ได้ใช้ยาบ้า

ยาบ้ายังช่วยให้ลืมชีวิตที่น่าสังเวชได้บ้างสำหรับบางคน คนกลุ่มเดียวกันนี้เป็นเป้าหมายโดยตรงของผู้ค้ายาเสพติด ย่านคลองเตย ในกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางการกระจายยาบ้า คนกลุ่มใหญ่ที่ยากจนและไม่ได้รับการศึกษาช่วยการขายยาเสพติดให้นักค้ายาในพื้นที่ เด็กชายและเด็กหญิงทำหน้าที่ส่งยาเสพติด เด็กผู้หญิงถูกใช้งานเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะสงสัยน้อยกว่าเด็กผู้ชาย บางครั้งพวกเขาพกยานี้เดินทางไกล เช่น จากเชียงใหม่ไปถึงกรุงเทพฯ ระหว่างทางเด็กหญิงเหล่านี้อาจถูกข่มขืน โดยผู้ค้ายาเสพติดและติดเชื้อเอชไอวี เมื่อถึงในคลองเตยพวกเธอก็จะได้รับสิ่งตอบแทนมากมายซึ่งส่งเสริมให้เด็กคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วย เมื่อผู้ค้ายาเสพติดต้องการที่จะกำจัดเหล่าสาวน้อยนักขนยาเหล่านี้ พวกเขาก็ขายพวกเธอให้สถานค้าประเวณีต่าง ๆ

เพื่อหนีจากความยากจนขั้นแค้น ชาวคลองเตยก็ชอบเล่นการพนันอีกด้วย เมื่อพวกเขาไม่มีเงินชำระหนี้ เขาจะถูกทาบตามจากผู้ค้ายาเสพติด และถูกบังคับให้ขายบ้านกับผู้ค้ายา หากการขายบ้านไม่เพียงพอสำหรับการจ่ายหนี้ พวกเขาอาจยอมให้บุตรหลานของตนไปเป็นผู้ขนยาเสพติด หากไม่มีเด็กที่จะทำงานดังกล่าว ผู้หญิงจะต้องถูกใช้งานแทนโดยเป็นผู้ส่งยาเสพติดหรือค้าประเวณีเพื่อชำระหนี้ของสามี สัญญากู้ยืมเงินที่พวกเขาทำไว้โยงลูกหนี้เข้ากับผู้ค้ายาเสพติด และทำให้มั่นใจได้ว่าทุกห่วงโซ่ยาเสพติดเป็นหนี้สินผู้ค้าด้วย พวกเขาจึงหลุดพ้นจากสภาพแวดล้อมเช่นนี้ได้ยากมาก

เด็กข้างถนนตกเป็นเหยื่อโดยตรงของการค้ายาเสพติด หากพ่อแม่มีการศึกษาต่ำและอยู่ไกลจากถิ่นฐาน พวกเขาจะเริ่มขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี โดยยอมให้ผู้ค้ายาเสพติดใช้ลูกของพวกเขาเป็นผู้ส่งยาเสพติด และในเวลาเดียวกันตัวเขาเองก็เริ่มเสพยา หญิงบริการทางเพศมักใช้ยาเสพติดหรือขายตัวเองเพื่อจ่ายค่ายา สิ่งนี้เป็นวงจรอุบาทว์ ขบวนการค้ายาเสพติดทำให้เกิดทาสในไร่มันสำปะหลังหรือสร้างทาสทางเพศ มีการประมาณว่าหญิงชาวพม่าประมาณ 10,000 คน ถูกบังคับให้ออกมาทำงานเป็นโสเภณีในประเทศไทยทุกปี พวกเขาจะถูกคุมขังจนกว่าเจ้าของพวกเขาจะจ่ายเงินให้กับผู้ค้ายาเสพติดครบถ้วน พวกเขาไม่พูดภาษาไทยไม่ได้และมักถูกข่มขืนอย่างรุนแรงต่อเนื่อง และพวกเขาไม่สามารถเรียกร้องสิทธิ์ใด ๆ ในประเทศได้ เนื่องจากเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย เพื่อช่วยให้พวกเขาอยู่รอดพวกเขาจึงหันมาใช้ยาบ้าเพื่อช่วยลดความเจ็บปวดทางร่างกายและจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

References

- [1] Department of Corrections, Death Penalty Thailand, *Death Penalty Statistics* (July 2018) <<http://deathpenaltythailand.blogspot.com>>
- [2] Department of Corrections. See periodically reported statistics in Death Penalty Thailand, op.cit., from September 2006 to the present.
- [3] ‘Death Row for Women in Thailand is Empty’, *Death Penalty Thailand* (13 February 2012) <<http://deathpenaltythailand.blogspot.com/2012/02/death-row-for-women-in-thailand-is.html>>
- [4] Cornell University Law School, ‘Thailand’, *Death Penalty Worldwide* (20 December 2013) <<http://www.deathpenaltyworldwide.org/country-search-post.cfm?country=Thailand>>
- [5] ‘Thailand does not execute women’, *Death Penalty Thailand* (18 December 2013) <<http://deathpenaltythailand.blogspot.com/search?q=women+pardon>>
- [6] Ensemble contra la peine de mort, ‘Thailand: A Gender-Based Abolitionist Strategy’ (9 March 2015) <<http://www.abolition.fr/fr/actualites/thailand-gender-based-abolitionist-strategy>>

- [7] Paris Pichitmarn, 'ISPR urges better conditions for women behind bars', *Bangkok Post* [online] (30 July 2014) <<http://www.bangkokpost.com/news/politics/423131/ipsr-urges-better-conditions-for-women-behind-bars>>; Mahidol University, 'Women Prisoners: Situations and Policy Recommendations' (2015) <<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-513.pdf>>, p 9
- [8] *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, opened for signature 18 December 1979, 1249 UNTS 13 (entered into force 3 September 1981), art 1; International Covenant on Civil and Political Rights, opened for signature 16 December 1966, 999 UNTS 171 (entered into force 23 March 1976), art 2
- [9] *Women in Prison in Argentina: Causes, Conditions, and Consequences*, Cornell University Law School (May 2013) <http://www.lawschool.cornell.edu/womenandjustice/upload/Argentina_report_final_web.pdf>, p 12
- [10] Andrew Coyle, *A Human Rights Approach to Prison Management: Handbook for Prison Staff* (2009) p 143
- [11] Mahidol University, 'Women Prisoners: Situations and Policy Recommendations' (2015) <<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-513.pdf>>, p 10
- [12] Penal Reform International, 'Discrimination of women in criminal justice systems' (January 2012), p 8

- [13] Ibid
- [14] Andrew Coyle, *A Human Rights Approach to Prison Management: Handbook for Prison Staff* (2009) p 146
- [15] United Nations Office on Drugs and Crime, *Women and HIV in Prison Settings* (September 2008), p 1
- [16] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) preamble [11]
- [17] Association for the Prevention of Torture, *Women in Detention: A Guide to Gender-Sensitive Monitoring* (Penal Reform International, 2013), p 3
- [18] Ibid; Penal Reform International, 'Discrimination of women in criminal justice systems' (January 2012), p 2
- [19] Association for the Prevention of Torture, *Women in Detention: A Guide to Gender-Sensitive Monitoring* (Penal Reform International, 2013), p 7
- [20] *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, opened for signature 10 December 1984, 1465 UNTS 85 (entered into force 26 June 1987); *International Covenant on Civil and Political Rights*, opened for signature 16 December 1966, 999 UNTS 171 (entered into force 23 March 1976), art 7

- [21] *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, opened for signature 18 December 1979, 1249 UNTS 13 (entered into force 3 September 1981), art 1
- [22] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 129
- [23] Association for the Prevention of Torture, *Women in Detention: A Guide to Gender-Sensitive Monitoring* (Penal Reform International, 2013), p 4
- [24] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 132, 139
- [25] *Ibid* p 137
- [26] *Ibid* p 136
- [27] Penal Reform International, *Neglected Needs: Girls in the criminal justice system* (2014), p 10
- [28] *Women in Prison in Argentina: Causes, Conditions, and Consequences*, Cornell University Law School (May 2013) <http://www.lawschool.cornell.edu/womenandjustice/upload/Argentina_report_final_web.pdf>, p 2
- [29] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 44

- [30] Association for the Prevention of Torture, *Women in Detention: A Guide to Gender-Sensitive Monitoring* (Penal Reform International, 2013), p 3; Penal Reform International, ‘Discrimination of women in criminal justice systems’ (January 2012), p 7
- [31] *Penal Reform International, Neglected Needs: Girls in the criminal justice system* (2014), p 10
- [32] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) [9]; *Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women*, GA Res 61/143, UN GAOR, 3rd Comm. 61st sess. 81st mtg. Agenda item 61(a), UN Doc A/RES/61/143 (19 December 2006)
- [33] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 127, 131
- [34] Penal Reform International, ‘Discrimination of women in criminal justice systems’ (January 2012), p 5
- [35] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 133

- [36] Union for Civil Liberty, *Prisons in Thailand* (2011) p 9
- [37] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 140
- [38] <www.deathpenaltythailand.blogspot.com>, August 24, 2018. “Summary of the 63 crimes incurring the death penalty in Thailand”
- [39] About 85 percent: Thai Prison Life, *Execution in Thailand* (2015) <<http://www.thaiprisonlife.com/execution-in-thailand/>>
- [40] Narcotics Act, B.E. 2522 (1979) <http://en.oncb.go.th/file/information_narcotics.html>
- [41] <www.deathpenaltythailand.blogspot.com/2018/07/most-recent-statistics-on--death-penalty.html>
- [42] *Women in Prison in Argentina: Causes, Conditions, and Consequences*, Cornell University Law School (May 2013) <http://www.lawschool.cornell.edu/womenandjustice/upload/Argentina_report_final_web.pdf>, p 14-15
- [43] Ibid p 15
- [44] Ibid
- [45] Harm Reduction International, *The Death Penalty for Drug Offences: Global Overview 2011* (2011), p 7

- [46] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 132, 134
- [47] Ibid p 30
- [48] Ibid p 134
- [49] *International Covenant on Civil and Political Rights*, opened for signature 16 December 1966, 999 UNTS 171 (entered into force 23 March 1976), art 6(2)
- [50] This position is shared by the UN Human Rights Committee, UN Office on Drugs and Crime, and a number of UN Special Rapporteurs: Harm Reduction International, *The Death Penalty for Drug Offences: Global Overview 2011* (2011), p 9
- [51] Human Rights Committee, *Consideration of reports submitted by states parties under article 40 of the Covenant*, 84th sess. UN Doc CCPR/CO/84/THA (8 July 2005) [14]
- [52] Cornell University Law School, *Death Penalty Worldwide* (2015) <<http://www.deathpenaltyworldwide.org/women.cfm>>
- [53] Union for Civil Liberty, *Prisons in Thailand* (2011) p 14, 18
- [54] Ibid 16
- [55] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules)*, 17 December 2015

- [56] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011)
- [57] *International Covenant on Civil and Political Rights*, opened for signature 16 December 1966, 999 UNTS 171 (entered into force 23 March 1976)
- [58] *Convention on the Rights of the Child*, opened for signature 20 November 1989, 1577 UNTS 3 (entered into force 2 September 1990)
- [59] *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, opened for signature 18 December 1979, 1249 UNTS 13 (entered into force 3 September 1981)
- [60] *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, opened for signature 10 December 1984, 1465 UNTS 85 (entered into force 26 June 1987)
- [61] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 42
- [62] Parisa Pichitmarn, 'ISPR urges better conditions for women behind bars', *Bangkok Post* [online] (30 July 2014) <<http://www.bangkokpost.com/news/politics/423131/ipsr-urges-better-conditions-for-women-behind-bars>>

- [63] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 37
- [64] *Ibid* p 39
- [65] *Ibid* p 41
- [66] *Ibid* p 40
- [67] Parisa Pichitmarn, ‘ISPR urges better conditions for women behind bars’, *Bangkok Post* [online] (30 July 2014) <<http://www.bangkokpost.com/news/politics/423131/ipr-urges-better-conditions-for-women-behind-bars>>
- [68] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 15
- [69] Pier Giorgio Nembrini, ‘Water, Sanitation, Hygiene and Habitat in Prisons’, International Committee of the Red Cross (August 2005) <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0823.pdf> p 21
- [70] Amnesty International, ‘Thailand: Submission to the United Nations Committee against Torture’, Submission to the Committee against Torture, 2014 <<http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA39/003/2014/en>> p 12
- [71] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 41

- [72] Ibid p 37-8
- [73] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules)*, 17 December 2015, r 13
- [74] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 42; United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules)*, 17 December 2015, r 21
- [75] Committee against Torture, *Concluding observations on the initial report of Thailand*, UN Doc CAT/C/THA/CO/1 (20 June 2014) [22]
- [76] Human Rights Committee, *Consideration of reports submitted by states parties under article 40 of the Covenant*, 84th sess. UN Doc CCPR/CO/84/THA (8 July 2005) [16]
- [77] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 44
- [78] Ibid p 16
- [79] Mahidol University, 'Women Prisoners: Situations and Policy Recommendations' (2015) <<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-513.pdf>>, p 48
- [80] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 44

- [81] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 4
- [82] *Ibid* r 26
- [83] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 83
- [84] *Ibid* p 45, 82
- [85] *Ibid* p 83
- [86] *Ibid* p 81
- [87] *Ibid* p 82
- [88] *Ibid* p 82
- [89] *Ibid* p 82
- [90] *Ibid* p 79
- [91] *Ibid* p 79
- [92] *Ibid* p 80
- [93] *Ibid* p 80-1
- [94] Union for Civil Liberty, *Prisons in Thailand* (2011) p 53
- [95] *Ibid* p 53
- [96] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules)*, 17 December, r 58

- [97] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 26, 43
- [98] *International Covenant on Civil and Political Rights*, opened for signature 16 December 1966, 999 UNTS 171 (entered into force 23 March 1976), art 17
- [99] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 84
- [100] *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, opened for signature 16 December 1966, 993 UNTS 3 (entered into force 3 November 1976), art 12
- [101] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules)*, 17th December 2015, r 24, 25, 26, 27, 28
- [102] Penal Reform International, ‘Discrimination of women in criminal justice systems’ (January 2012), p 8
- [103] *Ibid* p 8-9
- [104] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 51

- [105] Union for Civil Liberty, *Prisons in Thailand* (2011) p 51
- [106] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 51
- [107] Ibid; Amnesty International, ‘Thailand: Submission to the United Nations Committee against Torture’, Submission to the Committee against Torture, 2014 <<http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA39/003/2014/en>> p 13
- [108] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules, 19 December 2015)*, r 22
- [109] United Nations Office on Drugs and Crime, *Women and HIV in Prison Settings* (September 2008), p 3
- [110] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 60
- [111] FIDH and UCL, ‘Shadow report on the situation of torture and ill-treatment of prisoners in Thailand’, Submission to the Committee against Torture, 30 April 2014 <http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shar%20Documents/THA/INT_CAT_NGO_THA_17054_E.pdf> p 5; Amnesty International, ‘Thailand: Submission to the United Nations Committee against Torture’, Submission to the Committee against Torture, 2014 <<http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA39/003/2014/en>> p 13

- [112] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 23, 115
- [113] Ibid p 62
- [114] Ibid p 61
- [115] Ibid p 59, 116
- [116] Ibid p 59
- [117] Ibid p 61
- [118] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 17, 18
- [119] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 18, 59-60
- [120] Ibid p 58
- [121] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 8
- [122] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules)*, 19 December 2015, r 24, 30, 31

- [123] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011)
r 6
- [124] *Ibid* r 12
- [125] *Ibid* r 10
- [126] *Ibid* r 15
- [127] *Ibid* r 16
- [128] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014)
p 67
- [129] *Ibid* p 68
- [130] Union for Civil Liberty, *Prisons in Thailand* (2011) p 51
- [131] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014)
p 18, 68
- [132] *Ibid* p 68
- [133] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Mandela Rules)*, 30 August 1955, r 16
- [134] *Ibid* r 18

- [135] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 5
- [136] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 69
- [137] Ibid p 71
- [138] Union for Civil Liberty, 'When Death Penalty Will be Abolished?' December 2012, p 9-10
- [139] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 71
- [140] Union for Civil Liberty, *Prisons in Thailand* (2011) p 52
- [141] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 70
- [142] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 23

- [143] Ibid r 22
- [144] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Mandela Rules)* 17 December 2015, r 43
- [145] Ibid r 46
- [146] Committee against Torture, *Concluding observations on the initial report of Thailand*, UN Doc CAT/C/THA/CO/1 (20 June 2014) [23]
- [147] Juan E Méndez, *Interim report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, 66th sess. UN Doc A/66/268 (5 August 2011), p 2
- [148] *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, opened for signature 10 December 1984, 1465 UNTS 85 (entered into force 26 June 1987), art 16(1)
- [149] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 72
- [150] Ibid 73
- [151] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 19

- [152] *International Covenant on Civil and Political Rights*, opened for signature 16 December 1966, 999 UNTS 171 (entered into force 23 March 1976), art 10
- [153] *International Covenant on Civil and Political Rights*, opened for signature 16 December 1966, 999 UNTS 171 (entered into force 23 March 1976), art 7; *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, opened for signature 10 December 1984, 1465 UNTS 85 (entered into force 26 June 1987), art 1
- [154] Penal Reform International, ‘Body searches’, *Detention Monitoring Tool* (2013) p 4
- [155] Penal Reform International, ‘Discrimination of women in criminal justice systems’ (January 2012), p 7
- [156] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners*, (The Mandela Rules), 19 December
- [157] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 90
- [158] Mahidol University, ‘Women Prisoners: Situations and Policy Recommendations’ (2015), <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-513.pdf>, p15
- [159] *Ibid* p 89

[160] Ibid p 90

[161] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners*, (the Mandela Rules), 19 December 2015, r 22

[162] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 40

[163] Ibid r 13

[164] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 19, 101-2

[165] Ibid p 103

[166] Ibid p 102

[167] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules)*, 19 December 2015, r 103(1)

[168] Ibid r 98(3)

[169] Ibid r 98(1)

[170] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 93-4

[171] Ibid p 19

[172] Ibid p 96

[173] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules)*, 19 December 2015, r 88

[174] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 49

[175] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 105

[176] Ibid p 21, 110

[177] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 48

[178] Thailand Institute of Justice, *Women Prisoners and the Implementation of the Bangkok Rules in Thailand* (2014) p 107

[179] *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, GA Res 65/229, UN GAOR, 65th sess. Agenda Item 105, UN Doc A/RES/65/229 (16 March 2011) r 48

[180] *Ibid* r 52(3)

[181] United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules)*, 19 December 2015, r 106

ภาคผนวก 1:
รูปแบบนโยบายยาเสพติดของประเทศโปรตุเกส
Lucie Michel and Tristan Zinc

การยกเลิกโทษอาญาของการใช้ยาเสพติดในประเทศโปรตุเกส

1. สถานการณ์ในประเทศโปรตุเกสก่อนนโยบายยาเสพติดใหม่

ประเทศโปรตุเกสเหมือนประเทศไทย คือ เป็นประเทศที่ล้อมรอบด้วยประเทศผู้ผลิตยาเสพติด¹ และเชื่อมกับทะเล ประเทศโปรตุเกสมีการขนยาเสพติด² โดยยาเสพติดจากประเทศโมร็อกโก ทวีปแอฟริกา และทวีปอเมริกาใต้ จะถูกส่งผ่านอย่างง่ายตายก่อนที่จะกระจายไปสู่เครือข่ายค้ายาเสพติดไปในยุโรป³ ผลก็คือในช่วงปลายทศวรรษที่ 80 และทศวรรษที่ 90 โปรตุเกสมีประชาชนจำนวนมากที่ติดยาเสพติด และเป็นโรคอื่น ๆ (เอชไอวี ตับอักเสบ) ที่ติดต่อกจากการใช้เข็มฉีดยาร่วมกันด้วย⁴ ปี พ.ศ. 2542 เป็นปีที่ผู้เสียชีวิตในประเทศโปรตุเกสจากการใช้ยาเสพติดมียอดสูงสุดถึง 369 คน จากรายงานของนิตยสาร The New Yorker

---

¹DOVERT Stéphanie, CHOUVY Pierre- Arnaud, MEISSONNIER Joël, “YAA BAA: production, trafic et consommation de méthamphétamine en Asie du sud est continentale, L’harmattan, 2002, p.46

²COPPEL Anne, DOUBRE Olivier, “Drogues: sortir de l’impasse, expérimenter des alternatives à la prohibition”, La découverte, 2012, p.196

³STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), « What can we learn from the Portuguese decriminalization of Illicit Drugs? », British Journal of Criminology, p. 1001.

⁴loc.cit

ในช่วงปลายทศวรรษ 90 ประชากรประเทศโปรตุเกสร้อยละ 1 ติดเฮโรอีน ซึ่งหมายความว่าผู้ใช้ยาเสพติดนี้ระหว่าง 50,000 ถึง 100,000 คน ยอดผู้เสียชีวิตจากโรคเอดส์ในประเทศโปรตุเกสสูงที่สุดในยุโรป ในปี พ.ศ. 2540 จำนวนผู้ป่วยใหม่ที่ติดเชื้อเอชไอวีที่ตรวจพบมีถึง 2,000 รายในแต่ละปี โดยร้อยละ 45 ของจำนวนนี้เป็นผู้ใช้ยาเสพติด การต่อสู้ทั้งเอชไอวีและยาเสพติดกลายเป็นมาตรการที่จำเป็นทางสาธารณสุข นอกจากนี้ การละเลยและความไม่เข้าใจต่อคนที่โยงโยกกับยาเสพติดส่งผลกระทบต่อด้านลบในทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด⁵

เพื่อให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์นี้ จำเป็นที่จะต้องคำนึงว่าประเทศโปรตุเกสอยู่ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการของ Salazar จนถึงปี พ.ศ. 2517 เป็นประเทศที่ถูกโดดเดี่ยวและไม่มีวัฒนธรรมเรื่องยาเสพติด เนื่องจากไม่เคยมีการเคลื่อนไหวต่อต้านวัฒนธรรมเช่นที่เคยมีในสหรัฐอเมริกาหรือบางประเทศในยุโรป ประชาชนจึงยังไร้เดียงสาและไม่รู้จักปัญหาที่เกี่ยวกับยาเสพติด เมื่อระบอบการปกครองของ Salazar สิ้นสุดลงในตอนกลางทศวรรษที่ 70 ประเทศโปรตุเกสเริ่มมีการปลดปล่อยจากวัฒนธรรมและศีลธรรมเดิม ทำให้ยาเสพติดแทรกซึมเข้ามาในประเทศได้ ประชาชนไม่รู้ถึงความแตกต่างระหว่างการสุภักฎาและการฉีดยาเฮโรอีน ผลที่ตามมาไม่ต่างกับการที่ชนเผ่าอเมริกันต้องเผชิญหน้ากับความเลวร้ายของอารยธรรมสมัยใหม่อย่างทันทีทันใด

ช่วงกลาง ปี พ.ศ. 2523 มีผู้เสพติดเฮโรอีนหลายหมื่นคนและครอบครัวชาวโปรตุเกสทุกครอบครัวประสบภัยจากการระบาดนี้ไม่ทางใด

---

⁵ loc.cit.

ก็ทางหนึ่ง⁶ รัฐบาลโปรตุเกสจึงตัดสินใจรณรงค์โครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยาที่เรียกว่า “ปฏิเสธเข็มฉีดยาที่ใช้แล้ว” มีร้านขายยา 2,500 แห่ง ในประเทศโปรตุเกสที่ผู้ขายยาเสพติดสามารถแลกเข็มฉีดยาที่ใช้แล้วมาเป็นเข็มใหม่ได้ ในช่วงปี พ.ศ. 2537 ถึงปี พ.ศ. 2542 มีการแจกจ่ายเข็มฉีดยา 3 ล้านเข็มต่อปี แต่ปัญหายาเสพติดยังคงอยู่ รัฐจึงจำเป็นต้องหาทางออก อื่น ๆ ที่ดีกว่า

ก่อนปี พ.ศ. 2544 การบริโภค การซื้อ การครอบครอง หรือ การเพาะปลูกยาเสพติด ถือเป็นการทำผิดกฎหมายอาญาโดยต้องระวางโทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หากปริมาณเกินจำนวนที่จำเป็นสำหรับ “ปริมาณเฉลี่ยเพื่อบริโภคส่วนตัว 3 วัน” แต่อย่างไรก็ตาม ในอารัมภบทของกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับกับยาเสพติดฉบับที่ 15/2536 ปี พ.ศ.2536⁷ ระบุว่ากฎหมายนี้มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์มากกว่าเพื่อการใช้ลงโทษ และเจตนารมณ์หลักคือให้เป็นการรักษา “ผู้ติดยาเสพติด ถูกลงโทษด้วยกฎหมายปัจจุบันในลักษณะกึ่งสัญลักษณ์ โดยที่ปฏิสัมพันธ์กับระบบยุติธรรมถูกออกแบบมาเพื่อสนับสนุนให้เขาหรือเธอไปรับการรักษา” (15/2536, 2536) กฎหมายปี พ.ศ. 2536 มีบทบัญญัติที่ชัดเจนสำหรับการไม่เอาผิดผู้ขายยาเป็นครั้งคราว (มาตรา 40 (3)) และยอมให้ระงับการฟ้องร้องหรือระงับการพิพากษาลงโทษในกรณีบุคคลที่ถูกพิจารณาว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดตกลงที่จะเข้าร่วมโครงการบำบัด (มาตรา 44) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กฎหมายปี พ.ศ. 2536 ได้คาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับ

---

⁶ http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=186&tabela=leis&ficha=1&pagina=1&

⁷ www.gddc.pt/legislacao-lingua-estrangeira/english/drugs-doc-dl-15-93.htm

ความตั้งใจและบทบัญญัติส่วนใหญ่ในกฎหมายว่าด้วยการยกเลิกโทษอาญา ในปี พ.ศ. 2543 และในที่สุด ในต้นปี พ.ศ. 2543 ประเทศโปรตุเกส ก็ได้เริ่มใช้นโยบายยาเสพติดฉบับใหม่ กฎหมายใหม่ถือว่ายาเสพติด และพยาธิสภาพที่เกิดขึ้นกับผู้ติดยาได้กลายเป็นปัญหาทางสังคมที่ไม่สามารถควบคุมได้ และถูกซ้ำเติมจากการลงโทษทางอาญา มีการจัดตั้ง คณะกรรมการเพื่อตรวจสอบปัญหาขึ้นชุดหนึ่งที่เรียกว่า *คณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านยาเสพติดแห่งชาติ* (Commission for a National Anti-drug Strategy) “เพื่อแก้ปัญหายาเสพติดที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2533 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการใช้เฮโรอีน แต่ไม่ใช่เฉพาะเฮโรอีนเท่านั้น” กรอบทางกฎหมายถูกเปลี่ยนไปเพื่อเริ่มใช้ “แนวทางลดอันตรายอย่างมั่นคง” การจะทำให้ยาเสพติดเป็นเรื่องถูกกฎหมายนั้นเป็นไปได้ เนื่องจากกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดให้มี “พันธสัญญาในการออกกฎหมายในประเทศเพื่อห้าม” การใช้ยาเสพติด การทำให้ยาเสพติดถูกกฎหมายนั้นจะต้องมีการออกกฎหมายอีกหลายฉบับที่อนุญาตให้มี และให้รัฐบังคับควบคุมการผลิต การขาย และการใช้ยาเสพติด ดังนั้น ดูเหมือนว่าทางออกที่เป็นไปได้คือให้ยกเลิกโทษอาญา (Decriminalization) (แหล่งที่มา: สถาบัน CATO ในกรุงวอชิงตัน)

2. นโยบายใหม่ยาเสพติดของประเทศโปรตุเกส

ประการแรก จำเป็นที่จะต้องกำหนดแนวความคิดบางอย่าง เพื่อทำความเข้าใจนโยบายนี้อย่างถ่องแท้ การยกเลิกโทษอาญา (Decriminalization) แตกต่างจาก การทำให้ถูกกฎหมาย (Legalization) หรือการไม่ลงโทษ (De-penalization) “การทำให้ถูกตามกฎหมาย

หมายถึง การยกเลิกมาตรการบังคับอย่างสมบูรณ์ ทำให้พฤติกรรมดังกล่าวถูกต้องตามกฎหมายและไม่ใช้มาตรการบังคับทางอาญาหรือทางการปกครอง”⁸ การไม่ลงโทษ คือ การไม่ปฏิบัติต่อผู้ทำผิดเยี่ยงอาชญากร เช่น การจับกุม⁹ เป็นต้น แนวคิดหลักในประเทศโปรตุเกสคือการยกเลิกโทษอาญา โดยยกเลิกมาตรการบังคับทางอาญาและหากจำเป็นแทนที่ด้วยมาตรการบังคับทางปกครอง ประเทศโปรตุเกสออกกฎหมายสองข้อข้อแรกเป็นการยกเลิกโทษอาญากับผู้ที่ใช้ยาเสพติดในปี พ.ศ. 2543 และอีกข้อหนึ่งในปี พ.ศ. 2541 เป็นการวางระเบียบการดำเนินการเพื่อลดภัยอันตราย¹⁰ การใช้ยาเสพติดในประเทศโปรตุเกสจึงยังเป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมายโปรตุเกส แต่ได้รับ “การยกเลิกโทษอาญา” การลงโทษทางอาญายังใช้กับคนขายยาเสพติด ผู้ปลูก และผู้ค้ายาเสพติด การแยกแยะระหว่างการทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย และการยกเลิกโทษอาญา จึงเป็นสิ่งสำคัญ

กฎหมายฉบับนี้ยังให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างการขายยาเสพติด การค้ายาเสพติด การผลิตยาเสพติด และการใช้ยาเสพติด กฎหมายนี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวโน้มในยุโรปที่เริ่มออกกฎหมายให้ลดการลงโทษที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด *ศูนย์เฝ้าสังเกตยาเสพติดและการติดยาของสหภาพยุโรป* (European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction, EMCDDA) ระบุว่า กฎหมายนี้เป็น “แนวทางที่แยกแยะ

---

⁸ STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), « What can we learn from the Portuguese decriminalization of Illicit Drugs? », op.cit., p. 999.

⁹ loc.cit.

¹⁰ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION, « Drug policy profile: Portugal », 2011, p. 9

ระหว่างผู้ค้ายาเสพติด ซึ่งถือว่าเป็นอาชญากร และผู้ขายยาเสพติดซึ่งถูกมองว่าเป็นคนป่วยที่ต้องการการรักษา” ทั้งประเทศสเปนและอิตาลีได้หยุดการใช้มาตรการลงโทษทางอาญากับผู้ครอบครองสารออกฤทธิ์ทางจิตเพียงเล็กน้อย ประเทศเม็กซิโกได้มีมาตรการดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ในประเทศเบลเยียม หลักการสำคัญคือการห้าม¹¹ การค้ายา การบริโภค และการครอบครองวัตถุที่ผิดกฎหมายเป็นเรื่องต้องห้าม อย่างไรก็ตาม มาตรการบางอย่างมีแนวโน้มที่จะมีการผ่อนปรนโดยมีนโยบายพิเศษสำหรับผู้ติดยาเสพติด (ซึ่งถูกนำไปสู่การรักษา)¹² หรือนโยบายเกี่ยวกับการใช้และครอบครองกัญชาซึ่งได้รับโทษสถานเบา (เตือนด้วยวาจา ใบเตือนจากตำรวจ เสียค่าปรับต่ำ)¹³ .

ยุทธศาสตร์ยาเสพติดใหม่มีพื้นฐานอยู่บนหลักการ 8 ประการ คือ ความร่วมมือระหว่างประเทศ นโยบายลดความเสียหาย การคืนสู่สังคม และกลับสู่อาชีพ การขยายการรักษาและลดอันตรายในคุก การใช้กฎหมายทางเลือกแทนการจำคุก การวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์ การประเมินผลการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ การต่อสู้กับการค้ายาเสพติด และการลงทุนของภาครัฐ¹⁴ วัตถุประสงค์ของนโยบายนี้คือ ให้ถือว่าผู้ใช้

---

¹¹ STEVEN, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), “What Can We Learn from the Portuguese Decriminalization of Illicit Drugs?” op.cit., p. 999.

¹² Loc.cit.

¹³ SERVICE PUBLIC FEDERAL JUSTICE, « Drogues : Cannabis », Consultable à l’URL suivante : https://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/securite_et_criminalite/drogues/cannabis

¹⁴ VAN BEUSEKORN Ineke, VAN HET LOO Mirjam, KAHAN P. James, «Guidelines for implementing and evaluating the Portuguese Drug strategy», February 2002, Kindley book, (New strategy 38%)

ยาเสพติดเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม นโยบายนี้ไม่ได้นำไปสู่การไม่ผ่อนปรนใดๆ ทั้งสิ้น แต่อย่างน้อยจะช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น¹⁵

ตามกฎหมายฉบับที่ 30/2543¹⁶ ที่ยกเลิกโทษอาญาของการครอบครองและการใช้ยาเสพติดนั้น รัฐจะพิจารณาผู้ใช้ยาเสพติดเป็นผู้ป่วยและไม่เป็นอาชญากรอีกต่อไป กฎหมายฉบับนี้ “ยังดำรงสภาพที่ผิดกฎหมายของการใช้หรือครอบครองยาเสพติดใดๆ เป็นการส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาต อย่างไรก็ตาม ความผิดเปลี่ยนจากความผิดทางอาญาที่อาจถูกลงโทษด้วยการจำคุกไปเป็นความผิดทางการปกครอง”¹⁷ การใช้และครอบครองยาเสพติดยังคงเป็นสิ่งต้องห้ามโดยหลักการ แต่ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรมอีกต่อไป ดังนั้น การครอบครองยาเสพติดถูกยกเลิกโทษทางอาญา ซึ่งไม่ใช่การไม่ลงโทษ การจำคุกสำหรับกรณีการใช้ยาเสพติดยังคงเป็นไปได้แต่เกิดขึ้นน้อยมาก ข้อกำหนดการยกเลิกโทษอาญาในมาตรา 2 ของกฎหมายยาเสพติดปี พ.ศ. 2543 ยกเลิกมาตรการลงโทษทางอาญาต่อการใช้ยาเสพติดทั้งหมด โดยระบุว่า “การบริโภค การได้มา และการครอบครองเพื่อบริโภคเองซึ่งพืช สาร หรือส่วนประกอบต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในตารางที่อ้างถึงในมาตราก่อนหน้านี้ ให้ถือเป็นความผิดทางการปกครอง” (มาตรา 2 (1))

นิยามของคำว่า “เพื่อบริโภคเอง” หมายถึงปริมาณที่ “ไม่เกินจำนวนที่ต้องการสำหรับการบริโภคของคนทั่วไปในช่วงเวลา 10 วัน”

---

¹⁵ loc.cit.

¹⁶ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION, “Drug policy profile: Portugal”, 2011, p.16

¹⁷ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION, “Drug policy profile: Portugal”, 2011, p.16

(มาตรา 2 (2)) เป็นที่น่าสังเกตว่ากฎหมายปี พ.ศ. 2543 นี้ ครอบคลุม กว้างมาก นั่นคือ รวมยาเสพติดที่ออกฤทธิ์ทางจิตทั้งหมด และไม่ได้แยก ระหว่างการใช้ยาในที่สาธารณะหรือใช้ในที่รโหฐาน ปริมาณดังกล่าวคือ กัญชา 5 กรัม เฮโรอีน 1 กรัม และ โคเคน 2 กรัม สำหรับปริมาณที่มากกว่านั้นให้ถือว่าผู้ใช้ยาเสพติดเป็นผู้ขาย ซึ่งมีโทษจำคุก กฎหมายนี้ไม่ได้มี นัยว่ายาเสพติดไม่มีอันตราย แต่มีนัยว่าการลงโทษปราบปรามยาเสพติด ไม่ได้ส่งผลลัพธ์ที่ดีกว่า และยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้คน ผู้ใช้ ยาเสพติดที่มียาในครอบครองปริมาณที่น้อยกว่าที่กำหนดข้างต้นจะต้อง แสดงตัวต่อหน้า คณะกรรมการยับยั้งการติดยา (Commission for Dissuasion of Drug Addiction, CDT) ชุดหนึ่งภายใน 72 ชั่วโมง คณะกรรมการลักษณะนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อขัดขวางการใช้ยาเสพติด โดยอยู่ ภายใต้การดูแลของกระทรวงสาธารณสุขมิใช่กระทรวงยุติธรรม และ ดำเนินการกับผู้ติดยาเสพติดที่ถูกส่งมาพบทั้งหมด คณะกรรมการแต่ละชุด ประกอบด้วยแพทย์ นักกฎหมาย และนักจิตวิทยา ที่ทำการประเมิน การบริโภคยาทั้งในอดีตและปัจจุบันของผู้ติดยาเสพติด บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการคือ กำหนดว่าใครบ้างที่ต้องการการรักษาเป็นพิเศษ ประมาณร้อยละ 30 ของผู้ติดยาเสพติดที่มาแสดงตัวต่อคณะกรรมการ ดังกล่าวจะถูกส่งไปยังหน่วยบริการสุขภาพ คณะกรรมการแต่ละชุด ยังสามารถส่งลงโทษได้ เช่น บังคับให้ทำการบริการชุมชน จ่ายค่าปรับ ระบุใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เช่น ใบอนุญาตสำหรับประกอบอาชีพ ทนายความ หมอ หรือคนขับแท็กซี่ และบังคับห้ามไปสถานที่ตามที่ กำหนด¹⁸ .

¹⁸ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION (EMCDDA), “Drug policy profile: Portugal”, op.cit., p. 17

ผู้ใช้จ่ายยาเสพติดไม่จำเป็นต้องรับการรักษาหรือปฏิบัติตามคำสั่งเหล่านี้ แต่ต้องไม่ถูกนำตัวส่งไปยังคณะกรรมการอีกภายในหกเดือน มิฉะนั้นเขาจะถูกลงโทษทางอาญาและสามารถถูกปรับได้ถึง 600 ยูโร ผู้ใช้จ่ายยาเสพติดประมาณ 7,000 ราย ได้พบกับคณะกรรมการดังกล่าวทุกปี คณะกรรมการเดียวกันนี้มีบทบาทในการป้องกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีอายุน้อย เป้าหมายหลักคือเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ สำหรับมาตรการที่คณะกรรมการ CDT ใช้ นั่น การวิเคราะห์ในปี พ.ศ. 2552 พบว่ามาตรการสำคัญ (ร้อยละ 68) คือ “การระงับกระบวนการชั่วคราว”¹⁹ สำหรับบรรดาผู้ใช้จ่ายที่ไม่ถือว่าติดยาเสพติด “อีกร้อยละ 15 ถูกระงับกระบวนการชั่วคราวโดยมีข้อตกลงที่จะรับการรักษา”²⁰ ส่วนกลุ่มสุดท้าย ร้อยละ 14 สุดท้ายถูกแบ่งเป็นการลงโทษที่ไม่มีผลทางเศรษฐกิจ เช่น การจำกัดการไปสถานที่ตามที่กำหนด (ร้อยละ 4) หรือปรับ (ร้อยละ 10)²¹ คณะกรรมการ CDT ที่มีอยู่ทุกภาคของประเทศโปรตุเกสรับการบริหารจัดการผู้ใช้จ่ายยาเสพติดต่อจากตำรวจและศาล โดยเป็นผู้ใช้จ่ายัญชาร้อยละ 62 เฮโรอีนร้อยละ 18 และโคเคนร้อยละ 5 มีเพียงร้อยละ 6.1 ของกรณีเหล่านี้เท่านั้นที่เป็นผู้หญิง ส่วนใหญ่เป็นคนอายุน้อย โดยที่ร้อยละ 60 มีอายุน้อยกว่า 20 ปี การสนับสนุนจากส่วนกลางเพื่อช่วยให้คณะกรรมการ CDT สามารถขยายการรักษาการใช้จ่ายยาเสพติดได้มากขึ้น คือ

- คนที่ได้รับการรักษาโดยใช้สิ่งทดแทนเพิ่มจาก 6,040 คน ในปี พ.ศ. 2542 เป็น 14,877 คน ในปี พ.ศ. 2546 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 147)

---

¹⁹ Loc.cit.

²⁰ Loc.cit.

²¹ Loc.cit.

- เพิ่มจำนวนโรงเรียนที่ให้การศึกษาด้านยาเสพติด
- เน้นความพยายามทำงานของตำรวจเพื่อสกัดกั้นการค้ายาเสพติดขนาดใหญ่

มาตรการเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของคณะกรรมการที่พยายามลดการประณามผู้ติดยาเสพติดและกระตุ้นให้เกิดการรักษา สติติช่วยอธิบายว่านโยบายใหม่นี้เปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดจากวิธีการทางอาญาไปสู่วิธีการเฉพาะบุคคลและทางการปกครองอย่างไร

องค์ประกอบที่สองของนโยบายยาเสพติดฉบับใหม่ของประเทศโปรตุเกส คือ กฎหมายฉบับที่ 183/2544²² วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ยาเสพติดส่วนนี้คือ ให้มีมาตรการลดความเสี่ยงและลดผลกระทบที่เป็นภัยจากการใช้ยาเสพติด²³ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เสพที่มีปัญหา (การฉีดยาเข้าเส้นเลือด) กฎหมายฉบับนี้เสนอให้มีการขยายการป้องกันการรณรงค์ การรักษา ฯลฯ²⁴

จุดสำคัญสุดท้ายที่พึงสังเกตเกี่ยวกับนโยบายยาเสพติด คือ ขณะนี้การใช้ยาเสพติดเป็นความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข “สภาแห่งชาติเพื่อการต่อต้านยาเสพติด การติดยาเสพติด และการใช้แอลกอฮอล์ที่เป็นอันตราย (National Council for the Fight Against Drugs, Drug Addiction and the Harmful Use of Alcohol) เป็นหน่วยงานที่ปรึกษา

²² EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION (EMCDDA), « Drug policy profile: Portugal », op.cit., p.18

²³ VAN BEUSEKORN Ineke, VAN HET LOO Mirjam, KAHAN P. James, «Guidelines for implementing and evaluating the Portuguese Drug strategy», op.cit. (Kindley 40-41%)

²⁴ Loc.cit.

ที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธาน”²⁵ สถาบันแห่งนี้ให้คำแนะนำแก่รัฐบาลเกี่ยวกับวิธีการนำนโยบายด้านยาเสพติดมาใช้ และแจ้งให้รัฐทราบถึงสถานการณ์ในการใช้นโยบายดังกล่าว²⁶ มันเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อยาเสพติดอย่างถอนรากถอนโคนกันเลย

3. ผลของนโยบายนี้

เป้าหมายของหัวข้อนี้ไม่ได้เพื่อเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ในประเทศโปรตุเกสอย่างละเอียด แต่ต้องการแสดงถึงพลวัตที่สำคัญของนโยบายใหม่ด้านยาเสพติด โดยวิเคราะห์ผลกระทบที่ตามมา 3 ประการ คือ

1) ผลกระทบของนโยบายใหม่ด้านสุขภาพ

การยกเลิกโทษอาญาต่อผู้ใช้ยาเสพติดในประเทศโปรตุเกสทำให้จำนวนผู้ใช้กัญชาเพิ่มขึ้น แต่ผู้ใช้เฮโรอีนลดลง การศึกษาหลายครั้งแสดงให้เห็นว่าเมื่อกัญชาไม่ได้อยู่ภายใต้โทษอาญา การใช้ยาเสพติดอื่น ๆ จะมีแนวโน้มลดลง²⁷ เมื่อมีการยกเลิกโทษอาญา ในขณะที่การใช้ยาเสพติดโดยรวมและจำนวนผู้ใช้ตลอดชีพเพิ่มขึ้น²⁸ จำนวนของคนหนุ่มสาวอายุตั้งแต่ 16 ถึง 18 ปี ที่ใช้ยาเสพติดชนิดรุนแรง เช่น เฮโรอีนลดลง²⁹

---

²⁵ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION (EMCDDA), « Drug policy profile: Portugal », 2016, p.19

²⁶ Loc.cit.

²⁷ UNITED NATION OFFICE ON DRUGS AND CRIME (UNODC) (2014), « World Drug Report 2014 », p.45.

²⁸ STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), « What can we learn from the Portuguese decriminalization of Illicit Drugs? », British Journal of Criminology, p. 1005

²⁹ HUGHES, CAITLIN ELIZABETH and STEVENS, ALEX (2007), «The effects of the decriminalization of drug in Portugal, discussion paper », op.cit., p.2-3

เมื่อกฎหมายฉบับนี้ถูกบังคับใช้ ฝ่ายตรงข้ามอ้างว่าการบริโภค ยาเสพติดและการค้ายาจะเพิ่มขึ้น แต่ผลที่ตามมาคือความซับซ้อนมากกว่า นั้น และสะท้อนถึงสถานะทางสังคมและความยุ่งยากของธรรมชาติการใช้ ยาเสพติด แต่ในทางปฏิบัติเราพอจะหวังได้ว่าแนวทางนี้กำลังจะแทนที่ ความล้มเหลวอันน่าเศร้าที่ผ่านมาด้วยความหวังที่จะพบทางออกที่ปฏิบัติ ตามได้จริงของวิกฤตครั้งใหญ่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2538 ยาเสพติดเป็นเรื่องน่าห่วงที่สุดของชาวโปรตุเกส มากกว่าปัญหาการว่างงานและที่อยู่อาศัย ปัจจุบันปัญหา ยาเสพติดเป็นเรื่องที่น่าห่วงอันดับที่ 13 หรือ 14 แม้ว่าสัดส่วนของผู้ใช้ในประชากรผู้ใหญ่จะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ก็น้อยกว่าแนวโน้มในที่อื่น ๆ ในยุโรป นโยบายนี้มีเป้าหมายหลักมุ่งที่ ผู้ใช้ยาซึ่งก่อให้เกิดปัญหา เช่น คนที่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกันและแพร่กระจาย เชื้อโรคออกไป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ตัวเลขลดลงแต่ไม่มากนัก การค้นพบ ที่น่าทึ่งคือ ความแพร่หลายของการฉีดยาเสพติดมีค่าประมาณการลดลง (ค่าเฉลี่ยผู้ใช้วิธีฉีดยาเสพติดจาก 3.5 เป็น 2.0 คนต่อประชากร 1,000 คน ที่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี หรือพิสัยของ 23.-4.6 เป็น 1.8-2.2 คน)³⁰ อุบัติการณ์ของโรคที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลง จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวี ที่เกี่ยวข้องกับการวิธีฉีดยาเสพติดซึ่งสูงสุดในปี พ.ศ. 2542 ลดลงร้อยละ 17 เมื่อถึงปี พ.ศ. 2546³¹ “นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ป่วยไวรัสตับอักเสบบ C และ B ที่มีการติดตามประวัติในศูนย์บำบัดมีจำนวนลดลง แม้จะมีจำนวน ผู้เข้ารับการรักษาเพิ่มขึ้นก็ตาม”³²

³⁰ STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), « What can we learn from the Portuguese decriminalization of Illicit Drugs? », op.cit. p. 1006.

³¹ HUGHES, CAITLIN ELIZABETH and STEVENS, ALEX (2007), «The effects of the decriminalization of drug in Portugal, discussion paper », op.cit., p.3

³² HUGHES, CAITLIN ELIZABETH and STEVENS, ALEX (2007), «The effects of the decriminalization of drug in Portugal, discussion paper », op.cit., p.

จำนวนผู้ป่วยจากการเสพยาเกินขนาด โรคติดต่อทางเพศ และ โรคเอดส์ลดลงอย่างมาก เช่น ในปี พ.ศ. 2544 มีผู้ติดยาเสพติดเสียชีวิต 80 คน เนื่องจากเสพยาเกินขนาด เมื่อเทียบกับในปี พ.ศ. 2555 ที่เสียชีวิตเพียง 16 คน³³ “ตัวเลขการเสียชีวิตที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการบันทึกข้อมูล รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงอัตราการใช้จ่ายยาเสพติด”³⁴ การบริโภคเฮโรอีนและยาเสพติดรุนแรงอื่น ๆ ลดลง มีผลทำให้การตายที่เชื่อมโยงกับสารอันตรายเหล่านี้ลดลงเช่นกัน หนึ่งในคำอธิบายของการลดลงนี้คือ การรักษาผู้ใช้เฮโรอีนมีประสิทธิภาพมากขึ้น³⁵ การรักษาส่วนใหญ่เป็นไปตามความเต็มใจของผู้ใช้ยาเสพติด และสถิติแสดงให้เห็นว่าจำนวนคนที่รับการรักษาเพิ่มขึ้นร้อยละ 60 จากปี พ.ศ. 2542³⁶

2) ผลกระทบต่อระบบยุติธรรม

ทัศนคติต่อผู้เสพยาเสพติดว่าเป็นอาชญากรไม่ได้เป็นผลดีต่อสังคมหรือต่อผู้ติดยาเสพติด³⁷ กรณีศึกษาของประเทศโปรตุเกสเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากเมื่อเทียบกับประเทศไทยซึ่งผู้ต้องขังส่วนใหญ่ถูกตัดสินลงโทษด้วยข้อหาเสพยาเสพติด นโยบายยาเสพติดของประเทศโปรตุเกสที่นำมาใช้

³³ DRUG POLICY ALLIANCE (DPA), « Drug Decriminalization in Portugal: A health centered approach », February 2015, p.2.

³⁴ STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), « What can we learn from the Portuguese decriminalization of Illicit Drugs? », op.cit., p.1014.

³⁵ HUGHES, CAITLIN ELIZABETH and STEVENS, ALEX (2007), «The effects of the decriminalization of drug in Portugal, discussion paper », op.cit., p.3

³⁶ DRUG POLICY ALLIANCE (DPA), « Drug Decriminalization in Portugal: A health centered approach », op.cit., p.2

³⁷ VAN BEUSEKORN Ineke, VAN HET LOO Mirjam, KAHAN P. James, «Guidelines for implementing and evaluating the Portuguese Drug strategy», February 2002, Kindly book, Préface.

ในตอนต้นศตวรรษที่ 21 เป็นแนวทางใหม่ และมีการศึกษาแสดงให้เห็นถึงผลดีต่อระบบยุติธรรมและความผิดทางอาญา

กฎหมายฉบับที่ 30/2543 ทำให้ตำรวจไม่จับกุมผู้ขายยาเสพติดอีกต่อไป แต่ตำรวจจะบันทึกข้อมูลพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของพวกเขาและส่งต่อไปยังคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ³⁸ การเปลี่ยนแปลงระเบียบของตำรวจดังกล่าวทำให้ตำรวจสามารถมุ่งเน้นความสนใจไปที่อาชญากรรมที่ร้ายแรงมากกว่า เช่น การค้ายาเสพติด³⁹ และขบวนการอาชญากรรม⁴⁰ การยกเลิกโทษอาญาทำให้ตำรวจตรวจสอบตลาดยาได้ง่ายขึ้น⁴¹ มีผลให้ปริมาณการยึดยาเสพติดที่ผิดกฎหมายเพิ่มขึ้น⁴²

กฎหมายปี พ.ศ. 2543 คาดหวังให้ตำรวจยังคงทำหน้าที่หลักในการตรวจพบและส่งต่อคดี กฎหมายนี้มีความจำเพาะเจาะจงในการให้อำนาจตำรวจค้นหายาเสพติด ยึดยาเสพติดที่พบ และ “ควบคุมตัวผู้บริโภคระหว่างให้แน่ใจว่าเขาหรือเธอจะปรากฏตัวต่อหน้าคณะกรรมการ” (มาตรา 4 (2)) อนุญาตให้แพทย์ของรัฐและเอกชนแจ้งคณะกรรมการทราบหากสงสัยว่าผู้ป่วยมีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด (มาตรา 3) ตำรวจสร้างความเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างผู้ขายยา ผู้ทำงานด้านสุขภาพ กับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ และใช้ทรัพยากรทั้งหมดในการทำลายการขนยาและอาชญากรรมขนาดใหญ่

³⁸ Ibid. p. (36-37% Kindley book)

³⁹ STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), « What can we learn from the Portuguese decriminalization of Illicit Drugs? », op.cit., p.1008.

⁴⁰ COPPEL Anne, DOUBRE Olivier, “ Drogues: sortir de l’impasse, expérimenter des alternatives à la prohibition ”, op.cit., p.195

⁴¹ STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), « What can we learn from the Portuguese decriminalization of Illicit Drugs? », op.cit., p.1011.

⁴² HUGHES, CAITLIN ELIZABETH and STEVENS, ALEX (2007), «The effects of the decriminalization of drug in Portugal, discussion paper », op.cit., p.3.

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 การใช้กลยุทธ์ด้านกฎหมายยาเสพติดนี้ส่งผลให้เกิดการยึดยาเสพติดเพิ่มขึ้นตามจำนวนที่แจ้งตั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2549 ประเทศโปรตุเกสประสบความสำเร็จในการยึดโคเคนสูงสุดเป็นอันดับที่หกของโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554

ผลกระทบที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ จำนวนผู้ใช้ยาที่ถูกจับกุมได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญเนื่องจากการยกเลิกโทษอาญา “จากผู้กระทำความผิดกว่า 14,000 คน ในปี พ.ศ. 2543 ลดลงเหลือจำนวนเฉลี่ย 5,000-5,500 คนต่อปี (สถาบันยาเสพติดและการติดยาเสพติด Instituto da Droga e da Toxicodependencia 2552)”⁴³ ตัวเลขนี้แสดงให้เห็นว่าการยกเลิกโทษอาญาตามนโยบายด้านยาเสพติดของประเทศโปรตุเกส อาจทำให้ประสิทธิภาพของระบบตุลาการดีขึ้น โดยทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถมุ่งเน้นไปที่คดีอาญาอื่น ๆ นอกเหนือจากคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพยาเสพติด⁴⁴

จำนวนนักโทษที่ถูกจำคุกก็ได้รับผลจากนโยบายยาเสพติดของประเทศโปรตุเกสด้วย แม้ว่าการลงโทษจำคุกจะยังคงมีอยู่ก็ตาม เช่น ในกรณีการลักลอบขนยาเสพติด⁴⁵ จำนวนนักโทษที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดด้านยาเสพติดลดลง จำนวนการจับกุมที่ลดลงร้อยละ 60 และจำนวนนักโทษที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ลดลงจากร้อยละ 44 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นร้อยละ 24 ในปี ค.ศ. 2013 แสดงให้เห็นว่าการยกเลิกโทษอาญาได้ส่งผลอย่างมากมายต่อระบบตุลาการ

⁴³ STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), « What can we learn from the Portuguese decriminalization of Illicit Drugs? », op.cit., p.1008.

⁴⁴ Ibid.p. 1009.

⁴⁵ COPPEL Anne, DOUBRE Olivier, “ Drogues: sortir de l’impasse, expérimenter des alternatives à la prohibition”, op.cit., p.194.

3) ผลกระทบทางสังคม

ผลลัพธ์ที่สำคัญจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายยาเสพติดคือ ทัศนคติต่อประเด็นยาเสพติดในประเทศโปรตุเกส ในปัจจุบันชาวโปรตุเกสห่วงกังวลกับปัญหาการว่างงานเป็นหลัก ในขณะที่ในช่วงทศวรรษที่ 90 ความห่วงใยหลักคือ ปัญหายาเสพติด⁴⁶ การค้าและการบริโภคยาเสพติดมีอยู่ทั่วไป และผู้คนสามารถเห็นปัญหาได้โดยตรง⁴⁷ ในระยะแรกชาวโปรตุเกสมีความเห็นว่าวิธีการแก้ปัญหาที่มีทางเดียวเท่านั้น คือ การห้ามยาเสพติดอย่างสิ้นเชิง⁴⁸ ยุทธศาสตร์ใหม่ด้านยาเสพติดนี้มีพื้นฐานอยู่บนหลักการมนุษยนิยมและปฏิบัตินิยม ซึ่งยอมรับว่าผู้ติดยาเสพติดและผู้เสพยาเสพติดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเช่นกัน และการปราศจากยาเสพติดโดยสิ้นเชิงนั้นเป็นไปได้⁴⁹ เป้าหมายที่เป็นไปได้คือการทำให้สถานการณ์ดีขึ้นโดยการเปลี่ยนทัศนคติ และเริ่มใช้วิธีแก้ปัญหาบางอย่างที่ช่วยให้ผู้ใช้ยาเสพติดสามารถกลับสู่สังคมได้อีกครั้ง การยกเลิกโทษอาญาต่อผู้กระทำความผิดด้านยาเสพติดมีผลทำให้ทัศนคติต่อสารเสพติดที่ผิดกฎหมาย เช่น กัญชา⁵⁰ และการใช้ยาภายใต้ความควบคุม เปลี่ยนแปลงไป การยกเลิกโทษอาญามีผลแบบจิตวิทย์ย้อนกลับ เมื่อไม่มีการห้ามใช้ยาเสพติด ผู้คนมีแนวโน้มที่จะเห็นยาเสพติดน่าสนใจน้อยลงและเริ่มตระหนักถึงผลร้ายข้อสรุปของมูลนิธิเพื่อการปฏิรูปนโยบายยาเสพติด (Transform Drug

⁴⁶ *ibid.* p. 192.

⁴⁷ *Loc.cit.*

⁴⁸ COPPEL Anne, DOUBRE Olivier, “Drogues: sortir de l’impasse, expérimenter des alternatives à la prohibition”, *op.cit.*, p.193

⁴⁹ VAN BEUSEKORN Ineke, VAN HET LOO Mirjam, KAHAN P. James, «Guidelines for implementing and evaluating the Portuguese Drug strategy», February 2002, Kindley book, (9%)

⁵⁰ p.5.

Policy Foundation) ที่ท้ายบทนี้ แสดงให้เห็นว่าจำนวนผู้เสียชีวิตลดลง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ปัจจุบัน สังคมถือว่าผู้ใช้ยาเป็นผู้ป่วยและไม่ใช่อาชญากร

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับผู้ใช้ยาเสพติดได้เปลี่ยนไปด้วย⁵¹ ขณะนี้ตำรวจยอมให้มีการค้ายาเสพติดอย่างจำกัด และการบริโภคยาตราบใดที่ไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม⁵² ตำรวจให้ความสำคัญกับผู้ใช้ยาที่อายุน้อยและพยายามให้คำแนะนำแก่พวกเขาในการเข้ารับการรักษา⁵³ ความสัมพันธ์นี้ได้มีวิวัฒนาการอย่างมาก ตำรวจไม่ใช้เวลาไล่ตามผู้ใช้ยาเสพติด แต่ตรงกันข้ามบางครั้งก็ไปพร้อมกับผู้ใช้ยาในโครงการเมธาโดน (Methadone) เงินที่ต้องใช้ลงทุนด้านสุขภาพถูกชดเชยโดยเงินที่ประหยัดได้จากการจับกุม การรักษาความยุติธรรม และค่าใช้จ่ายในการคุมขังผู้ใช้ยาเสพติด เดียวนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีแนวโน้มที่จะเป็นที่ปรึกษาแทนที่จะเป็นนักล่าอาชญากรซึ่งมุ่งเน้นที่จะดักจับผู้ใช้ยาเสพติด

ทัศนคติต่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดได้เปลี่ยนแปลงไปด้วยการให้สัมภาษณ์ของนาย Joao Goulao ผู้ออกแบบนโยบายยาเสพติดของประเทศโปรตุเกสที่มีขึ้น ในปี พ.ศ. 2543 เขากล่าวว่า “มันยากมากที่จะเชื่อมโยงว่าการยกเลิกโทษอาญา ทำให้เกิดแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างที่เราเห็นอยู่... มันมีส่วนเสริมกันทั้งหมด ผลกระทบที่ใหญ่ที่สุดคือการทำให้ตราบาบของการติดยาเสพติดมันน้อยลง เปิดโอกาสให้คนพูดเรื่องนี้กัน

⁵¹ COPPEL Anne, DOUBRE Olivier, “ Drogues: sortir de l’impasse, expérimenter des alternatives à la prohibition”, op.cit., p.195

⁵² Loc. cit..

⁵³ Loc cit.

ได้อย่างเปิดเผยและขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญโดยไม่ต้องกลัว” เมื่อศูนย์ผู้ติดยาเสพติดแห่งแรกเปิดขึ้นในประเทศโปรตุเกส ในปี พ.ศ. 2529 ผู้ใช้ยาเสพติดไม่กล้าเข้าไป เพราะกลัวถูกตำรวจจับและตั้งข้อหาทางอาญา⁵⁴ นโยบายยาเสพติดของประเทศโปรตุเกสที่นำมาใช้ ในปี พ.ศ. 2544 มอบสิทธิ์ให้ผู้ใช้ยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา โดยสมัครใจ เป็นผลให้ผู้ใช้ยาไม่ต้องกลัวที่จะเข้าไปในศูนย์ผู้ติดยาเสพติดอีกต่อไป

4. ข้ออภิปรายและบทสรุป

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) เสนอว่ารัฐบาลไทยให้ความสนใจอย่างจริงจังกับตัวอย่างของประเทศโปรตุเกส ไม่ต้องสงสัยเลยว่านโยบายที่ประเทศไทยกำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงนำไปสู่ความเสียหายทางสังคมอันใหญ่หลวง และนำไปสู่ประชากรในเรือนจำมากเป็นอันดับที่หกของโลก และนักโทษหญิงจำนวนมากที่สุดของโลก นอกจากนี้เรายังถือว่าบทลงโทษประหารชีวิตสำหรับอาชญากรรมยาเสพติดเป็นอุปสรรคสำคัญของสิ่งที่ควรเกิดขึ้นมานานแล้ว นั่นคือการยกเลิกของโทษประหารชีวิตซึ่งเป็นตราบาปของกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับทุกครั้งที่สังคมต้องเผชิญกับความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงระบบยุติธรรมอย่างมีนัยสำคัญ ก็จะมีการเล็งพุดความจริงและการหาข้อโต้แย้งเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของบทเรียนประสบการณ์ของประเทศโปรตุเกส จะมี “คำแนะนำที่ฉลาด” ที่เสนอให้ประเทศไทยรอและ

---

⁵⁴ ibid. p.194.

“ดูว่าเกิดอะไรขึ้น” จริงอยู่ แบบอย่างของประเทศโปรตุเกสไม่ได้ยุติปัญหา ยาเสพติด แต่ข้ออ้างนี้ต้องไม่ถูกใช้เพื่อต้านวิธีการที่มีศักยภาพสูง และต้องไม่ถูกใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมการค้นหาที่เกิดขึ้นทั่วโลกเพื่อหาทางออก เพื่อแก้ปัญหาให้คนทั้งโลก

ตัวอย่างของประเทศโปรตุเกสมีความสำคัญต่อสถานการณ์ไทย อย่างยิ่ง “เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีประชากร 208,391 คน (หรือร้อยละ 72 ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด) ที่ถูกคุมขัง ด้วยความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด สัดส่วนนี้เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอจาก ปี พ.ศ. 2554 ยกเว้นในปี พ.ศ. 2559 ผู้ต้องขังชายร้อยละ 70 และมี ผู้ต้องขังหญิงร้อยละ 82 ถูกจำคุกในข้อหาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด”⁵⁵ การครอบครองยาเสพติดและการค้ายาเสพติดถือเป็นความผิดทางอาญา ทั้งคู่ ซึ่งสามารถถูกลงโทษโดยการจำคุกหรือแม้แต่การประหารชีวิต⁵⁶ แม้ว่าโทษประหารชีวิตจะถือเป็นมาตรการทางนโยบายที่ไม่ได้ผล⁵⁷ แต่ราชอาณาจักรไทยยังคงลงโทษประหารชีวิตต่อผู้ต้องหาคดียาเสพติด “ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ร้อยละ 51 ของผู้ต้องโทษประหารชีวิต ทั้งหมดถูกลงโทษในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด”⁵⁸ ในแทบทุกกรณี นักโทษคดียาเสพติดไม่ใช่ระดับเจ้าพ่อยาเสพติด แต่เป็นพวกขนยาและ

---

⁵⁵ FIDH, «Behind the walls - A look at condition in Thailand’s prisons after the coup », February 2017, n°688a, p.13

⁵⁶ Ibid. p.15.

⁵⁷ EDWARDS GRIFFITH, BABOR TOM, DARKE SHANE, HALL WAYNE, MARSDEN JOHN, MILLER PETER, WEST ROBERT, « Drug trafficking: time to abolish the death penalty », The Authors, Journal Compilation, 2009, p.1

⁵⁸ FIDH, «Behind the walls - A look at condition in Thailand’s prisons after the coup », op.cit., p.14

พวกกระจ่ายยา⁵⁹ ในหมู่ผู้ต้องขังทั้งหมด พวกเขาเป็นผู้ด้อยโอกาสที่สุด เพราะไม่มีโอกาสได้รับการลดโทษ การฟื้นฟูชีวิตเป็นเรื่องเพื่อฝัน นอกเหนือไปจากการถูกทรมานอย่างโหดร้าย เมื่อไม่มีการช่วยเหลือให้พวกเขา กลับคืนสู่สังคม พวกเขาก็จะกลับไปทำสิ่งเดิม ๆ ที่เขาทำเป็น คือ ขายยา เสพติด และกลับเข้าสู่กรงของเรือนจำกันอีกครั้ง นโยบายยาเสพติดเป็น ความล้มเหลวที่สุด และบรรดาศูนย์ต่าง ๆ ที่เรียกว่า ศูนย์ฟื้นฟูนักโทษ ล้วนเป็นสถานที่ซึ่งมีไว้อวดและถูกใช้จริงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น วิธีอื่นนั้น มีอยู่ ดังจะเห็นได้จากความคิดริเริ่มของประเทศโปรตุเกสและประเทศอื่นๆ ที่กล้าหาญพอที่จะรู้ว่าสิ่งที่มีโอกาสเป็นไปได้ไม่ควรจะถูกทำลายในนาม ของความมั่งคั่งทางศาสนาหรือของประเทศซึ่งตั้งอยู่บนความละเลยและ การปฏิเสธความจริง ในขณะเดียวกันสภาพอันน่ากลัวของการคุมขังที่ แออัดยัดเยียดและโหดร้ายเป็นการตอกย้ำความน่าสะพรึงกลัวของเรือนจำ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการตอบสนองเพียงอย่างเดียวต่อการทำผิดกฎหมาย ในยุคอดีตแห่งความไม่รู้และความดูหมิ่นเหยียดหยามผู้ตกยาก ทางเลือก หนึ่งก็คือนโยบายที่ตั้งอยู่บนรากฐานของรูปแบบของประเทศโปรตุเกส ที่กำลังนำไปสู่ผลกระทบเชิงบวกต่างๆ เช่น การลดปัญหาสุขภาพที่เชื่อมโยง กับยาเสพติด การลดความผิดทางอาญา การลดการจับกุม และการลด นักโทษยาเสพติด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงความคิดคนในสังคม สถานการณ์ ในประเทศโปรตุเกสมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากความซุกมุ่นุ่นวาย

---

⁵⁹ EDWARDS GRIFFITH, BABOR TOM, DARKE SHANE, HALL WAYNE, MARSDEN JOHN, MILLER PETER, WEST ROBERT, « Drug trafficking: time to abolish the death penalty », op.cit., p.2.

ของยุคทศวรรษที่ 90⁶⁰ แม้ว่าปัญหายาเสพติดจะยังคงมีอยู่ แต่กรณีนี้ น่าจะเป็นแรงบันดาลใจให้กับเจ้าหน้าที่ไทยได้ แม้ว่าแนวทางนี้จะไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างหมดจด แต่ก็เป็นนโยบายซึ่งสามารถดำเนินการได้ที่ทำให้ประเทศโปรตุเกสสามารถเอาชนะสถานการณ์ที่เลวร้ายในอดีตและช่วยรักษาสุขภาพของผู้ใช้ยาเสพติดได้ นโยบายนี้ได้ช่วยบรรเทากระบวนการมอมเมาผู้คนให้น้อยลง การให้ความสำคัญกับสุขภาพและการป้องกันได้ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการโดยเน้นที่คนหนุ่มสาว แม้กระทั่งชนชั้นนักการเมืองที่มีความคิดอนุรักษ์นิยมมากที่สุดก็ไม่กล้าที่จะตั้งคำถามถึงรูปแบบและความก้าวหน้าทางสังคมที่ตามมา ประเทศโปรตุเกสได้แสดงให้เห็นว่าการยกเลิกโทษอาญาต่อการใช้ยาเสพติดไม่ได้เป็นยุทธศาสตร์ที่เป็นภัยอันตราย และไม่ได้ทำให้คนเสพยาเสพติดมากขึ้น

ในอดีตประเทศไทยได้ส่งเจ้าหน้าที่จากกรมราชทัณฑ์ไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อศึกษาเทคนิคการประหารชีวิตด้วยการฉีดยา ซึ่งทำให้ปฏิเสธไม่ได้ว่าไทยสามารถส่งคณะเจ้าหน้าที่ไปยังประเทศโปรตุเกสเพื่อศึกษาเทคนิคการให้ชีวิตแก่คนที่ยู่อย่างไร้ความหวัง ในเรือนจำแห่งความทุกข์และความตาย

เพื่อเป็นข้อเสนอสุดท้าย เราเสนอผลประเมินสรุปประสบการณ์ของประเทศโปรตุเกสที่จัดทำโดยหนึ่งในผู้ต่อสู้ด้านหายนะจากยาเสพติด

“ผลสัมฤทธิ์หนึ่งที่น่าประหลาดใจคือการถกเถียงกันมากที่สุดของการปฏิรูปในประเทศโปรตุเกส คือ ผลกระทบต่อระดับการใช้ยา การโต้แย้งกันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของอัตราการใช้อายหลังจากปี ค.ศ. 2001

---

⁶⁰ COPPEL Anne, DOUBRE Olivier, “Drogues: sortir de l’impasse, experimenter des alternatives ala prohibition”, p[.cit., p.196

มักจะเป็นเพราะชุดข้อมูลที่ต่างกัน กลุ่มอายุ หรือตัวบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ยาที่ใช้อยู่ แต่ภาพของสถานการณ์หลังยกเลิกโทษอาญาแสดงให้เห็นชัด ดังนี้คือ

- ระดับการใช้ยาต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของยุโรป
- การใช้ยาลดลงในผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเริ่มใช้ยาเสพติดมากที่สุด
- การใช้ยาเสพติดตลอดชีพในประชากรทั่วไปเพิ่มขึ้นเล็กน้อยโดยสอดคล้องกับแนวโน้มในประเทศใกล้เคียง อย่างไรก็ตามความคิดเห็นโดยทั่วไป เห็นว่าการใช้ยาเสพติดตลอดชีพเป็นหน่วยการวัดที่ไม่แม่นยำที่สุดสำหรับสถานการณ์การใช้ยาของประเทศในปัจจุบัน
- ตัวบ่งชี้แนวโน้มพัฒนาการใช้ยาเสพติดที่ดีที่สุดคือ อัตราการใช้ยาเสพติดในปีและเดือนที่ผ่านมาในประชากรทั่วไป ตัวบ่งชี้นี้มีค่าลดลง
- ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2548 (ปีล่าสุดที่มีข้อมูล) อัตราการใช้ยาที่มีปัญหาและยาที่ใช้วิธีการฉีดลดลง
- การใช้ยาในวัยรุ่นลดลงเป็นเวลาหลายปีหลังจากที่ยกเลิกโทษอาญา แต่เริ่มเพิ่มขึ้นพอ ๆ กับระดับที่ใช้ในปี พ.ศ. 2546
- อัตราการใช้ยาต่อเนื่อง (นั่นคือ สัดส่วนของประชากรที่เคยใช้ยาผิดกฎหมายและยังคงใช้อยู่) มีอัตราลดลง มูลนิธิเพื่อการปฏิรูปนโยบายยาเสพติด⁶¹

---

⁶¹ www.tdpf.org.uk, Drug decriminalization in Portugal : setting the record straight

ภาคผนวก 2

สิทธิตามกฎหมายของเด็กที่จะได้รับการเลี้ยงดูจากแม่ คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญประเทศแอฟริกาใต้ ปี พ.ศ. 2550

เนื้อหาต่อไปนี้เป็นคำตัดสินของศาลประเทศแอฟริกาใต้ในเรื่องสิทธิของเด็กที่จะได้รับการเลี้ยงดูจากแม่ แม้ว่าแม่จะเป็นผู้กระทำความผิดที่มีบทลงโทษโดยการติดคุก เอกสารฉบับนี้เป็นการสรุปคำตัดสินที่โดดเด่นของศาลประเทศแอฟริกาใต้ที่ให้ความสำคัญเบื้องต้นต่อสิทธิของเด็กที่จะได้รับการเลี้ยงดูจากแม่ของเขา ยิ่งไปกว่าสิทธิของประเทศที่ลงโทษผู้กระทำความผิด ความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยนั้นมีมากเหลือเกิน เนื่องจากร้อยละ 82 ของนักโทษหญิงในประเทศไทยเป็นแม่ ศาลได้รักษาแนวทางความยุติธรรมแบบแอฟริกาโดยได้ตัดสินว่า ในการคืนโอกาสให้แม่แม่เพื่อให้เลี้ยงดูเด็กนอกคุคนั้น จะต้องมีการชดใช้ให้กับผู้เสียหายด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่จะมีมักจะถูกมองข้ามในกรณีที่มีการลงโทษจำคุก

คำตัดสินนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากรัฐธรรมนูญอันโดดเด่นที่เกิดขึ้นหลังจากกระบวนการเหยียดผิว ตามที่ได้อธิบายไว้ใน อัญพจน์ต่อไปนี้ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาประเทศแอฟริกาใต้ที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงว่า “ประเทศแอฟริกาใต้ในยุคหลังการเหยียดผิวได้เห็นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมีคุณค่าตั้งอยู่บนรากฐานของกฎแห่งประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม และการให้เกียรติต่อสิทธิมนุษยชนและอิสราภาพพื้นฐาน (การประชุม 2539) รัฐธรรมนูญได้ก่อให้เกิดการยกเลิกและทดแทนกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัฐบาลเหยียดผิว กฎหมายพวกนี้ส่วนใหญ่ไม่เป็นไปตาม

กฎแห่งความยุติธรรมตามธรรมชาติและมนธรรมที่ดี” (<https://doi.org/10.1080/09744053.2014.990769>) ต่อจากนี้เป็นการนำเสนอข้อสรุปของคำตัดสิน การอ่านคำพิพากษาคืบเต็ม ซึ่งสามารถเข้าถึงได้จาก URL ที่ได้ให้ไว้ เป็นการแสดงอย่างชัดเจนว่า รัฐธรรมนูญที่มีรากฐานอยู่บนสิทธิมนุษยชนสามารถสร้างคำตัดสินทางกฎหมายอันละเอียด ที่เกี่ยวข้อง กับสาระสำคัญในการศึกษานี้

ประเทศแอฟริกาใต้

คดี: M v The State

ศาล: ศาลรัฐธรรมนูญแห่งแอฟริกาใต้

วันที่ 26 กันยายน 2550

ข้อบทของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ข้อ 3: ประโยชน์สูงสุดของเด็ก

ข้อบทตามกฎบัตรภูมิภาค

ข้อ 30(1) กฎบัตรแอฟริกาว่าด้วยสิทธิและสวัสดิภาพของเด็ก (African Charter on the Rights and Welfare of the Child) ส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ “บุตรของแม่ที่ถูกคุมขัง”

สรุปเนื้อหาคดี

ข้อมูลพื้นฐาน

เอ็มเป็นแม่เดี่ยววัย 35 ปี มีบุตรชายที่เป็นผู้เยาว์สามคน เอ็มถูกดำเนินคดีและต่อมาศาลพิพากษาว่ามีความผิดฐานฉ้อโกง 38 กรรม โดยเกิดขึ้นสามครั้งต่างกรรมต่างวาระกัน เอ็มได้รับโทษจำคุกโดย

ไม่รอลงอาญาสี่ปี เอ็มเป็นบุคคลเดียวที่ดูแลบุตรชายทั้งสาม และเป็น ผู้ให้การดูแลหลักกับเด็กที่เป็นผู้เยาว์เหล่านี้ เธอได้อุทธรณ์คำตัดสินลงโทษ ของศาล โดยอ้างว่าการคุมขังเธอไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดบุตรที่เป็น ผู้เยาว์

ประเด็นและผลการพิจารณา

ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นประเด็นที่เข้ามาเกี่ยวข้องในทางอ้อม เป็นเหตุให้ศาลกำหนดโทษให้รอลงอาญา และแม่ของเด็กไม่ต้องเข้า เรือนจำ แต่ให้อยู่ภายใต้การดูแลของผู้คุมประพฤติ

เหตุผลของศาล

ประโยชน์สูงสุดของเด็กต้องถือเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญสุดใน กระบวนการยุติธรรมใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก ซึ่งเป็นที่ชัดเจนว่า เพื่อ ประโยชน์ของบุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์ พวกเขาควรจะได้ยังคงได้รับการดูแลเป็น หลักจากแม่ของตน หากเอ็มถูกส่งเข้าเรือนจำ เด็กจะต้องทุกข์ทรมานจาก การขาดความสนับสนุนของแม่และความสนับสนุนด้านอารมณ์ ต้องสูญเสีย บ้านและชุมชน ส่งผลกระทบต่อกิจวัตรและการเดินทางไปโรงเรียน และ เสี่ยงจะต้องพลัดพรากจากพี่น้องท้องเดียวกัน ทั้งหมดย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก

บางส่วนของคำพิพากษาที่อ้างถึงข้อกำหนดด้านสิทธิมนุษยชน

[16] ประการที่สอง ต้องมีการพิจารณามาตรา 28 ในแบบกว้าง โดยคำนึงถึงพันธกรณีระหว่างประเทศในฐานะรัฐภาคีของอนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (UN Convention on the Rights of the Child - CRC) เนื้อหาตามมาตรา 28 มาจากกฎบัตรระหว่างประเทศ

ขององค์การสหประชาชาติ นับแต่มีการนำมาใช้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กลายเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศสำหรับกฎหมายและนโยบาย และเป็นกฎบัตรที่มีโครงสร้างและองค์ประกอบสอดคล้องกับสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นพื้นฐานของทฤษฎีโดยทั่วไปว่าด้วยความยุติธรรมต่อผู้เยาว์ ข้าพเจ้าไม่ได้กำลังเสนอแนะว่า แม่แบบของสิทธิเด็กตามกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้เยาว์ ในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย จะสามารถนำมาใช้ได้โดยตรงต่อการกำหนดโทษในคดีที่เด็กได้รับผลกระทบในทางอ้อมเท่านั้น เนื่องจากผู้ให้การดูแลหลักกับพวกเขา กำลังจะถูกตัดสินลงโทษ แต่สิ่งที่เราควรพิจารณาจากข้อบทเหล่านี้คือการเปลี่ยนแปลงแนวคิด ซึ่งเป็นแนวคิดที่คำนึงถึงวิสัยทัศน์ทางรัฐธรรมนูญใหม่

[17] เราจึงควรให้ความสำคัญอย่างเหมาะสมต่อการนำหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมาใช้ ซึ่งมีอิทธิพลต่อเนื้อหาตามมาตรา 28 ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษสำหรับบุคคลซึ่งเป็นผู้ให้การดูแลหลัก หลักการสำคัญสี่ประการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งกลายเป็นบรรทัดฐานระหว่างประเทศ และเป็นหลักการชี้แนะนโยบายต่าง ๆ ในแอฟริกาใต้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ได้แก่ ความอยู่รอด การพัฒนา การคุ้มครอง และการมีส่วนร่วม สิ่งที่อยู่รอดหลักการเหล่านี้เข้าด้วยกัน และถือเป็นหัวใจของมาตรา 28 ตามความเห็นของข้าพเจ้าคือ สิทธิของเด็กที่จะได้เป็นเด็ก และสิทธิที่จะได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

[21] การพิจารณาเช่นนี้สะท้อนถึงแนวโน้มระดับโลกเกี่ยวกับสิทธิการคุ้มครอง และการเข้าถึง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีการจำแนกและมอบให้กับเด็ก ตามนัยของมาตรา 28 มีความหมายที่ครอบคลุมและชัดเจน มาตรา 28(1) กำหนดสิทธิที่เป็นสารบัญญัติที่บังคับใช้ได้ ครอบคลุมนอกเหนือจากสิทธิ

ตามระบบกฎหมายจารีตประเพณี และกฎหมายในยุคก่อนประชาธิปไตย เพื่อเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้อง จึงมีความจำเป็นต้องเน้นย้ำว่า มาตรา 28(1) (b) ระบุว่า “เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลจากครอบครัวหรือการดูแลจากพ่อแม่ หรือได้รับการดูแลในทางเลือกอื่น กรณีที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัว”

[23] เป็นที่สังเกตได้ว่า ความสำคัญของหลักการที่ดีความได้กว้างขวาง ทำให้เกิดความเสียงที่ดูเหมือนจะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้ในทุกกรณี แต่เป็นประโยชน์ที่แท้จริงไม่มากนัก ด้วยเหตุดังกล่าว แนวคิด “ประโยชน์สูงสุด” จึงมักถูกโจมตีว่าไม่อาจจำแนกได้อย่างชัดเจน ไม่ได้เป็นข้อชี้แนะที่ดีพอหากต้องมีการนำมาบังคับใช้ Van Heerden ใน Boberg กล่าวว่

“รัฐธรรมนูญแอฟริกาใต้และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 ขององค์การสหประชาชาติ และอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี พ.ศ. 2532 ขององค์การสหประชาชาติ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) กำหนดให้มาตรฐาน ‘ประโยชน์สูงสุดของเด็ก’ เป็น

“ข้อพิจารณาที่สำคัญสุด” ในทุกประการที่เกี่ยวข้องกับเด็ก อย่างไรก็ตาม ก็ดี มีการโต้แย้งว่า มาตรฐาน ‘ประโยชน์สูงสุด’ อาจมีปัญหา อย่างเช่น (i) ไม่สามารถจำแนกได้ (ii) บุคลากรจากสาขาอาชีพต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็ก (ทั้งในด้านกฎหมาย สังคมสงเคราะห์ และจิตวิทยา) ต่างมีมุมมองที่แตกต่างกันว่าด้วยแนวคิดของ ‘ประโยชน์สูงสุดของเด็ก’ และ (iii) แนวทางการตีความหลักเกณฑ์ ‘ประโยชน์สูงสุด’ และผู้ตัดสินใจในประเทศได้รับอิทธิพลโดยหลักจากประวัติศาสตร์ความเป็นมา และเงื่อนไขทางวัฒนธรรม สังคม

การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ รวมทั้งได้รับอิทธิพลจากระบบคุณค่าของผู้ตัดสินใจที่เกี่ยวข้อง”

[31] ผู้อนุบาลและผู้ให้การโดยสมัครใจต่อศาลต่างชี้ว่า แอฟริกาใต้มีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งเน้นถึงข้อกำหนดพิเศษที่จะต้องคุ้มครองประโยชน์ของเด็กให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ข้อ 30(1) ของกฎบัตรแอฟริกาว่าด้วยสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กกำหนดอย่างชัดเจนเกี่ยวกับ “บุตรของแม่ที่ถูกคุมขัง” ว่า

“รัฐภาคีของกฎบัตรนี้” จะต้องดำเนินการให้มีการปฏิบัติเป็นพิเศษต่อแม่ที่ตั้งครรภ์และแม่ที่มีลูกอ่อน และมีบุตรในวัยเยาว์ ซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือศาลตัดสินว่ามีความผิดละเมิดกฎหมายอาญา และรัฐมีหน้าที่ดังนี้

(ก) ประกันว่าในการกำหนดโทษต่อแม่เช่นนั้น ให้คำนึงถึงบทลงโทษที่ไม่ใช่การคุมขังเป็นเบื้องต้น

(ข) กำหนดและส่งเสริมมาตรการที่เป็นทางเลือกอื่นนอกเหนือจากการควบคุมตัว กรณีที่ต้องปฏิบัติต่อแม่เช่นนั้น

(ค) กำหนดให้มีหน่วยงานพิเศษในการดูแลแม่เช่นนั้น

(ง) ประกันว่าแม่จะไม่ถูกคุมขังพร้อมบุตรของตน

(จ) ประกันว่าจะไม่มีการกำหนดโทษประหารชีวิตต่อแม่ในลักษณะเช่นนั้น

(ฉ) เป้าหมายพื้นฐานของระบบทัณฑ์สถานคือการเปลี่ยนแปลงตนเอง การปรับตัวของแม่เข้าสู่ครอบครัวและการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางสังคม

[43] คดี Howells เป็นตัวอย่างของการพิจารณาที่มีการคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กอย่างจริงจัง ผู้ร้องถูกศาลภาคพิพากษาว่ามีความผิด

ฐานข้อโกงนายจ้างของตน คิดเป็นเงินมากถึงประมาณ 100,000 แลนด์ โดยศาลภาคกำหนดโทษจำคุกให้กับเธอสี่ปี ตามมาตรา 276(1)(i) ของกฎหมาย CPA ผู้ร้องได้หย่าขาดจากสามีแล้ว และมีบุตรที่ต้องพึ่งพาตนสามคน ปัจจัยสองประการที่ไม่เป็นคุณต่อผู้ร้องได้แก่ เธอได้ใช้เงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกือบทั้งหมดไปกับการพนัน และเธอเคยถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดฐานข้อโกงมาก่อน Van Heerden AJ ได้นำมุมมองด้านรัฐธรรมนูญมาใช้พิจารณาประเด็นนี้ดังนี้

“ข้าพเจ้าคำนึงถึงอย่างจริงจังต่อผลกระทบที่มีต่อบุตรที่เป็นผู้เยาว์ เนื่องจากการกำหนดโทษของศาล โดยเมื่อคำนึงถึงข้อบทตามรัฐธรรมนูญที่ระบุว่า ‘ประโยชน์สูงสุดของเด็กถือว่าเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญที่สุดในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเด็ก’ รวมทั้งสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของเด็กทุกคนที่จะมี ‘การดูแลจากครอบครัวหรือพ่อแม่ หรือได้รับการดูแลทางเลือกที่เหมาะสม กรณีที่ไม่อยู่กับครอบครัว’”

Van Heerden AJ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า หลักการว่าด้วยประโยชน์สูงสุดของเด็ก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายจารีตประเพณีและมีพัฒนาการมาจากคำสั่งศาล มีความสำคัญในระดับสากล โดยเป็นผลมาจากการที่แอฟริกาใต้ให้สัตยาบันรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งในข้อ 3(1) กำหนดว่า

“ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐ หรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก”

ข้อมูลภายหลัง

คดีนี้ถือเป็นบรรทัดฐานใหม่ของแอฟริกาใต้ที่กำหนดว่า หากเป็นไปได้ ผู้ให้การดูแลหลักกับบุตรที่เป็นผู้เยาว์ ไม่ควรได้รับโทษจำคุก

ความเห็นของ CRIN

คดีนี้เป็นการพิจารณาที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ดังที่ศาลได้พิเคราะห์ว่า ข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กำหนดให้ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญสุดในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องทั้งปวง แม้ว่าเด็กจะไม่ได้เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินคดีนั้น ทั้งนี้เนื่องจากต้องมีการพิจารณาประโยชน์สูงสุดของเด็ก ในกระบวนการยุติธรรมใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา

อ้างอิง

[2008] (3) SA 232 (CC) 261

ลิงค์ไปคำพิพากษาฉบับเต็ม

<http://www.saflii.org/cgi-bin/disp.pl?file=za/cases/ZACC/2007/18.html&query=%20M%20v%20S>

หนังสืออ้างอิง

บทความวิทยาศาสตร์ และหนังสือ

1. COPPEL Anne, DOUBRE Olivier, “ Drogues: sortir de l’impasse, expérimenter des alternatives à la prohibition”, La découverte, 2012, 295p.
2. DOVERT Stéphanie, CHOUVY Pierre- Arnaud, MEISSONNIER Joël, “YAA BAA: production, trafic et consommation de méthamphétamine en Asie du sud est continentale, L’harmattan, 2002, 312 p.
3. DRUG POLICY ALLIANCE (DPA), “Drug Decriminalization in Portugal: A health centered approach”, February 2015, 3 p.
4. EDWARDS GRIFFITH, BABOR TOM, DARKE SHANE, HALL WAYNE, MARSDEN JOHN, MILLER PETER, WEST ROBERT, “Drug trafficking: time to abolish the death penalty”, The Authors, Journal Compilation, 2009, 3 p.
5. HUGHES, CAITLIN ELIZABETH and STEVENS, ALEX (2007), “The effects of the decriminalization of drug in Portugal, discussion paper”, The Beckley Fondation, Oxford, 11 p.
6. STEVENS, ALEX and HUGHES, CAITLIN ELIZABETH (2010), “What can we learn from the Portuguese decriminilazation of Illicit Drugs?”, British Journal of Criminology, p. 999-1022

7. VAN BEUSEKORN Ineke, VAN HET LOO Mirjam, KAHAN P. James, “Guidelines for implementing and evaluating the Portuguese Drug strategy”, February 2002, Kindle book.

รายนาม

1. EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION (EMCDDA), “Drug Policy profile: Portugal”, 2016, 26 p.
2. FIDH, “Behind the walls - A look at condition in Thailand’s prisons after the coup”, February 2017, n°688a, 39 p.
3. UNITED NATION OFFICE ON DRUGS AND CRIME (UNODC) (2014), “World Drug Report 2014”, 93 p.

